

T.ARSLAN

BAU 2025

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK ANABİLİM DALI

ÇOCUKLUK ÇAĞI VE ANNE OLMAK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TUĞBA ARSLAN

İSTANBUL 2025

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK ANABİLİM DALI

ÇOCUKLUK ÇAĞI VE ANNE OLMAK

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TUĞBA ARSLAN

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. BERNA GÜLOĞLU

İSTANBUL 2025



BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

...../...../.....

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY FORMU

Program Adı:	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık (Türkçe, Tezli)
Öğrencinin Adı Soyadı:	Tuğba Arslan
Tezin Adı:	Çocukluk Çağı ve Anne Olmak
Tez Savunma Tarihi:	06.01.2025

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğu Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tarafından onaylanmıştır.

Doç. Dr. Yücel Batu SALMAN
Enstitü Müdürü

Bu Tez tarafımızca okunmuş, nitelik ve içerik açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak yeterli görülmüş ve kabul edilmiştir.

	Ünvanı, Adı Soyadı	Kurumu	İmza
Tez Danışmanı:	Prof.Dr. Berna Güloğlu	BAU	
2. Üye (Kurum İçi):	Dr.Öğrt.Üyesi Betül Tanacioğlu Aydın	BAU	
3. Üye (Kurum Dışı):	Doç. Dr. Ayşen Köse Şirin	Yeditepe Üniversitesi	



Bu tezdeki tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak elde edildiğini ve sunulduğunu; ayrıca bu kuralların ve ilkelerin gerektiği şekilde, bu çalışmadan kaynaklanmayan bütün atıfları yaptığımı beyan ederim.

Ad, Soyad: :Tuğba Arslan

İmza :

ÖZET

ÇOCUKLUK ÇAĞI VE ANNE OLMAK

Arslan, Tuğba

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Yüksek Lisans Programı

Tez Yöneticisi: Prof. Dr. Berna GÜLOĞLU

Ocak 2025,86 sayfa

Bu çalışmada, sosyo demografik değişkenler (yaş, medeni durum, algılanan ekonomik durum, çalışma durumu, annenin ebeveynlerinin hayatta olup olmama durumu, annenin ebeveynlerinin medeni durumu), çocukluk çağı travmaları (fiziksel istismar, fiziksel ihmal, duygusal istismar, duygusal ihmal, cinsel istismar, aşırı koruma-kollama) ve anne-baba duygu düzenlemenin (anne-babanın çocuğun duygularından kaçınması, anne-babanın çocuğun duygularına yönelimi ve anne-babanın çocuğun duygularını ve kendi duygularını kabul etmesi) olumlu ve olumsuz anne-çocuk ilişkisini yordama rolü incelenmiştir. Çalışmaya, 3-15 yaş arasında çocuğu olan 352 anne katılmıştır. Araştırmanın verileri, olumlu ve olumsuz anne-çocuk ilişkisi için Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği (EÇİÖ), çocukluk çağı travmalarını belirlemek için Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantılar Ölçeği (ÇÇTYÖ-33), annenin duygu düzenleme becerisi için Anne-Baba Duygu Düzenleme Ölçeği (ABDDÖ) ve Demografik Bilgi Formuyla elde edilmiştir. Verilerin analizi Pearson korelasyon katsayısı ve hiyerarşik regresyon analizi yöntemleriyle gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın bulguları; yaş, çocukluk çağı travmatik yaşantıları alt boyutundan duygusal istismar ve aşırı koruma-kollama ile anne-baba duygu düzenleme altboyutlarından anne-babanın çocuğun duygularına yönelmesinin olumlu anne-çocuk ilişkisini anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur. Tüm bu değişkenler olumlu anne-çocuk ilişkisi değişkenine ilişkin varyansın %30.6'sını açıklamaktadır. İkinci bağımsız değişken olan olumsuz anne-çocuk ilişkisinde ise; yaş, algılanan ekonomik durumun orta olarak ifade edilmesi, çocukluk çağı travmatik yaşantıları alt boyutundan aşırı koruma-kollama, anne-baba duygu düzenleme alt boyutlarından anne-babanın çocuğun duygularına yönelmesinin olumsuz anne-çocuk ilişkisini anlamlı bir şekilde yordadığı görülmüştür. Tüm bu değişkenler olumsuz anne-çocuk ilişkisi değişkenine ilişkin varyansın %12.8'ini açıklamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Annelik, Olumlu Anne-Çocuk İlişkisi, Olumsuz Anne-Çocuk ilişkisi, Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantıları, Anne Duygu Düzenleme

ABSTRACT

CHILDHOOD AND BEING A MOTHER

Arslan, Tuğba

Master's Program in Psychological Counseling and Guidance

Supervisor: Prof. Dr. Berna GÜLOĞLU

January 2025, 86 pages

In this study, the predictive role of age, marital status, perceived economic status, employment status, the mother's parents' death, the mother's parents' marital status, the subdimensions of childhood traumatic experiences (physical abuse, physical neglect, emotional abuse, emotional neglect, sexual abuse, overprotection), and the subdimensions of parental emotion regulation (parent's avoidance of child's emotions, parent's responsiveness to child's emotions, and parent's acceptance of both child's and their own emotions) on positive and negative mother-child relationships was investigated. The study included 352 mothers with children aged 3-15 years. The data were obtained by using the Parent-Child Relationship Scale (PCRS) for positive and negative mother-child relationships, the Childhood Traumatic Experiences Scale (CTQ-33) for childhood trauma, the Parental Emotion Regulation Scale (PERS) for the mother's emotion regulation skills, and the Demographic Information Form. The data were analyzed by using Pearson correlation coefficient and hierarchical regression analysis. The results of the analysis showed that age, emotional abuse and overprotection from the childhood traumatic experiences sub-scales, and the sub-scale of parental emotion regulation related to responsiveness to the child's emotions significantly predicted the positive mother-child relationship. These variables explained 30.6% of the variance in the positive mother-child relationship variable. In the case of the second independent variable, the negative mother-child relationship, age, perceived economic status as moderate, overprotection from the childhood traumatic experiences sub-scales, and the sub-scales of parental emotion regulation related to responsiveness to the child's emotions significantly predicted the negative mother-child relationship. These variables explained 12.8% of the variance in the negative mother-child relationship variable.

Keywords: Motherhood, Positive Mother-Child Relationship, Negative Mother-Child Relationship, Childhood Traumatic Experiences, Parental Emotion Regulation

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamın başlangıcından sonuna kadar tüm süreçlerde bilimsel desteklerinin yanı sıra sabırlı ve destekleyiciliği ile yanımda olan, tüm desteklerine derinden müteşekkir olduğum sayın hocam Prof. Dr. Berna Güloğlu'na saygılarımı ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Jürimde bulunarak çok değerli katkılarını ve önerilerini esirgemeyen, verdikleri önerilerle tez çalışmamı güçlendiren jüri üyelerim Dr.Öğrt. Betül Tanacıoğlu ve Doç. Dr. Ayşen Köse Şirin'e teşekkür ederim.

Her daim yanımda olan, verdiğim kararlarda beni destekleyen güvenli limanlarım canım annem Aysel Arslan ve canım babam Yüksel Arslan iyi ki varsınız... Ve hayatımda hep desteği ile var olan kardeşim Hüseyin Can Arslan, canım arkadaşım Sena Hancıoğlu Arslan iyi ki hep varsınız.

Zaman, çok göreceli bir olgu; küçücük bir an uzun bir zaman, uzunca bir zaman bir an oluyor. Hayatıma girdiği andan bu yana hayatımı güzelleştiren, kaygılarımla baş ederken yanıbaşımdaya olmaktan hiç vazgeçmeyen bazen yalnızca somut gerçekliklerle bazen yalnızca varlığıyla beni sakinleştiren Mert Karcı, iyi ki benimlesin!

Yaşamıma dokunan, hayatımda var olan veya var olmuş bütün arkadaşlarıma, beni sabırla dinledikleri, destekledikleri için derin teşekkürlerimi sunuyorum.

Son olarak, bu tez çalışmasının konusunda ilham aldığım, hikayelerine tanık olduğum tüm kadınları selamlıyor, katkıları için teşekkür ediyorum.

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ	x
SEMBOLLER/KISALTMALAR LİSTESİ	xi
Bölüm 1: Giriş	1
1.1 Problem Durumu	1
1.2 Çalışmanın Amacı	5
1.3 Araştırma Soruları	5
1.4 Çalışmanın Önemi	7
1.5 Tanımlar	8
Bölüm 2: Alan Yazın Taraması.....	10
2.1 Ebeveyn-Çocuk İlişkisi	10
2.1.1 Ebeveyn-Çocuk İlişkisini Etkileyen Faktörler	13
2.2 Travma Kavramı ve Tarihçesi	14
2.3 Çocukluk Çağı Travması.....	17
2.3.1 Çocuk İhmal ve İstismarının Türleri	18
2.3.1.1 Fiziksel İstismar	18
2.3.1.2 Duygusal İstismar.....	20
2.3.1.3 Cinsel İstismar	22
2.3.1.4 İhmal.....	25
2.3.1.4.1 Fiziksel İhmal	27
2.3.1.4.2 Duygusal İhmal	28
2.3.1.4.3 Aşırı Koruma-Kollama.....	30
2.3.2 Ebeveyn Çocuk İlişkisi ve Çocukluk Çağı Travması.....	31
2.4 Duygu Düzenleme	33
2.4.1 Duygu	33
2.4.2 Duygu Düzenleme	34

2.4.3 Ebeveyn Duygu Düzenleme	38
2.4.4 Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantısı ve Ebeveyn Duygu Düzenlemesi	41
Bölüm 3: Yöntem	44
3.1 Araştırma Modeli	44
3.2 Çalışma Grubu.....	44
3.3 Verilerin Toplanması.....	47
3.3.1 Veri Toplama Araçları	47
3.3.2 Veri Toplama Süreci	50
3.3.3 Veri Analiz İşlemleri.....	51
3.4 Sınırlamalar	51
Bölüm 4: Bulgular	53
4.1 Betimsel Analizler ve Regresyon Varsayımları	53
4.2 Bağımlı ve Bağımsız Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar	58
4.3 Annelerin Çocuklarıyla Olan İlişkilerinin Yordayıcılarının İncelenmesi	62
4.3.1 Olumlu Anne-Çocuk İlişkisinin Yordayıcılarının İncelenmesi.....	62
4.3.2 Olumsuz Anne-Çocuk İlişkisinin Yordayıcılarının İncelenmesi	68
Bölüm 5: Tartışma ve Sonuçlar	75
5.1 Anne-Çocuk İlişkisinin Yordayıcılarına Dair Bulguların Tartışılması	75
5.2 Sonuçlar	83
5.3 Öneriler	85
5.3.1 Araştırmacılara Öneriler	85
5.3.2 Uygulayıcılara Öneriler	86
KAYNAKÇA	87
EKLER	
A. Etik Kurul Onay İzni	114
B. Anne- Baba Duygu Düzenleme Ölçeği İzin Yazısı.....	115
C. Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği İzin Yazısı.....	116
D. Bilgilendirilmiş Onam Formu	117
E. Sosyodemografik Bilgi Formu	118

F. Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği	119
G. Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantıları Ölçeği	120
H. Anne – Baba Duygu Düzenleme Ölçeği	121



TABLÖLAR LİSTESİ

TABLÖLAR

Tablo 1 Sosyodemografik Değişkenlerin Frekanslarına Dair Bulgular	45
Tablo 1 Sosyodemografik Değişkenlerin Frekanslarına Dair Bulgular Devam	46
Tablo 2 Değişkenlere İlişkin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma, Normallik Değerleri.....	54
Tablo 3 Olumlu Anne-Çocuk İlişkisi Bağımlı Değişkeni Üzerinden Değişkenlere İlişkin VIF ve Tolerans Değerleri	56
Tablo 4 Olumsuz Anne-Çocuk İlişkisi Bağımlı Değişkeni Üzerinden Değişkenlere İlişkin VIF ve Tolerans Değerleri	57
Tablo 5 Sürekli Değişkenler ile Bağımlı Değişken Olumlu Anne-Çocuk İlişkisi Arasındaki Korelasyon Değerleri.....	59
Tablo 6 Sürekli Değişkenler ile Bağımlı Değişken Olumsuz Anne-Çocuk İlişkisi Arasındaki Korelasyon Değerleri.....	60
Tablo 6 Sürekli Değişkenler ile Bağımlı Değişken Olumsuz Anne-Çocuk İlişkisi Arasındaki Korelasyon Değerleri Devam	61
Tablo 7 Bağımsız Değişkenlerin Bağımlı Değişken (Olumlu Anne-Çocuk İlişkisi) Yordama Gücüne İlişkin Analiz Sonuçları	63
Tablo 7 Bağımsız Değişkenlerin Bağımlı Değişken (Olumlu Anne-Çocuk İlişkisi) Yordama Gücüne İlişkin Analiz Sonuçları Devam.....	64
Tablo 8 Olumlu Anne-Çocuk İlişkisi Hiyerarşik Regresyon Modellerine İlişkin İstatistikî Değerler	67
Tablo 9 Bağımsız Değişkenlerin Bağımlı Değişken (Olumsuz Anne-Çocuk İlişkisi) Yordama Gücüne İlişkin Analiz Sonuçları	69
Tablo 9 Bağımsız Değişkenlerin Bağımlı Değişken (Olumsuz Anne-Çocuk İlişkisi) Yordama Gücüne İlişkin Analiz Sonuçları Devam.....	70
Tablo 10 Olumsuz Anne-Çocuk İlişkisi Hiyerarşik Regresyon Modellerine İlişkin İstatistikî Değerler	73

KISALTMALAR LİSTESİ

TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
APA	American Psychiatric Association (Amerikan Psikiyatri Derneği)
NCANDS	National Child Abuse and Neglect Data System
CİMÇÇK	Cinsel İstismar Mağduru Çocuklarla Çalışma Klavuzu
TDK	Türk Dil Kurumu
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization)
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı)
ICD	International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems (Uluslararası Hastalık Sınıflandırması)
UNICEF	United Nations Children's Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)
BMNF	Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (United Nations Population Fund)
NCIPC	National Center for Injury Prevention and Control
ICFA	Uluslararası Çocuklara Yönelik Şiddet Sınıflaması
ÇÇTYÖ-33	Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantılar Ölçeği (ÇÇTYÖ-33),
(ABDDÖ)	Anne-Baba Duygu Düzenleme Ölçeği (ABDDÖ)
(EÇİÖ)	Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Ölçe

Bölüm 1

Giriş

Araştırmanın bu bölümünde problem durumu, araştırmanın amacı, araştırma soruları, araştırmanın önemi ve araştırmanın varsayımlarına yer verilmiştir.

1.1 Problem Durumu

Annelik, nesiller boyunca kadın imgesi üzerinden ifade edilen bir kavramdır. Türkiye’de annelik üzerine politik bağlamda birçok söz söylenmiş, anneliğin fedakârlık, gelecek nesillere ışık olma, doğruyu gösterme olduğu vurgulanmıştır (Demirci Yılmaz, 2019). Başka bir tanımlamayla ise annelik, biyolojik olarak kadınlığın üzerinden kurgulanan ve kültürel olarak fedakarlık simgesiyle nitelendirilen bir kavram olarak ele alınmakla birlikte en geniş anlamıyla bedensel bir deneyimle başlayan ve bebeğin ihtiyaçları ekseninde devam eden bir rol olarak da tanımlanabilir (Miller, 2010). Ancak bakım emeği üzerinden söz söylenen kadınların yaşamlarına, hayatlarında yaşadıklarına ve bu bağlamda ilerleyen süreçlerde yaşanabilecek psikolojik etkenlere dair söz söylenmekten kaçınılmıştır (Tronto, 1993).

Çocukların birincil bakıcılarıyla kurduğu ilişki, ileriki yaşamlarındaki diğer ilişkileri etkileyen bir bağlanma stilinin temelini oluşturur (Bowlby, 1988). Annenin, kendi çocukluk döneminde yaşadığı bağlanma deneyimleri de bu bağlanma stilini ve anne-çocuk ilişkisinin niteliğini şekillendirir. Araştırmalara göre, güvenli bağlanma geliştiren anneler, çocuklarına daha sıcak ve duyarlı bir şekilde yaklaşma eğilimindedir (Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall, 1978).

Anne-çocuk ilişkisi, yalnızca bireysel deneyimlerden değil, aynı zamanda çevresel, sosyal ve ekonomik koşullardan da etkilenir. Örneğin, annenin ekonomik durumu, yaşam koşulları ve destek sistemleri bu ilişkide önemli bir rol oynar. Stresli yaşam koşulları, annenin çocuğuna duygusal olarak odaklanmasını zorlaştırabilir

(Bronfenbrenner, 1979). Ayrıca, boşanma ya da ebeveynlerden birinin yokluğu gibi durumlar, annenin çocukla sağlıklı bir ilişki kurma sürecini olumsuz etkileyebilir (Amato, 2000). Bu ilişki, annenin ebeveynlik tarzına ve duygusal tepkilerine bağlı olarak farklı şekillerde ortaya çıkar. Baumrind'in (1966) geliştirdiği ebeveynlik tarzları teorisi, anne-çocuk ilişkisini anlamak için önemli bir çerçeve sunar. Demokratik, otoriter ve izin verici ebeveynlik tarzları, çocuğun gelişimi üzerinde farklı etkiler yaratabilir.

Çocuklar, aile sisteminin bir parçasıdır ve aileler de daha geniş toplumsal yapılar içinde yer alır. Bu sistemler arasındaki etkileşimler, çocukların, ebeveynlerin ve ailenin genel gelişimi ile davranışlarını doğrudan veya dolaylı olarak etkiler (Dunst, 2016). Anne-çocuk ilişkisini inceleyen çalışmalar, annenin yaşı (Yıldırım, 2023), boşanma (Amato, 2000; McLahan ve Sandefur, 1994), sosyal ve ekonomik durum (Gonzalez & Brooks-Gun, 2014; Zhang, 2012), çalışma durumu (Zhang, 2012) ve büyükanne-büyükbaba faktörlerinin (Livings, Greenaway, Margolis ve Verdery, 2022) bu ilişkiyi etkileyebileceğini göstermektedir.

Çocukluk çağı travmatik yaşantıları 18 yaşından önce bireylerin maruz kaldıkları fiziksel, duygusal, cinsel istismar ve ihmal ve çocuğun çeşitli yaşam olaylarına tanık olması ve maruz kalması olarak tanımlanmaktadır (Herman, 2011). Dünya Sağlık Örgütü'ne (DSÖ, 1999) göre çocuklara kötü muamele, 18 yaşın altındaki çocukların sorumluluk, güven veya güç ilişkisi bağlamında çocuğun sağlığına, hayatta kalmasına, gelişmesine veya onuruna fiili veya potansiyel zarar veren her türlü fiziksel ve/veya duygusal kötü muamele, cinsel istismar, ihmal veya diğer istismar türleri olarak ifade edilmektedir. Ulusal Çocuk İhmal ve İstismarı Veri Sistemi (National Child Abuse and Neglect Data System [NCANDS]) 2022 yılında ABD'de 558.899 çocuğun ihmal ve istismara uğradığını raporlamıştır. Kız çocukları için 1000'de 8.2 olan bu oranın, erkek çocukları için 1000'de 7.1 olduğu saptanmıştır. Raporda ihmal ve istismar dört başlık altında incelenmiştir. Buna göre ihmal %74,3, fiziksel istismar %17, cinsel istismar ve psikolojik istismar %6.8 oranındadır. DSÖ tarafından 2021 yılında gerçekleştirilen Çocuk İstismarını Önlemeye Yönelik Avrupa Durum Raporu'nda Avrupa'da çocuk istismarının fiziksel ve ruhsal sağlık üzerindeki

ciddi etkilerinin olduğu vurgulanarak, en az 55 milyon çocuğun etkilendiği ifade edilmiştir.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) verileri 2023 yılında güvenlik birimlerine mağdur sıfatıyla 106.591'i kız çocuğu olmak üzere 242.875 çocuğun başvurduğunu göstermektedir. United Nations Children's Fund (UNICEF) tarafından 2010 yapılan "Türkiye'de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet" araştırması sonucunda 7-18 yaşlar arasındaki çocukların %25'nin ihmale uğrarken, %51'inin duygusal istismara, %43'ünün fiziksel istismara ve %3'ünün ise cinsel istismara maruz kaldığı tespit edilmiştir. Ayrıca istismar ve ihmal mağduru çocukların kendilerini korumada; sabırlı olmak, sessiz kalmak ve ağlama gibi durumları kullandıkları saptanmıştır (UNICEF, 2010).

Çocukluk çağı travmasının kesin sonuçlar doğurduğu söylenemese de yaşam boyu, ebeveynlik de dahil olmak üzere kişiler arası problemleri beraberinde getirebilir (Kinard, 1998). Travmatik nedenle psikolojik sorunlar yaşayan birey tek yönlü değerlendirilmemeli ve aile bağlamı gözden kaçırılmamalıdır (Ruppert, 2011). Nitekim, çocukluk çağı travma deneyimleri, ebeveynlik yeteneklerini potansiyel olarak karmaşıklaştıracak çeşitli engeller yaratabilir (Cunningham ve Renk, 2018). Bireyler, özellikle kadınlar, çocuklarında travmatik yaşantılara maruz kalırlar ise anne olduklarında bu travmatik süreci yeniden işleyemezler ve kuşaklar arası bir geçiş ile bu durumu çocuklarına yansıtır (Öztürk, 2016). Ebeveynlik stresi (Johnson ve James, 2016), bakım verenin çocuktan bağımsız zaman geçirme olağanın olmaması ve sosyal destek mekanizmalarının zayıf olması (Garbarino, 1987) çocuğun istismara uğrama oranını artıran faktörler arasındadır. Çocukluk çağı travması olan ebeveynlerin çocuklarına karşı çocuklukta kötü muamelenin nesiller arası etkisini düşündüren duygusal ve davranışsal sorunlar sergileme olasılıkları daha yüksektir (Pereira, Barros, Roberto ve Marques, 2017).

Wang (2022) tarafından yapılan araştırmada, çocukluk çağı travmatik yaşantıları ile ebeveynlerin duygu düzenleme güçlükleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görölmüştür. Özellikle, çocukluk çağı travmatik yaşantı

geçmiş olan annelerin çocuklarıyla olan ilişkileri, bu annelerin duygu düzenleme becerileri ile doğrudan ilişkilidir. Duygusal istismar ve diğer travmatik deneyimler, ebeveynlerin çocuklarına karşı tutumlarını ve duygu yönetme becerisini olumsuz etkilemektedir (Widom, Czaja, Kozakowski ve Chauhan, 2018). İpek (2020) tarafından yapılan bir araştırmada ise çocukluk çağı travmatik yaşantısı ile annelerin duygu düzenlemesi arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Annelerin kendi travmatik deneyimlerinin, çocukların duygu düzenleme becerileri üzerinde dolaylı bir etkisi olabileceği belirtilmektedir (Demirkan ve Karşı, 2023).

Araştırmalar, annelerin duygu düzenleme güçlüklerinin anne-çocuk ilişkisinde olumsuz sonuçlara yol açtığını bulmuştur (Park, Kerr ve Borelli, 2022; Crandall, Ghazarian, Day ve Riley, 2016). Annelerin ergenlik çağındaki çocukların olumsuz duygularına verdiği tepkiler, annenin duygu düzenlemesi ve çocukla olan bağlanma şeklinden etkilenmektedir. (Jones, Brett, Ehrlich, Leiguez ve Cassidy, 2014). Bu, kendi duygusal düzenlemeleriyle mücadele eden annelerin çocuklarına gerekli desteği sağlamak için daha az donanımlı olabileceklerini ve bunun potansiyel olarak aile içinde bir duygu düzensizlik döngüsüne yol açabileceğini göstermektedir.

Olumlu ebeveynlik, evde olumlu bir atmosfer yaratarak esnek düşünme becerileriyle birlikte problem çözme becerilerini destekleyerek çocuklarda düzenli davranışları teşvik etmek adına öngörülebilir ve güvenli bir ortam sağlar (Herzog, Hill-Chapman, Hardy, WRIGHT ve El-Khabbaz, 2015). Duygu düzenleme becerilerinde güçlük yaşayan annelerin çocuklarında içselleştirme semptomları (Vernon ve Moretti, 2024), çocuklarda duygu düzenleme güçlükleri (Morelen, Shaffer ve Suveg, 2016), duygu dengesizliği (Oddo ve diğerleri, 2022) olabileceğine yönelik araştırmalar bulunmaktadır.

Sonuç olarak, annelerin geçmiş deneyimleri ve yaşamlarındaki faktörlerin, çocuklarıyla kurdukları ilişkiye etkisinin incelenmesi, annelerin kendi yaşantılarına dair farkındalıklarının artırılmasına ve destekleyici çalışmaların bilimsel temeller ışığında gerçekleştirilmesine olanak sağlayarak annenin ve dolayısıyla çocuğun iyi oluş halini etkileyeceği düşünülmektedir.

1.2 Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın iki amacı vardır. İlk amaç, annelerin çocuklarıyla olan olumlu ilişkisinin yordayıcıları olarak sosyodemografik değişkenler (yaş, eğitim durumu, medeni durum, ekonomik durum, ebeveynlerin medeni durumu, ebeveyn kaybı), çocukluk çağı travmatik yaşantıları alt boyutları (duygusal ihmal, duygusal istismar, fiziksel istismar, fiziksel ihmal, cinsel istismar ve aşırı koruma-kollama) ve ebeveyn duygu düzenleme becerileri alt boyutları (anne-babanın çocuğun duygularından kaçınması, anne-babanın çocuğun duygularına yönelimi ve anne-babanın çocuğun duygularını ve kendi duygularını kabul etmesi) rolünü incelemektedir.

Araştırmanın ikinci amacı ise; annelerin çocuklarıyla olan olumsuz ilişkisinin yordayıcıları olarak sosyodemografik değişkenler (yaş, eğitim durumu, medeni durum, ekonomik durum, ebeveynlerin medeni durumu, ebeveyn kaybı), çocukluk çağı travmatik yaşantıları alt boyutları (duygusal ihmal, duygusal istismar, fiziksel istismar, fiziksel ihmal, cinsel istismar ve aşırı koruma-kollama) ve ebeveyn duygu düzenleme becerileri alt boyutları (anne-babanın çocuğun duygularından kaçınması, anne-babanın çocuğun duygularına yönelimi ve anne-babanın çocuğun duygularını ve kendi duygularını kabul etmesi) rolünü incelemektedir.

1.3 Araştırma Soruları

Bu çalışmanın amacı çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

1. Annelerin çocuklarıyla olan olumlu ilişkileri ile sosyo-demografik değişkenler (yaş, eğitim durumu, medeni durum, ekonomik durum, ebeveyn medeni durumu, ebeveyn kaybı) arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Annelerin çocuklarıyla olan olumsuz ilişkileri ile sosyo-demografik değişkenler (yaş, eğitim durumu, medeni durum, ekonomik durum,

ebeveyn medeni durumu, ebeveyn kaybı) arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

3. Annelerin çocuklarıyla olan olumlu ilişkileri çocukluk çağı travmatik yaşantıları alt boyutları (duygusal ihmal, duygusal istismar, fiziksel istismar, fiziksel ihmal, cinsel istismar ve aşırı koruma-kollama) ve ebeveyn duygu düzenleme becerileri (anne-babanın çocuğun duygularından kaçınması, anne-babanın çocuğun duygularına yönelimi ve anne-babanın çocuğun ve kendi duygularını kabul etmesi) arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
4. Annelerin çocuklarıyla olan olumsuz ilişkileri çocukluk çağı travmatik yaşantıları alt boyutları (duygusal ihmal, duygusal istismar, fiziksel istismar, fiziksel ihmal, cinsel istismar ve aşırı koruma-kollama) ve ebeveyn duygu düzenleme becerileri (anne-babanın çocuğun duygularından kaçınması, anne-babanın çocuğun duygularına yönelimi ve anne-babanın çocuğun ve kendi duygularını kabul etmesi) arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
5. Annelerin sosyo-demografik özellikleri (yaş, eğitim durumu, medeni durum, ekonomik durum, ebeveyn medeni durumu, ebeveyn kaybı), çocukluk çağı travmatik yaşantıları alt boyutları (duygusal ihmal, duygusal istismar, fiziksel istismar, fiziksel ihmal, cinsel istismar ve aşırı koruma-kollama) ve anne-baba duygu düzenleme alt boyutları (anne-babanın çocuğun duygularından kaçınması, anne-babanın çocuğun duygularına yönelimi ve anne-babanın çocuğun ve kendi duygularını kabul etmesi) ve annelerin çocuklarıyla olan olumlu ilişkilerini yordamakta mıdır?
6. Annelerin sosyo-demografik özellikleri (yaş, eğitim durumu, medeni durum, ekonomik durum, ebeveyn medeni durumu, ebeveyn kaybı), çocukluk çağı travmatik yaşantıları altboyutları (duygusal ihmal, duygusal istismar, fiziksel istismar, fiziksel ihmal, cinsel istismar ve aşırı koruma-kollama) ve anne-baba duygu düzenleme altboyutları (anne-babanın çocuğun duygularından kaçınması, anne-babanın çocuğun duygularına yönelimi ve anne-babanın çocuğun ve kendi duygularını kabul etmesi) ve annelerin çocuklarıyla olan olumsuz ilişkilerini yordamakta mıdır?

1.4 Çalışmanın Önemi

Pronatalist bir bakış açısıyla anneliği yücelten politik söylemler ve kamuoyuna yansıtılan sosyal değişimler de göz önünde bulundurulduğunda anneliğin bu denli önemli olduğu bir coğrafyada (Öztan,2019; Demirci-Yılmaz; 2019) anneliği seçen, anne olma mücadelesine giren bireylerin yaşamlarının ve ebeveyn olma becerilerine etki eden faktörlerin araştırılmasının bireye, dolayısıyla toplumun iyi oluşuna ve alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çağdaş dünyada çocuk düşüncesinin değişimi (Hannan, 2022) çocuk ihmal ve istismarının daha çok görülür duyulur hale gelmesinde bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. 2007 yılından bu yana bilimsel alanyazına katkı sağlayacak çocukluk çağı ihmal ve istismarının daha çok araştırılmaya başladığı görülmektedir (Bakırcı, 2017). Travmanın geniş kapsamlı etkileri uluslararası bir halk sağlığı sorunu olarak giderek daha fazla kabul edildikçe ve travma ve döngüsel etkileri hakkındaki bilgi arttıkça, travmanın döngüsünü kırmak ve gelecek nesillerin refahını desteklemek için önceliklendirilmelidir (Atkinson, 2013). Ancak, ebeveyn-çocuk süreçleriyle ilgili nesiller arası etkiye yol açabilecek sağaltımı sağlanabilir faktörler alanyazında daha az ele alınmaktadır (Alink, Cyr, Madigan, 2019; Wang, 2022).

Benzer şekilde, ebeveyn duygu düzenlemesinin ulusal alanyazında yeni bir çalışma alanı olduğu görülmektedir (Ahçı vd., 2020). Ebeveyn-çocuk ilişkisi, çocukluk çağı travmaları ve ebeveyn duygu düzenlemesi araştırmalarda ayrı ayrı ele alınmış olsa da (Amos vd., 2011, Aviles,2022, Hughes ve Costar,2016, Pasalich vd. 2016, Schore,2009, Wang,2022, Bariola vd., 2012, Morelen vd.,2016, Zimmer-Gembeck,2022), üç kavramında birlikte ele alındığı araştırmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda ebeveyn-çocuk ilişkisinde annelerin nesiller arası etkisi düşünülerek çocukluk çağı travmatik yaşantısına maruz kalıp kalmamasının ve annenin duygu düzenlemesinin rolünün incelenmesinin alandaki çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışma, uygulayıcılar için elde edilen bulgular doğrultusunda ruh sağlığı çalışanlarına hem bireysel hem de grup süreçlerinde, kişisel destek programlarının

yapılandırılmasında ışık tutacağı düşünülmektedir. Aynı zamanda annelik ve ebeveynlik seçeneklerine ilişkin sosyal politikaların erişimine yönelik bilimsel bir temel sunarak, toplumsal düzeyde koruyucu ve destekleyici hizmetlerinin geliştirilmesine yardımcı olabilir.

1.5 Tanımlar

Annelik: Anne, genellikle bir çocuğun doğumunu gerçekleştiren ve onun bakımını üstlenen kadın olarak tanımlanır. Ancak, anne kavramı sadece biyolojik bir ilişkiyi değil, aynı zamanda duygusal ve sosyal bir bağı ve bakım vermeyi de ifade eder (Arendell, 2000). Bu çalışmada, cinsiyet kimliğini kadın ve bakım verme emeğini gözeterek kendini bir çocuğun annesi olarak öz-bildirim üzerinden tanımlayan bireyler değerlendirilmiştir.

Anne-çocuk ilişkisi: Bu araştırmada, anne-çocuk ilişkisinde olumlu ve olumsuz ebeveynlik olmak üzere iki temel faktörü ele almıştır. Olumlu ebeveynlik: ebeveynin sıcaklık, katılım ve olumlu etkileşim göstermesi ve birlikte kaliteli zaman geçirmek; olumsuz ebeveynlik ise çatışma, ceza uygulama ve olumsuz duygusal tepki düzeyleridir (Montgomery, Anderson, Hetherington ve Clingempeel, 1992).

Çocukluk çağı travması: Bireylerin, 18 yaşından önce maruz kaldıkları fiziksel, duygusal cinsel istismar ve ihmal ile çocuğun çeşitli yaşam olaylarına tanık olması ve/veya maruz kalmasıdır (Herman, 2011).

Fiziksel İstismar: Bir bakıcı tarafından fiili olarak zarar veya zarar için potansiyel eylemdir (DSÖ, 2022).

Fiziksel İhmal: Çocuğun bakımından sorumlu kişilerin, bilgi ve erişime sahip olmalarına rağmen çocuğu olası zararlardan korumama ve temel gereksinimlerini karşılamamasıdır (UNICEF, 2023).

Duygusal İstismar: Duygusal istismar çocuğun izolasyonun yanı sıra bakım verenin gelişimsel olarak uygun ve destekleyici bir tutumda başarısız olmasıyla ortaya çıkan örüntüyü içermektedir (DSÖ, 2022).

Duygusal İhmal: Gerekli bilgi ve donanıma sahip olmasına rağmen bakım verenin, çocuğa yeterli bakımı vermemesi ve şefkat göstermemesidir (UNICEF, 2023).

Cinsel İstismar: Bir çocuğun tamamen anlamadığı ve bilgilendirilmiş onayının olmadığı ya da gelişimsel olarak hazır olmadığı ya da kanunları ve toplumun sosyal tabularını ihlal eden bir cinsel eyleme dâhil edilmesidir (DSÖ, 2022).

Aşırı Koruma-Kollama: Çocuğu sürekli denetleyen, çocuğa karşı aşırı dikkatli olan, çocuktan ayrılmakta zorluk çeken, bağımsız davranışları teşvik etmeyen ve aşırı derecede kontrolcü olan bakım verenle büyümek olarak tanımlanmaktadır (Thomasgaard ve Metz, 1993).

Ebeveyn Duygu Düzenleme: Ebeveynin çocuğun olumlu ve olumsuz duygularına dair değerlendirmelerini, ebeveyn-çocuk ilişkisinin niteliğini, ebeveyn süreçlerindeki genel duygusal bağlamı, bireyin kendi duygu durumlarının ve bulunduğu durumu kavramsallaştırarak kendi duyguları üzerinden ele almasıdır (Thompson, 2008).

Bölüm 2

Alan Yazın Taraması

Çalışmanın bu bölümünde, alanyazın ışığında ebeveyn-çocuk ilişkisi, çocukluk çağı travmatik yaşantıları ve ebeveyn duygu düzenlemesi hakkında kuramsal bilgi verilmiştir.

2.1 Ebeveyn-Çocuk İlişkisi

Ebeveyn-çocuk ilişkisi, çocuğun sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimini şekillendiren temel dinamiklerden biridir ve bu bağ, yaşam boyu devam eden ve ona rehberlik eden bir yeredir. (Bowlby, 1998). Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall (1978) tarafından gerçekleştirilen "Yabancı Durum" araştırması, bağlanma teorisinin temel taşlarından biridir ve anne-çocuk ilişkilerini incelemeye odaklanmıştır. Çalışmada, 12-18 aylık bebekler ve anneleri laboratuvar ortamında bir dizi kısa ayrılık ve yeniden birleşme epizoduna tabi tutulmuştur. Bu gözlemler sonucunda bağlanma stilleri üç ana kategoriye ayrılmıştır: Güvenli Bağlanma, Kaçınan Bağlanma ve Kaygılı/Karmaşık Bağlanma. Güvenli bağlanan bebekler, annelerine güvenle bağlanır, ayrıldıklarında huzursuz olsalar da yeniden birleşmede kolayca sakinleşirler. Kaçınan bağlanma gösteren bebekler, anneden yakınlık istemez ve yeniden birleşmede temastan kaçınır. Kaygılı/karmaşık bağlanma gösterenler ise hem yakınlık hem de öfke sergiler, sakinleşmekte zorlanır. Bu çalışma, bağlanma dinamiklerinin bireylerin sosyal ilişkileri ve duygusal düzenleme süreçleri üzerindeki etkilerini anlamak için bir temel oluşturmuştur (Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall, 1978).

Baumrind (1966), ebeveynlik tarzlarını ebeveynlerin çocuklarına yaklaşım şekillerine göre sınıflandırmıştır. Demokratik ebeveynler, çocuklarına karşı sıcak, destekleyici ve duyarlıdır, aynı zamanda tutarlı kurallar koyarak sınırlar çizerler. Bu ebeveynler, çocuklarının bireysel ihtiyaçlarına önem verirken, onların bağımsızlık geliştirmelerini teşvik eder. Otoriter ebeveynler ise çocuklarına karşı mesafeli ve katıdır; disipline büyük önem verir, sıkı kurallar koyar ve bu kurallara sorgusuz itaat

beklerler. Genellikle düşük duygusal destek sunan bu ebeveynler, kontrolü ön planda tutar. İzin verici ebeveynler, çocuklarına sevgi ve sıcaklık gösterirken, kontrol ve disiplin sağlamada yetersizdir; kurallar koymaktan kaçınır ve çocuklarının kendi kararlarını yönlendirmesine izin verirler. Maccoby ve Martin (1983) tarafından eklenen ihmalkâr ebeveynlik stili ise çocukların ihtiyaçlarına karşı ilgisiz ve kayıtsız bir tutumu ifade eder. Bu ebeveynler hem kontrol hem de duygusal destek açısından düşük düzeydedir.

Türkiye’de bu Baumrind’in (1966) ebeveyn tutum modeli temel alınarak 4-6 yaş arası çocuğu olan ebeveynlerle Durmuşoğlu vd. (2024) tarafından yapılan yakın zamanlı bir araştırmaya Ungar’ın (2009) aşırı koruyucu ebeveynlik modeli de eklenerek 289 ebeveynle bir çalışma yapılmıştır. Çalışmada, ebeveynlerin daha çok demokratik tutum sergilediği, aşırı koruyucu, izin verici ve otoriter (katı disiplin) tutumlarının takip ettiği bulgusuna ulaşılmıştır. Ebeveyn çocuk ilişkisinin demokratik ebeveyn tutumu arttıkça daha olumlu hale geldiği, otoriter tutumun ise ebeveyn-çocuk ilişkisini olumsuz yönde etkilediği bulgusuna ulaşılmıştır.

Hetherington ve Clingempeel’in (1992) araştırması, bu dinamiklerin çocuğun gelişimi üzerindeki etkileri üzerinden bir perspektif sunmaktadır. Hetherington ve Clingempeel (1992), ebeveynliğin olumlu veya olumsuz olarak sınıflandırılabilen bir davranış yelpazesi kapsadığını belirtmişlerdir. Olumlu ebeveynlik, sıcaklık, destek ve duyarlı olma gibi özelliklerle tanımlanır ve bu özellikler, anne ve çocuk arasında güvenli bir bağlanma sağlar. Tersine, olumsuz ebeveynlik, düşmanlık, eleştiri ve ihmal gibi davranışları içerir ve bu da çocuklarda güvensiz bağlanmalara ve çeşitli duygusal zorluklara yol açabilir.

Olumlu ve olumsuz ebeveynlik temel alınarak orta çocukluk (7-10 yaş) döneminde çocuğu olan ve 415 ebeveynin katılımıyla Türkiye’de Kırıkkaleli’nde gerçekleştirilen bir çalışmada, çocukların duygusal sorunları, davranış sorunları, dikkat eksikliği, akran sorunları ve sosyal davranış sorunları gibi güçlüklerin ebeveyn çocuk ilişkisinin olumsuz olmasını büyük ölçüde yordadığı görülmüştür (Cesur ve Yurdakul, 2024). Bir başka araştırmada ise olumlu ve olumsuz ebeveyn çocuk

ilişkinin etkileyen faktörler üzerinden 4-13 yaş arasında çocuğı olan ebeveynlerle çalışma yapılmış; güvenli bir bağlanmanın ve düşük bağlanma yaralanmasının olumlu ebeveyn çocuk ilişkisinde etkili olduğı bulunmuştur (Ercan ve İlerisoy, 2024).

Bağ odaklı ebeveynlik ya da doğal ebeveynlik (Attachment Parenting) yaklaşımı, Sears ve Sears'a (2001) göre, ebeveynin bebeğın ipuçlarını okuyarak bu ipuçlarına uygun yanıtlar vermesi üzerinden kurgulanmaktadır. Bu bakış açısına göre, ebeveynlik çocuğı merkez alan bir yaklaşımdan ileri gelir. Bu yaklaşım, emzirme, bebekle fiziksel temas, duyarlı ebeveynlik, birlikte uyuma ve pozitif disiplin temel ilkelerine dayanmaktadır. Saers (2011), bu yaklaşımın ailelerin daha sağlıklı ve güçlü bağlar kurabileceğini ifade etmiştir. Öztürk, Korucu ve Sahan (2023), bu model temel alınarak yapılan bir çalışmada, annelerin kendi anneleriyle ve babalarıyla yüksek düzeyde bağlanmalarının, kendi bebekleriyle kurdukları annelik bağlanmasını da olumlu yönde etkilediğini bulmuştur.

Coldwell, Pike ve Dunn (2006) olumsuz ebeveynlik nedeniyle şiddetlenen evdeki kaostun, çocuklarda olumsuz davranış sonuçlarıyla bağlantılı olduğunu vurgulamaktadır. Araştırmacılara göre bu kaos, annenin duygusal mücadeleleri nedeniyle istikrarlı ve besleyici bir ortam sağlayamamasından kaynaklanır. Bu tür bulguların anlamı derindir, çünkü bunlar annenin duygusal durumunun, ebeveynlik tarzını doğrudan etkilediğini ve bunun da çocuğın duygusal ve davranışsal gelişimini etkilediğini göstermektedir.

Aşırı koruma ve çocuğın psikolojik sağlığı arasındaki ilişki çoğı zaman iki yönlüdür. Örneğın, annelerin içselleştirilmiş semptomlarının çocukların içselleştirilmiş semptomlarında artışla ilişkilidir, ebeveyn kaygısının aşırı koruyucu davranışlara katkıda bulunabilir ve bu çocukların kaygısını arttırabilir (Buss, Zhou ve Trainer, 2021). Bu karşılıklı ilişki, ebeveyn-çocuk dinamiklerinin karmaşıklığını ve hem ebeveyn hem de çocuk ruh sağlığını ele alan müdahalelerin gerekliliğini vurgulamaktadır. Annelerin aşırı koruma davranışlarının ergenlerde depresif semptomları önemli ölçüde yordadığı bulunmuştur (Zhong vd., 2023). Başka bir

araştırmada annenin, aşırı kontrolcü ebeveynliğin çocuklarda artan kaygı ile ilişkili olduğunu saptanmıştır (Möller vd., 2016).

2.1.1 Ebeveyn-çocuk ilişkisini etkileyen faktörler. Duygusal ve psikolojik etkilerin yanı sıra, ailelerin sosyal ve ekonomik bağlamı da ebeveynliği şekillendirmede önemli bir rol oynamaktadır. Baer (1999), aile yapısının ve sosyo-ekonomik durumun, ergenlik dönemindeki aile süreçlerini etkileyen kritik faktörler olduğunu ve bu durumun ebeveynlik dinamiklerini daha da karmaşık hale getirebileceğini belirtmiştir. Bornstein ve Bornstein (2007), ebeveynlik davranışlarının birçok farklı etken tarafından şekillendiğini ve bu etkenler arasında aile yapısı, biyoloji, sosyal destek, eğitim, devlet politikaları, sosyo-ekonomik statü ve kültürün yer aldığını ifade etmektedir.

Belsky (1984) ise ebeveynin kişilik özellikleri, çocuğun bireysel özellikleri ve çevresel faktörlerin ebeveynlik davranışları üzerindeki etkisini vurgulamaktadır. Belsky (1984) modeli, ebeveynliğin dinamik ve karşılıklı etkileşim içeren bir süreç olduğunu ifade eder. Bu model ebeveynlik davranışlarını belirleyen üç temel faktörü vurgular: ebeveynin kişilik özellikleri, çocuğun bireysel özellikleri ve çevresel faktörler.

Gonzalez ve Brooks-Gun, (2014) ebeveynlik uygulamalarında ekonomik durumun etkisini inceleyen bir çalışmada, Chicago'da 5-16 yaş aralığında çocuğu olan 2.132 hanenin verileri analiz edilmiştir. Araştırmada, düşük gelir düzeyinin ve ekonomik ihtiyaçların artmasının, aile içi çatışmaları artırdığı ve olumsuz ebeveynlik uygulamalarıyla ilişkili olduğu bulunmuştur. Benzer şekilde, Zhang (2012) Çin'de yaptığı bir araştırmada, ebeveyn eğitimi ve aile gelirinin anne-çocuk ve baba-çocuk ilişkileri üzerindeki etkilerini incelemiştir. Kesitsel bir tasarımla yürütülen bu çalışmada, annelerin eğitim düzeyinin artmasının, anne-çocuk ilişkisindeki çatışmayı azalttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Amato (2000), boşanmış ebeveynlerin çocuklarıyla ilişkilerinde daha fazla stres faktörüyle karşılaşabileceği, ancak etkili ortak ebeveynlik uygulamalarının bu durumu

dengeleyebileceği bulunmuştur. Aynı zamanda, tek ebeveynli ailelerde, ebeveynin çocukla daha yakın bir ilişki geliştirme potansiyeli olsa da, ekonomik stresin ve sosyal desteğin eksikliğinin ebeveynlik uygulamalarını zorlaştırabileceği belirtilmektedir. (McLanahan ve Sandefur, 1994). Yıldırım (2023), ebeveynlerin çocukluk yaşantılarının çocukları ile ilişkisine etkisini araştırdığı çalışmada, annenin yaşının çocuğu ile ilişkisini olumsuz olarak etkilediğini bulmuştur. Livings vd. (2022), aile sisteminde özellikle sosyal ekonomik statüsü alt olan gruplarda önemli bir yeri olan ve bakım verme gibi görevleri paylaşan büyükanne ve büyükbabanın ölümünün çocuklar ve ebeveynleri açısından yeterince incelenmemiş bir stres faktörü olduğunu ifade etmiştir. Büyükanne ve büyükbaba kaybına dair araştırmada, özellikle büyükanne kaybının annenin depresif bir süreç yarattığını bununda annenin çocukla olan ilişkisine olumsuz etkiler yaratabileceğini bulmuştur (Living vd.,2022).

Depresyon ve anksiyete gibi psikolojik sorunlar, ebeveynin çocukla olan etkileşimini azaltabilir ve olumsuz ebeveynlik uygulamalarına yol açabilir (Goodman ve Gotlib, 1999). Olumlu ebeveynlik, dışsal stres faktörlerine, özellikle de annenin geçmiş travmalarından kaynaklanan stresin olumsuz etkilerine karşı tampon görevi görebilir (Morris vd., 2014). Bu koruyucu faktör, çocuklarda sağlıklı başa çıkma mekanizmalarının ve duygu düzenleme becerilerinin gelişmesine katkıda bulunarak onların psikolojik dayanıklılığını artırmada önemli bir rol oynamaktadır (Morris vd.,2014).

2.2 Travma Kavramı ve Tarihçesi

Travma, Fransızca (trauma) kökenli bir sözcük olup Türk Dil Kurumun'da (TDK, 2024) isim olarak ruh bilimi ve tıp alanlarında iki anlamını ifade etmiştir.

1. isim, ruh bilim: Sarsıntı

2. isim,tıp: Bir doku veya organın yapısını, biçimini bozan ve dıştan mekanik bir tepki sonucu oluşan yerel yara; örselenme (TDK, 2024).

Tarih boyunca yaşanan savaşlar, doğal felaketler ve sosyal olaylar, travmanın psikolojik anlatımını ortaya çıkarmış ve travma çalışmaları, psikolojik sağlık

üzerinden okunan ve bu alanda araştırmalar yapılan bir yere gelmiştir (Jones ve Wessely, 2007). Bu tür travmalar genellikle korku, çaresizlik ve güvensizlik belirtilerini tetikler. Amerikan Psikoloji Derneği (American Psychological Association [APA], 2013), travmayı “*kişinin fiziksel veya ruhsal bütünlüğüne ciddi bir tehdit içeren bir olay veya durum*” olarak tanımlamaktadır.

Antik Yunan ve Roma'nın travma geçmişine bakıldığında, travma özellikle savaşlarda yaşanan sakatlıklar olarak kabul edilmekteydi. Hipokrat ve Galen gibi dönemin önde gelen hekimleri, travmayı fiziksel bağlamda değerlendirmiş, ancak psikolojik etkilerden çok fazla bahsetmemişlerdi. Ancak savaş sonrasındaki gözlemler ve bazı askerlerde ortaya çıkan zihinsel rahatsızlıklar psikolojik travmaya işaret etmekteydi (Horwitz, 2021). Orta Çağ'da travma kavramı, dinsel ve mistik inançlarla birlikte ele alınmıştır. Bu dönemde ruhsal hastalık ve travmatik tepkiler çoğu zaman “kötü ruhlar” ya da “günahların sonucu” olarak değerlendirilmiştir. Orta Çağ'daki bu travma algısı, zihinsel engellilere karşı damgalayıcı yaklaşımların gelişmesine yol açmış ve ruh sağlığı sorunu olarak ele alınması geciktirilmiştir (Porter, 2002).

18. ve 19. yüzyılda, tıbbi ve psikolojik bilimlerin gelişmeleriyle travma üzerine yeni yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Fransız nörolog Jean-Martin Charcot, 19. yüzyılın sonlarında histeri vakalarını incelemiş ve travmatik olayların bireylerde zihinsel sakatlıklara yol açabileceğini savunmuştur. Charcot'nun görüşünü benimseyenlerden biri olan Pierre Janet (1890) ise, bireylerin yaşadıkları travmatik olayları bilinçaltına ittiğini ve bu olayların, bireylerde disosiyasyon ve kişiliklerin kökeni gibi tepkilere yol açtığını ifade etmiştir. Freud (1920), özellikle çocukluk dönemindeki travmatik olayların, yetişkinlik yaşamındaki davranış ve ruh haline etki ettiğini ileri sürmüştür. Bu görüşler, travmanın bireyde sadece anlık bir etki değil, yaşam boyu devam eden bir etki oluşturduğuna işaret etmektedir (Freud, 1920).

Savaş gazileri üzerinde yapılan çalışmalar, travmatik olayların beyinde kimyasal değişikliklerine neden olabileceğini göstermiştir (Van der Kolk, 2005). 1952 yılında yayımlanan DSM-I'de (Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı), “Büyük Stres Reaksiyonu” ifadesi ile bir tanıya yer verilmiş ancak “travma” tanımlaması kullanılmamış, DSM-II'de ise 2. Dünya Savaşı'nın etkilerinin ortadan

kalkmaya başlaması ile “Büyük Stres Reaksiyonu” tanısı yerini “Geçici Durumsal Bozukluk” tanısına bırakmıştır (Monson ve Friedman, 2018). Siyasi konjonktür çerçevesinde tanımlanan ve “büyük felaketleri” travma kavramı ile ilişkilendiren tanı kriterleri DSM-III’de farklılaşarak bireysel deneyimler de tanı kriterlerinde yer almıştır (Çolak, Kokurcan ve Özsan, 2010). DSM-IV’de ise travmanın tanımı genişletilmiş, bireysel reaksiyon vurgusu yapılarak ikincil travmatizasyon süreci hakkında da yeni bir bakış açısı getirildiği görülmektedir (Özten ve Hızlı Sayar, 2015).

DSM-5’te (2013) travma; *“doğrudan yaşanan ya da tanıklık edilen veya aile bireyi ya da ilişki halinde olunan birey/bireylerin yaşamlarında meydana gelen veya mesleki anlamda tecrübe edilen göz korkutucu bir olay ile ölümle ya da ağır yaralanma ile karşı karşıya gelmiş ya da cinsel saldırıya maruz kalmış olma”* ifadeleri ile tanımlanmıştır. Sonuç olarak, travmanın kapsamı yıllar içinde genişlemiş (Çolak vd., 2010), bunun yanında cinsel saldırı tanımına yer verilmeye başlanmıştır (Özten ve Hızlı Sayar, 2015).

DSÖ’nün tanı kriteri olan Uluslararası Hastalık Sınıflandırması-10’da (International Classification of Diseases [ICD]) travma *“hemen hemen her insanda yaygın sıkıntıya neden olabilen, son derece tehdit edici veya felaket niteliğinde stresli uzun veya kısa süreli bir olay”* olarak tanımlanırken; ICD-11’de ise, *“son derece tehdit edici veya korkunç bir olaya maruz kalma”* olarak tanımlanmaktadır. Psikolojik travma, büyük bir eşitleyicidir. Bireylerin büyük bir çoğunluğu yaşamları boyunca en az bir, çoğu zaman ise birden fazla travmatik olayla karşılaşmıştır (Gold, 2020). Bu bağlamda günümüzde hala süregelen deprem, terör olayları gibi toplumsal olaylar ve kişilerarası sayılabilecek ancak toplumu etkileyen çocuk ölümleri, çocuklara ve yetişkinlere yönelik ihmal, istismar, cinsel şiddet ve sömürü devam ettikçe tartışılması ve müdahale yöntemleri üzerine konuşulması gereken bir kavram olmaya devam etmektedir.

2.3 Çocukluk Çağı Travması

Çocukluğun genel bir tanımını yapmak zordur, çocuğun geçtiği bağlam, kültür, yaş ve durumlarının hepsi çocukluğun tanımını oluşturur (Meraki ve Çalık Var, 2019). Birleşmiş Milletler (BM) Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesinde ise “*çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan*” olarak tanımlanmaktadır. Kanunu’nda çocuk, daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişi olarak tanımlanmaktadır. Tarihsel bir perspektifle ele alındığında çocukluk çağı travmalarının (ÇÇT) tanımlamaları 19. yüzyılın sonlarına doğru başlamakta ve travma daha geniş bir bakış açısıyla ele alınmaktadır.

Çocukluk çağı travmatik yaşantılarının ruhsal gelişimi üzerindeki etkileri konusunda ilk kapsamlı incelemenin Sigmund Freud ile başladığını söylemek mümkündür. Freud (1896), birçok hastasının çocukluk döneminde istismar edildiğini veya mağdur olduğu tespitiyle "baştan çıkarma kuramını" formüle etmiştir. Kurama göre çocuk cinsel istismarı nevrozun ana etiyolojik faktörlerinden biridir. Ancak bu hipotez uzun ömürlü olmamıştır. Freud (1920), baştan çıkarma teorisini terk ederek Oedipal kompleks kavramını benimsemiş ve çocukluk dönemi cinsel istismar anlatılarını gerçeğin değil, çocukluk fantezilerinin bir ifadesi olarak değerlendirmiştir (akt. Fergusson ve Mullen, 1999).

20.yy.’ın sonlarına doğru ise kamu dikkatinin artmasıyla; radyo programlarında, televizyonlarda ve gazetelerde çeşitli haberlerle çocukluk çağı travmatik yaşantıları dile getirilmeye başlamıştır (McDevitt, 1996). Özellikle kadın dergilerinde çocukluk çağı travmaları ile ilgili yazı dizileri oluşturularak kendilerini ifade etmeleri için bir alan açılmıştır. Mağdur suçlayıcılıktan farklı bir bakış açısıyla oluşan bu eylemler diğer mağdurlarında ses çıkarmalarına ve kendilerini ifade ederek faillerin cezalandırılmasına yönelik eylemlerde bulunmalarında cesaret timsali olmuştur (Fergusson ve Mullen, 1999). Psikolojik travmanın tarihsel geçmişinde her ne kadar savaşlar ve savaş sonrası bunalımlar olduğu ifade edilse de özellikle feminist hareketin cinsel istismar faillerini açığa çıkarması da özellikle cinsel istismarı ve travmayı konuşulur hale getirmiştir (Heflin ve Deblinger, 2017). Çocukluk çağı

travmatik yaşantıları bireyin psikolojik gelişimini temelden değiştirebilir, uyumsuz başa çıkma mekanizmaları ve ilerleyen dönemlerde psikolojik dayanıklılığın azalmasına neden olabilir (McKay vd., 2021).

Özellikle sürekli tekrarlanan travmatik olaya maruz kalan bireyler yalnızca Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) değil, duygu düzenleme sorunları, üzüntü, öfke ve anksiyete gibi karmaşık durumlarla karşılaşabilir (Briere ve Runtz, 1988). ÇÇT mağdurlarının ilişkilenmede güçlük çektikleri, ilişkilerinde düzenli bir yer edinemediklerini ve sosyalleşmenin olmaması sebebiyle kişilerarası ilişkilerinde sorunlar yaşadıkları da bulunmuştur (Herrenkohl, Fadina, Hong, Lee ve Saba, 2021). Disfonksiyonel sosyalleşme, korku ve güvensizlik yaşantılarını bildirdikleri görülmektedir (Briere ve Runtz, 1988 ; Berger, 2014; Herrenkohl, Fadina, Hong, Lee ve Saba, 2021; Lansford, 2021).

2.3.1 Çocuk ihmal ve istismarının türleri. Türkiye'nin taraf devletlerinden olduğu Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler tarafından 20 Kasım 1989 yılında kabul edilmiş ve 2 Eylül 1990'da Türkiye'de yürürlüğe girmiştir (Cılga, 1996). Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesine göre; 18 yaş altındaki her birey çocuktur. Sözleşmeye göre çocuğa yönelik gerçekleştirilen her türlü ihmal ve istismardan korunma devletlerin temel sorumluluklarındandır (UNICEF, 2007).

Yapılan davranışın niteliği, çocukta yarattığı etkiye göre istismar üç başlık altında incelenmektedir. Bu başlıklar fiziksel, cinsel ve duygusal istismardır. Kavramsal olarak bu türler ayrı başlıklar altında incelense de istismar birbirinden bağımsız değerlendirilmemelidir (Koçtürk, 2016). Bu çalışmada çocuk ihmal ve istismarı duygusal istismar, fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal ihmal, fiziksel ihmal ve aşırı koruma-kollama olmak üzere altı başlık altında incelenmiştir.

2.3.1.1 Fiziksel istismar. Fiziksel istismar, istismar başlıkları altında doğası gereği en kolay tespit edilen ve en çok görülen istismar türüdür (Polat, 2007). DSÖ (2020) fiziksel istismarı; “*bir bakıcı tarafından fiili olarak zarar veya zarar için*

potansiyel eylem” olarak tanımlamaktadır. International Classification of Violence against Children’da (ICVAC) kişilerarası boyutta değerlendirilen fiziksel istismar; çocuğa karşı kasıtlı olan, zarar verme amacı taşıyan ve zorunlu olmayan her türlü eylem olarak ifade etmektedir. Doğası gereği tespit edilebilirliği yüksek olan bu istismar türü; silahlı bir çatışma bağlamında çocuğu sakatlama, yaralama, çocuğu darp etme veya dövme, asit saldırısı, tıbbi olmayan nedenlerle organların çıkarılması, zehirlenme, bir nesne veya silahla saldırı, yakma, boğma, sarsılmış bebek sendromu, işkence olarak sınıflandırılabilir (UNICEF, 2023). Jackson vd. (2015) de benzer şekilde fiziksel istismara yönelik eylemleri; vurma, tekmeleme, yumruklama, dövme, bıçaklama, ısırma, itme, atma, çekme, sürüklenme, sallama, boğma, nefessiz bırakma, yakma, haşlama ve zehirlenme olarak sınıflandırmaktadır. UNICEF’in 2024 raporuna göre, çocukların yaklaşık %60’ı, fiziksel ceza veya psikolojik agresyon gibi şiddetli disiplin yöntemleriyle karşı karşıya kalmaktadır.

Fiziksel İstismar kapsamında değerlendirilen Sarsılmış Bebek Sendromu (SSB), 1-2 yaş arasındaki bebeklerde; nadir olarak ise 3 yaş üzerindeki çocuklarda görülür (National Center for Injury Prevention and Control [NCIPC], 2012). Uzun süreli ağlamaya başlayan çocuğa ebeveyn veya bakım veren tarafından şiddetli sarsıntı ya da darbe uygulanması olarak tanımlanmaktadır (NCIPC, 2008 ve 2012). Bu sendrom genellikle kaburga kırılması, morluklar gibi başka bulgularla ortaya çıkar (NCIPC, 2008). Bebekte kafa içi veya retinal kanama ve beyin hasarı, hatta ölümle sonuçlanabilen, ebeveynin bebeğini sarsması sonucu meydana gelen bir durumdur (Şahin ve Taşar, 2012). Batı ülkelerinde SBS'nin yaygınlığı, 100.000 bebekte 20 ila 40 arasında değişmektedir (Paula vd., 2020). Bazı çalışmalarda SBS'nin, 1 yaş altındaki bebeklerde %1-2 oranında görüldüğü bildirilmiştir (Aydın ve Karaca Çiftçi, 2018; Kalkan, Demir, Paslı ve Duyan Çamurdan, 2018). Çocuk istismarında ölüme neden olan en önemli sorunlar arasındadır (NCIPC, 2012).

Bakım vereninin yapay bozukluğu (Munchausen by Proxy sendromu), çocuğun tekrarlı hastalık belirtilerine tanı konulamayan, tıbbi olarak belirtilerin gözlenemediği, çocuğun tedavi yönteminin belirlenemediği, yalnızca bakım veren yanında belirtilerin ortaya çıktığı ve çocuğun tıbbi sistem dışında olduğu durumlarda

ısrarla çocuğun hastalığı konusunda ifadelerde bulunan ve çocuğun hasta olduğunu iddiasında bulunan bir bakım vereninin olmasıdır. DSM-5'e göre bu hastalığın yeni adı Bir Başkasına Yüklenen Yapay Bozukluk/Factitious Disorder Imposed on Another (FDIA) şeklindedir (Özdemir, 2020).

Fiziksel istismar, çocuğun gelişimi üzerinde ciddi ve kalıcı etkiler bırakabilir. Kısa vadeli etkiler arasında vücut yaralanmaları, ağrı, travmalar yer alırken, uzun vadeli etkiler duygu düzenleme sorunları, depresyon, kaygı, davranışsal problemler ve düşük özgüven gibi sorunlar şeklinde kendini gösterebilir (Berger, 2017). İstismar türlerinin ilerleyen yaşlarda da psikolojik sağlık sorunlarına yol açacağı görülmektedir (Hermann, 2011). Çocukluk çağı travmatik yaşantısı olan 40'lı yaşlardaki hastalar üzerinde yapılan bir araştırmada; sırt ve göğüs ağrısı, hipertansiyon ve bazı kanser türleri arasında orta düzey bir ilişki bulunmuştur (Herrenkohl vd., 2021). Meta-analiz çalışmasında fiziksel istismar ile yetişkinlikte olumsuz bilişsel sorunlar, madde ve alkol kullanım bozukluğu, cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve riski cinsel davranışlar arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır (Norman vd., 2012).

Erken dönemde fiziksel istismara uğrayan yetişkinlerle yapılan boylamsal bir çalışmada; bu bireylerin yetişkinliklerinde eğitim, ekonomik istikrar, fiziksel sağlık, madde kullanımı, adalet sistemine katılma gibi yaşamsal anlamda olumsuzluk yaratacak zorlukları fiziksel istismara uğramayanlara göre 2 kat fazla yaşadıklarını saptamıştır (Lansford, 2021). Ruh sağlığı açısından bakıldığında ise; antisosyal kişilik bozukluğu, Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite bozukluğu'nun 2,42 kat; anksiyete ve kaçınmacı kişilik bozukluklarının 2,10 kat fazla olduğu bulunmuştur (Lansford, 2021).

2.3.1.2 Duygusal istismar. Çocuk istismarı başlığı altında ele alınan duygusal istismar, Çocuğa karşı aktif ya da reaktif olarak gerçekleşebilecek, çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkileyecek şekilde küçümsemek veya ilişki kurma yönünden alıkoymak olarak nitelendirilebilir (Hermann, 2011). Duygusal istismar çocuğun izolasyonun yanı sıra bakım verenin gelişimsel olarak uygun ve destekleyici bir tutum sergilemede başarısız olmasıyla ortaya çıkan örüntüyü içermektedir (DSÖ, 2022).

DSÖ (2022):

- Bir çocuk veya ergenin hiç doğmamış olmasını ya da ölü doğmasını dilemek
- Bir çocuğa ya da ergene sevgiye layık olmadığını ya da sevildiğinin farkında olmadığını söylemek
- Ölümle veya zarar vermekle tehdit etmek; aptal, işe yaramaz gibi ifadelerde bulunmak olarak sınıflandırmıştır.

Duygusal istismar, çocuğun ihtiyaç duyduğu sevgi, destek ve güven duygusundan mahrum bırakılması, aşağılanması, küçümsenmesi, tehdit edilmesi veya sürekli eleştirilmesi gibi davranışlarla kendini göstermektedir (Üstündağ, 2020). Araştırmalar, duygusal istismara maruz kalan çocukların, ilerleyen yaşlarda bilişsel, davranışlar ve sosyal sorunlarla karşılaşma olasılığının daha yüksek olduğunu göstermektedir (Baskak, 2023; Campbell ve Hibbard, 2014; Dinleyici ve Dağlı, 2016). Duygusal istismar, çocuğun zihinsel ve fiziksel gelişimini olumsuz yönde etkileyebilir; bu durum, çocuğun akademik performansını, öğrenme kapasitesini ve genel yaşam kalitesini düşürebilir (Dinleyici ve Dağlı, 2016; Celilioğlu, 2023). Bununla birlikte, çocuklar, bu tür istismarlar sonucunda kendilerini yetersiz hissedebilir, sosyal ilişkilerde zorluk yaşayabilir ve ilerleyen yaşlarda çeşitli psikolojik rahatsızlıklar geliştirebilirler (Baskak, 2023; Çakan, 2023). Prospektif bir çalışmada; duygusal istismara uğramış bireylerin anksiyete, depresyon, intihar davranışları ve cinsel sağlık risklerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir (Norman, 2012). Yakın zamanda yapılan bir meta-analizde ise duygusal istismar ve duygusal ihmal yaşamış bireylerin anksiyete, depresyon, intihar düşüncesi veya intihar etme, yeme bozuklukları, kişilik bozuklukları ve yeme bozuklukları ile pozitif bir korelasyonunun olduğu bulunmuştur (Xiao, 2023). Duygusal istismarın etkilerini azaltmak için toplumsal farkındalığın artırılması ve ebeveynlerin bilinçlendirilmesi gerekmektedir (Üstündağ, 2022; Nar ve Tolan, 2022).

Duygusal istismar, gözle görülür fiziksel bulgularla kendini göstermediği için tespit edilmesi en zor istismar türlerinden biridir (Erol ve Çubuk, 2022; Hornor, 2011). Türkiye’de duygusal istismarın saptandığı bir veri tabanı olmaması sebebiyle bu konuda herhangi bir veri bulunmamaktadır (Koçtürk, 2016).

2.3.1.3 Cinsel istismar. DSÖ'ye (2022, s.2) göre cinsel istismar “*Bir çocuğun tamamen anlamadığı ve bilgilendirilmiş rızasının olmadığı ya da gelişimsel olarak hazır olmadığı ya da kanunları ve toplumun sosyal tabularını ihlal eden bir cinsel eyleme dâhil edilmesi*” olarak tanımlanmaktadır.

UNICEF (2024) tarafından 202 ülkede yapılan sistematik bir araştırmada cinsel istismardan hayatta kalan 650 milyon kız çocuk ve kadının çocukluk çağında istismara maruz kaldığı ve bu kız çocuk ve kadınların 370 milyonun cinsel saldırı ve tecavüz mağduru olduğu görülmektedir. Aynı araştırmada 410 ila 530 milyon arasında erkek ve oğlan çocuğun cinsel istismara maruz kaldığı ve 240 ila 310 milyonunun tecavüz ve cinsel saldırıya maruz kaldığı saptanmıştır (UNICEF, 2024). Ancak önyargılar ve damgalanma korkusu ile bireyler yaşantılarını ifade etmekte ve faillerini bildirmekte güçlük çekmekte ve bu bulguların daha yüksek olduğundan şüphe edilmektedir (Brauer, Wales ve Niedenthal,2000; Jackson, Kissoon ve Greene ,2015; Stoltenborg,2011).

Çocuğun cinsel istismarı tanımlanırken genellikle fiziksel temas kapsamaktadır. Çocuğu öpmek, fiziksel temas ve oral, anal veya penetrasyon içerecek şekilde olarak ifade edilmektedir. Ancak çocuğu cinsel şiddet eylemlerine zorlamak, çocuğa cinsel içerikli ses, görüntü izletmek veya bu gibi durumlara maruz bırakmak, özel bölgesine dokunmak veya dokunmasını sağlamak da cinsel istismar fiilleridir (Cinsel İstismar Mağduru Çocuklarla Çalışma Kılavuzu [CİMÇÇK], 2012). UNICEF (2023) tarafından yayımlanan Uluslararası Çocuklara Yönelik Şiddet Sınıflamasın'da (ICFA) cinsel istismar; temas içeren cinsel istismar ve temas içermeyen cinsel istismar olmak üzere iki başlık altında incelenmektedir.

1.Temas içeren cinsel istismar:

- Fiziksel olarak tecavüz
- Baskı ve zorlamayla tecavüz
- Fiziksel güç veya tehdit olmaksızın rızaya dayanmayan cinsel penetrasyon
- Silahlı çatışma bağlamında tecavüz

- Çete tarafından gerçekleştirilen tecavüz
- Çocuğun özel bölgelerine dokunma
- Çocuğun özel bölgelerine başkasına dokundurma
- Dokunmak suretiyle taciz
- Güç kullanımı olsun ya da olmasın, çocuğun rızası olmadan ya da rıza gösterebilecek kadar büyük olmayan rızası verilmemiş şekilde cinsel eylemde bulundurma/bulunma

2.Temas içermeyen cinsel istismar:

- Bilgi ve iletişim teknoloji (BİT) aracılığı da dahil olmak üzere cinsel içerikli tehdit
- Pornografiye maruz bırakılma
- BİT aracılığıyla yapılanlar dahil çevrim içi istekte bulunma
- Cinsel yönlendirme
- Cinsel zorbalık
- Cinsel şakalar, alaylar veya yorumlar
- Cinsel organları teşhir etme
- Kamuoyuna yönelik cinsel tehditler
- Bakışlarıyla rahatsız etme
- Cinsel içerikli takip
- Cinsel içerikli mesaj gönderme (sexting)
- Cinsel davranışlara yönelik canlı yayınlar
- Cinsel şantaj
- Çocuğu cinsel obje olarak kullanmaya yönelik tehdit ve şantaj
- Çocuğun rızası olmaksızın cinsel aktivenin kayıt edilmesi veya saklanması

Cinsel istismar konusunda ele alınması gereken bir diğer kavram “ensest”tir. Ensest; hukuki, ahlaki ve manevi anlamda yasak olarak nitelendirilen, fizyolojik bir akrabalık bağı olan bireylerin cinsel ilişkide bulunmalıdır (Pasli, 2009). Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (BMNF) tarafından 2009 yılında yayınlanan raporunda ensestin genellikle çekirdek ailelerde olmakla birlikte geniş ailelerde de olabileceği ifade edilmektedir.

Çocuğun cinsel istismarında çocuğun yaşanan olayda detayla hatırlayamaması, geri bildirimlerde tutarsız ifadelerde bulunması “akodomasyon sendromu” olarak tanımlanmaktadır (Nasıroğlu, 2014). Gaffney (2003) cinsel istismara uğrayan çocuklarla ilgili akodomasyon sendromunda 5 olası durum sıralamıştır. Bu özellikler gizlilik, çaresizlik, sıkışmışlık ve uyum sağlama, cinsel saldırı bildiriminin gecikmesi, çelişkili ve ikna edici olmayan bir olay örgüsü ve bildirim sonrasında durumu inkar ederek şikayetten vazgeçme olarak sıralanmaktadır. Çocuklukta cinsel istismara veya yetişkinlikte cinsel saldırıya maruz kalan bireyler, bu travmaları uzun yıllar sonra açıkladıklarında bile genellikle doğrulukları sorgulanmaktadır; oysa gecikmeli bildirimlerin yaygın olduğuna dair ciddi bir alanyazın bulunmaktadır (London, Bruck, Ceci ve Shuman, 2007). Akodomasyon sendromunu bilmek çocuğun yaşanan olay örgüsünü hatırlayamaması veya bildirim sonrasında olayın olmadığını beyan etmesi gibi durumları anlaşılabilir kılmaktadır (Civelek, 2014). Bu gecikmeli bildirimlerin en olası nedeni, mağdurların inanılmayacaklarını veya inanılsalar bile kimsenin istismarı sonlandırmak için kararlı bir adım atmayacağına dair beklentileridir. Ne yazık ki, mağdurlar bu travmalarını açıkladıklarında çoğu kez bu varsayımlar doğrulanmaktadır (Walsh, Fortier ve Dilillo, 2011).

Cinsel istismarın ifade edilememesinin nedenleri (DSÖ, 2022):

- Utanç, suçluluk ve damgalanma duyguları
- Kendi deneyimlerinin istismar olduğunu kabul etmemek/anlamamak
- Fail tarafından zorlanmaları ya da faili tanımaları
- Bu yaşantılarını anlattıklarında inanılmayacaklarından korkmaları
- Tehdit veya şantaj
- Sağlık hizmeti sağlayıcıları ile daha önce yaşadıkları kötü deneyimler

Cinsel istismarın çocuklar ve ergenlerin psikolojik sağlıkları üzerinde etkileri çeşitlidir (Zeneah vd., 2009). Cinsel istismardan kurtulan çocukların iyilik halleri yaşamları boyunca etkilenir (Stoltenborgh, 2011). Kaygı, öfke, suçluluk, utanç, depresyon, TSSB açısından daha fazla risk altındadır (Akyüz, 2005; Cutajar vd., 2010;

Nanni, Uher ve Danese, 2012). Çocuk cinsel istismarından kurtulanlar hem ergenlikte hem de yetişkinlikte daha sonra cinsel şiddet ve sömürüye maruz kalmaya karşı savunmasız durumdadırlar (Felliti vd., 1998). HIV dahil olmak üzere Cinsel Yolla Bulaşan hastalıklara yakalanma riskleri daha yüksektir (DSÖ, 2022). Çocuk cinsel istismarından kurtulanların yetişkinlikte alkol sorunları, yasadışı uyuşturucu kullanımı, intihar girişimleri ve evlilik/aile sorunları gibi sosyal ve/veya sağlık sorunları yaşama olasılığının daha yüksek olduğu görülmüştür (Dube vd., 2005; Chen, Dunne ve Han, 2006; Fergusson, Boden ve Horwood, 2008; Fassler, Amodeo, Griffin, Clay ve Ellis, 2005).

Çocuk koruma sistemi cinsel istismarın önlenmesinde en etkili yöntemdir. (Akço vd., 2013). Türkiye tarafından 3 Mart 2010 tarihinde Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması (Lanzarote) Sözleşmesi kabul edilmiştir.

2.3.1.4 İhmal. İhmal en genel anlamıyla; yiyecek, giyim, istikrarlı konut, gözetim, koruma, bakım, eğitim ve sevgi gibi temel ihtiyaçlarının yeterince karşılanmadığı durumlarda ortaya çıkar (Dubowitz ve Bennett, 2007). DSÖ (2022 sf.3) de benzer şekilde ihmal; *“bakım verenin bunu yapma olanağı olmasına karşın çocuğun refahı için sağlık, eğitim, duygusal destek, beslenme, barınma ve güvenli yaşam koşullarına yönelik gerekli, önlenmeleri almaması ve eylemde bulunmaması”* olarak tanımlar. Gözlemlenebilir durumlar kolayca tespit edilebilir ancak çoğu vaka karmaşıktır ve kesin bir netlikten yoksundur (Schilling ve Christian 2014). İhmalin sınıflandırılması, istismar başlıkları kadar net değildir (Simon, 2024). Çocuk ihmal, tür, şiddet ve kroniklik açısından değişen heterojen bir olgudur. Hem gerçek hem de potansiyel zarar endişe vericidir. Ayrıca, ihmalin çoğu devam eden bir kötü bakım örüntüsüyle tanınmasına rağmen, ciddi riskler söz konusu olduğunda bakımda tek, anlık aksaklıklar da ihmal teşkil edebilir (Paslı, 2009; Schilling ve Christian 2014).

İhmalin prevelansını belirlemek güçtür (Paslı, 2008). Son on yıl içinde, çocuk ihmal konusundaki araştırmalar önemli bir artış göstermiştir. PubMed veritabanında yayımlanan çalışmaların yıllık sayısında %54,7'lik bir artış olduğu görülmüştür

(Simon, Raats ve Erens, 2024). Dünya üzerinde farklı etnisite ve sosyo-ekonomik gruptaki çocuklara yönelik ihmal belirlenmeye dönük yapılan bir meta-analiz çalışmasında fiziksel ihmal 1000’de 163 ve duygusal ihmal ise 1000’de 184 olarak bulunmuştur (Stoltenborg, Bakermans-Kranenburg ve Ijzendoorn, 2013). Çin’in sosyo-ekonomik olarak dezavantajlı olduğu ifade edilen bir bölgesinde 12.743 ergenle yapılan araştırma ergenlerin %32.7’sinin ihmale uğradığı raporlanmıştır (Lin vd., 2024).

Bakım verenin ihmal üzerine yapılan bir araştırmada bakım emeği gerektiren çocuk sayısı, çocuk işçiliğin varlığı, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ihmalin gerçekleşmesindeki önemli etkenler arasında sayılmıştır (Klevens ve Whitaker, 2017). Lin vd. (2024) sosyoekonomik olarak alt olarak kabul edilen bir bölgede çalışma yaptıklarını ekonomik istikrarsızlık, ebeveynin çocuğun bakımını büyükbaba veya büyük anneye devretmesi, okula devamin az olmasının ihmal etkilediğini vurgulamıştır. Nitel bir araştırmada ise Çocuk Koruma Merkezine ihmal nedeniyle gelen çocukların ebeveynleri ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ebeveynler ekonomik yoksunluk, eş desteğinin yoksunluğu gibi sebeplerle ihmalin farkında olmadıklarını bildirmişlerdir (Sharma ve Sacco, 2015).

Sharma ve Sacco’nun (2015) yaptığı nitel çalışmada ihmal nedeniyle çocuk koruma sistemine dahil edilen bir ebeveyn partnerinin cezaevinde olması sebebiyle çocukların bakımı konusunda güçlük yaşadığını ifade etmektedir. DSÖ’nün (2022) tanımında da görüldüğü üzere ihmal, bakım verenin yapma olanağı olmamasına karşın bir eylemde bulunması ve/veya bulunmamasıdır. Çocuk hakları komitesi çocuğa karşı eylemlerde, sıklığı, zarar verme niyetini ve zarar verme ciddiyetini aramaz (UNICEF, 2022). Ancak ICFA’de de bakım verenin bu konudaki yeterliliği ve zarar verme niyeti, ciddiyeti ve eylemin sıklığına vurgu yapılmıştır.

Straus ve Kantor (2005), çocuk ihmalinin tanımlanmasındaki zorlukları, ihmalin çeşitliliği ve aktif istismar türlerinden farklı olarak bakım eksikliğini belirlemenin karmaşıklığıyla ilişkilendirmektedir. Sosyal ve ekonomik sorunlar nedeniyle ihmal etme zorunluluğu (işe gitmek için çocuğu evde yalnız bırakma,

çocuğun bakımını tek başına üstlenme sebebiyle kıyafet alamama, finansal zorluklar nedeniyle özgün öğrenime katılmakta güçlük yaşama vb.) altında kalan birçok annenin “gerçek ahlaka karşı öfkenin” yalnızca bireyden doğan yükümlülüklerden olup olmadığı tartışılmalıdır (Font ve Maguire-Jack, 2020). Bu bağlamda ihmal yalnızca bireysel yükümlülüğe bırakılmaması gereken toplumsal düzlemde tartışılması önemli olan bir konudur (Klevens, Ports, Austin, Ludlow ve Hurd, 2018).

Çocukluk çağındaki ihmal , istismar türleriyle benzer şekilde bilişsel, sosyal, psikolojik, fiziksel, sosyal, duygusal, davranışsal birçok soruna yol açar (Carr, Duff ve Craddock., 2013). İhmal çeşitli nöropsikolojik işlev bozukluklarına da yol açmaktadır. Özellikle, nöroendokrin sistemdeki bozulmalar, hipokampus, prefrontal korteks ve korpus kallozum üzerinde olumsuz etkilere neden olabilir (Kurth, Cherbuin, Luders ve Gaser, 2016; Wilson, Hansen ve Li, 2011). Gelişimsel travmatolojide, araştırmalar ihmal yaşayan çocukların hem beyin yapısında hem de işlevlerinde değişiklikler gösterdiğini ileri sürmektedir. Stres tepki sistemlerinin kronik aktivasyonu, prefrontal kortekste gri madde hacminin azalmasıyla, bilişsel işlevlerin bozulmasıyla ve artan duygusal tepkiye veya azalan strese katkıda bulunabilecek bağlantı örüntülerindeki değişikliklerle ilişkilendirilmiştir (De Bellis, 2003; De Bellis, 2005).

Bu çalışmada ihmal; duygusal ihmal, fiziksel ihmal ve aşırı-koruma kollama olmak üzere üç başlık altında değerlendirilmiştir.

2.3.1.4.2 Fiziksel ihmal. Fiziksel ihmal, çocuğun güvenlik, yeterli beslenme, barınma, giyim, kişisel hijyen, denetimsizlik, sağlık ve eğitim hizmetleri gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmaması şeklinde kendini gösterir (Campbell ve Hibbard, 2014; Schilling ve Christian, 2014). Yapılan bir çalışmaya göre, çocuk koruma hizmetleri tarafından incelenen çocuk istismarı vakalarının %14'ünde fiziksel ihmal tespit edilmiştir (Palmer vd., 2024). Bu istatistik, fiziksel ihmalin yaygın ve ciddi bir ihmal türü olarak tanınmasının önemini vurgulamaktadır ve bu durum genellikle diğer istismar türleriyle birlikte görülmektedir. Ayrıca, Bullinger, Feely, Raissian ve Schneider (2020) tarafından hazırlanan bir rapor, çocuk istismarına bağlı ölümlerin

%80'inde ihmalin, özellikle fiziksel ihmalin, rol oynadığını belirterek, konunun çocuk refahı tartışmalarında kritik bir öneme sahip olduğunu göstermektedir.

Fiziksel ihmalin genellikle diğer istismar ve ihmal türleriyle iç içe olması çocuklar üzerindeki etkilerini karmaşık hale getirmektedir. Örneğin, Klevens ve Whitaker (2007), fiziksel ihmal yaşayan çocukların sıklıkla fiziksel istismar veya aile içi şiddet gibi diğer olumsuz deneyimlere de maruz kaldığını ve bu durumun ihmal ile ilişkili olumsuz sonuçları daha da kötüleştirebileceğini belirtmişlerdir. Bu bağlantı, fiziksel ihmali ele alırken çocuğun çevresi ve yaşantılarının daha geniş bir bağlamda değerlendirilmesini gerektiren kapsamlı bir yaklaşımın önemini ortaya koymaktadır.

Fiziksel ihmalin etkileri, yalnızca acil fiziksel sağlık sorunlarıyla sınırlı değildir. Çocukların fiziksel ve zihinsel sağlıklarını olumsuz etkileyerek, gelişim süreçlerini sekteye uğratabilir (Karadağ vd., 2020). Örneğin, Evans ve Burton (2013), fiziksel ihmalin ergenlerde suç davranışlarının önemli bir öngörücüsü olduğunu ve ihmalin etkilerinin gelişimin daha ileri aşamalarında da sürebileceğini bulmuşlardır (Evans ve Burton, 2013). Bir başka çalışmada da fiziksel ihmale uğrayan çocukların genç yetişkinlikte madde kullanımının yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (Oshri, Carlson, Kwon, Zeşchner ve Wickrama, 2016). Grummitt vd. (2021) çocukluk döneminde fiziksel ihmalin, genç yetişkinlerde psikolojik sağlık sorunları ve madde kullanımı ile ilişkili olduğunu vurgulayarak bu riskleri azaltmak için erken müdahalenin önemine dikkat çekmiştir. Çalışma, fiziksel ihmal yaşayan bireylerin madde kullanımına daha yatkın olduklarını ortaya koyarak ihmallerin uzun vadeli refah üzerindeki etkilerini güçlendirmiştir.

2.3.1.4.3 Duygusal ihmal. Duygusal ihmal, doğası ve belirli olaylara bağlanmasının zorluğu nedeniyle tanımlanması özellikle zor bir olgudur; bu, daha açık şekilde görülebilen ihmal ve istismar türlerinden farklıdır (Paul vd., 2019). Duygusal ihmal sıklıkla fiziksel ihmal gibi görünür ihmal türlerine göre daha az araştırılmaktadır (Gross-Manos Marey-Sarwan, Barnea ve Cohen, 2023; Stoltenborg, Bakermans-Kranenburg ve Van Lizendoorn ,2013). Bu göz ardı edilme, duygusal ihmalin bireylerin yaşamları üzerindeki yaygınlık ve etkisinin anlaşılamamasına yol açabilir.

Madigan vd. (2019) ihmalin tanımlayıcı heterojenliğine dikkat çekmekte ve duygusal ihmali, kapsadığı geniş davranış yelpazesi ve kültürel faktörler nedeniyle operasyonel hale getirmenin zor olduğunu belirtmektedir.

Zhou, Dong, Wu ve Li (2023) yaptıkları çalışmada, duygusal ihmalin ergenlerde yaşam kalitesini azalttığını; bu durumun temel özdeğerlendirme ve genel ruh sağlığını olumsuz yönde etkilediğini bulmuştur. Wang (2023) çocuklukta duygusal ihmal yaşayan bireylerin orta yaşlarda daha zayıf bilişsel işlevsellik sergilediklerini saptamıştır. Ernst vd. (2019) tarafından yapılan araştırmanın bulguları duygusal ihmalin, sonradan psikopatolojik gelişime yol açabilen bir duygusal geçersiz kılma ortamı yarattığını göstermektedir.

Araştırmacılar, duygusal ihmalin, çocukluk çağı travmasına maruz kalan bireylerin yetişkinlikte ruh sağlığı sorunları geliştirmesinde kritik bir faktör olduğunu savunmaktadır (Mills, Scott, Alati, O'Callaghan, Najman ve Strathearn 2013; Kisely vd. 2018). Duygusal ihmal psikiyatrik hastalar arasında mentalizasyon yeteneklerinde bozulma (Berardelli vd. 2021), genç yetişkinlerde madde kullanım bozukluğu ve bilişsel sağlık sorunları (Grummit vd., 2022), yüksek aleksetimi (Kajanoja vd., 2020) gibi uyumsuz yaşamsal etkilere yol açan bulgularına ulaşılmıştır.

Duygusal ihmalin yaygınlığı farklı popülasyonlar ve çalışmalar arasında değişiklik göstermektedir. Örneğin, Elahi ve Jadidi (2022) tarafından yapılan bir çalışmada, Suudi Arabistan'daki birincil sağlık hizmetlerine başvuran yetişkinlerin %65'inin çocukluklarında duygusal ihmal yaşadığı bildirilmiştir; bu da duygusal ihmalin yaygın doğasını vurgulamaktadır. Benzer şekilde, van Duin vd. (2018), çoklu problemleri olan genç yetişkinlerin %69,1'inin duygusal ihmal yaşadığını bulmuşlardır. Bu durum çocukluk çağı travmalarının özellikle savunmasız popülasyonlar arasında yaygın olduğunu göstermektedir. Metamfetamin kullanan bireylerle yapılan bir çalışmada ise, Chen, Zhang ve Sun (2019) duygusal ihmalin yaygınlık oranını %26,5 olarak saptamıştır. Bu bulgular, duygusal ihmalin çeşitli demografik gruplarda önemli bir yaygınlık gösterdiğini vurgulamaktadır.

Duygusal ihmalin etkileri yalnızca çocuklukla sınırlı kalmaz; yetişkinlikte bireylerin zihinsel sağlıkları ve başa çıkma mekanizmaları üzerinde de etkili olabilir. Örneğin, Bailey, Baker, McElduff ve Kayanagh (2016), annelerinin duygusal ihmalinin, saldırıya uğrayan bireylerde TSSB ve alkol bağımlılığına katkıda bulunduğunu vurgulamışlardır; bu da duygusal ihmalin duygu düzenleme ve başa çıkma stratejileri üzerinde kalıcı etkiler yaratabileceğini göstermektedir. Ayrıca, Walton vd. (2011) duygusal ihmalin, çocuk koruma hizmetlerine bildirilen vakaların önemli bir kısmını oluşturduğunu belirtmişlerdir. Bu bulgu, duygusal ihmalin çocukluk kötü muamelesinin kritik bir bileşeni olarak ele alınması ve buna yönelik farkındalık ile müdahale stratejilerinin artırılmasının gerekliliğini pekiştirmektedir.

2.3.1.4.3 Aşırı koruma-kollama. Aşırı koruma-kollama, çocuğun özerkliğini ve zorluklarla başa çıkma yeteneğini sınırlayan müdahaleci ebeveyn davranışlarıyla tanımlanır (Şar vd., 2021) ve Stevens, Smith ve Cohen (2015), aşırı korumayı çocukları korkutan veya tehdit edici uyaranlardan koruma çabası olarak tanımlamaktadır; bu, hassas bir yaklaşım gibi görünse de aslında çocuklarda kaygı ve korkulu tepkileri artırabilir. Bakım verenler çocuğa keşfetme imkanı vermezler. Bakım verenin çocuğa özerklik tanımaması, çocuğun öz-yeterlilik ve tehditlere karşı savunmasız kalmasına yol açmaktadır (Wood, McLeod, Sigman, Hwang ve Chu, 2003).

Araştırmalar, aşırı korumacı ebeveynliğin yaygın olduğunu ve çocuğun duygusal ve psikolojik sağlığı üzerinde olumsuz etkiler yaratabileceğini göstermektedir (Padilla-Walker, Nelson, 2012; Segrin, Wosidlo, Givertz ve Montgomery, 2013). Ebeveynlerin aşırı kontrolünün en çok serbest oyun durumlarında gözlemlendiği ve bu durumların çocukların özerklik ve keşif duygularını engellediği bulunmuştur (Chronis- Tusciano, Rubin ve Hasting, 2021). Bu bulgu, aşırı koruyucu davranışların doğal gelişim süreçlerini bozarak kaygıyı artırabileceğini ve sosyal etkileşimleri engelleyebileceğini göstermektedir.

Ayrıca, bir araştırma bulgusu annelerin aşırı korumacılığının gençlerde stres tepkilerine cevap verme yeterliliğini azalttığı ve bu durumun yüksek düzeyde kaygı

riskini artırabileceğini göstermiştir (Vergara-Lopez, Martinez ve Contreras, 2016). Bu, aşırı korumacı ebeveynliğin sadece çocukların anlık duygusal tepkilerini değil, aynı zamanda uzun vadede stresle başa çıkma ve sosyal durumları yönetme yeteneklerini de etkileyebileceğini göstermektedir.

Aşırı korumanın etkisi gelişimsel aşamalara göre değişebilir. Ergenlik döneminde özerklik arayışı arttıkça aşırı kontrolün daha belirgin hale gelebileceğini öne sürülmektedir (Möller, Hanneighausen ve Keller, 2016). Çocuklar büyüdükçe bağımsızlık ihtiyacı önemli hale gelir ve aşırı koruyucu davranışlar, temel yaşam becerilerinin gelişmesini engelleyebilir. Ebeveynlerin aşırı koruma-kollama davranışları çocuklar üzerinde davranışsal özerklik sorunlarına yol açabilir (Wang Jing ve Lui ,2017). Bir başka araştırma aşırı kontrolcü ebeveynliğin ergenlerde daha yüksek düzeyde depresyon, kaygı ve yalnızlık ile ilişkili olduğunu göstermiştir (Meeus, Branje ve Overbeek, 2011). Aşırı korumacılık ergenlerin yeterlilik ve özerklik duygularını zayıflatarak yetişkinlikte işlevsel olmayan davranışlara yol açmaktadır (Arslan, Öztürk ve Demir, 2023).

2.3.2 Ebeveyn çocuk ilişkisi ve çocukluk çağı travmaları. Dünün çocuklarının bugünün ebeveynleri olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Ebeveyn-çocuk ilişkilerinde çocuğun temel alınması anlaşılabilir bir durumdur; ancak kimi zaman çocukların ihtiyaçları ebeveynlerin kişisel ihtiyaçlarının görülmesi ile daha iyi karşılanabilir (Crittenden, 2013). Tüm ebeveynler çocuk bakımı konusunda desteğe ihtiyaç duyarken, travma yaşayan ebeveynlerin geçmiş yaşantıları dikkate alınarak desteklenmelidir (Kolk, 2023). Örneğin, yapılan bir araştırmada travma yaşantısı olan annelerin, düşmanlık ve duygusal erişilemezlik olumsuz ebeveynlik davranışları daha yüksek düzeyde sergilediği bulunmuştur (Morris, Le Huray, Skagerberg, Gomes, ve Ninteman, 2014). Farklı perspektiflerden yapılan araştırmalar çocukluk çağı travmatik yaşantısı olan ebeveynlerin günlük yaşamda çocuklarıyla ilgili karşılaştıkları zorlayıcı durumlarda çocukluk çağı travmatik yaşantısı olmayan bireylere göre daha çok güçlük çektikleri ifade edilmiştir (Friaberg, Adelsin ve Shapiro,1975; Madigan vd., 2007; Pasalich vd., 2016, Wang, 2022).

Kahn, Deater-Deckard, King-Casas ve Kim Spoon, (2016) çözülmemiş travmadan kaynaklanan olumsuz ebeveynliğin, çocuklarda duyarsız ve soğuk özelliklerin gelişmesine yol açabileceğini bulmuşlardır; bu durum, annenin oluşturduğu duygusal ortamın, çocuğun duygusal ve davranışsal sonuçlarını önemli ölçüde etkilediğini göstermektedir. Benzer şekilde, Lotto, Altafilm ve Linhares'de (2021) çocukluk çağı travmatik yaşantısının olumsuz ebeveynliğini etkilediğini bulmuştur. Cinsel istismardan hayatta kalan bir ebeveynin çocuğu ile kuracağı ilişkide daha az olumlu ebeveynlik davranışları gösterdiği ve çocuğu ile daha az ilgili olduğu görülmektedir (Madigan, Wade, Tarabulsy, Jenkins ve Shouldice, 2014). Ayrıca çocukluk çağı istismarına maruz kalmış ve bu sebeple gelişimini henüz tamamlamadan çocuk yaşta ebeveyn olmak zorunda kalmış, ebeveynliğe hazır olmayan annelerin cezalandırıcı ve zorlayıcı ebeveynlik uygulamaları bulunabilir (Spieker, Larson, Lewis, Keller ve Gilchrist, 1999). Cinsel istismara uğrayan annelerin, özellikle oğlan çocuklarıyla kurdukları ilişkilerin daha zorlayıcı bir ebeveynlik süreci yürüttüğü görülmüştür (Neiderhiser, Reiss, Lichtenstein, Spotts ve Ganiban, 2007).

Çocuklukta duygusal ihmal ve istismara uğrayan ebeveynler üzerinde zihinsel sağlık üzerindeki etkilerini inceleyen sistematik bir inceleme, çocukluk travmalarının beyin yapısında değişikliklere yol açtığını ve bunun da ebeveynlik becerilerini olumsuz etkileyebileceğini ortaya koymuştur (Berardelli vd., 2021). Langevin, Marshall ve Kingsland (2019), annelerin birden fazla çocukluk çağı travmatik yaşantılarının deneyiminin çocuklarında ihmal olasılığının arttığını ifade etmiştir. Duygusal ihmalin etkileri, özellikle travmanın nesiller arası aktarımı göz önünde bulundurulduğunda daha da kaygı vericidir; çünkü çocukluklarında duygusal olarak ihmal edilmiş ebeveynler, kendi çocuklarına yeterli duygusal destek sağlamakta zorluk yaşayabilir ve bu durum ihmal döngüsünü pekiştirebilir (Mills vd., 2013). Çocukluk travması geçmişi olan ebeveynlerin, çocuklarının duygusal ifadelerini tanıma yeteneklerinin düşük olduğunu ve bu durumun ebeveynlik uygulamalarını olumsuz etkilediğini bulmuştur (Ernst vd., 2019). Martin vd. (2017) çalışması, çocukluk çağı travmatik yaşantı geçmişi sahip annelerin genellikle çocuklarına karşı olumsuz duygusal tepkiler sergilediklerini ve bunun kendi duygu düzenleme zorlukları

ile bağlantılı olabileceğini göstermektedir. Xavier vd. (2023), annelerinin çocukluk travmalarının okul öncesi çocuklarda anksiyete ve depresyon belirtileri dahil olmak üzere duygusal ve davranışsal problemlere yol açtığını bildirmiştir. Benzer şekilde, Kang vd. (2021), olumsuz çocukluk deneyimleri yaşayan annelerin çocuklarının içsel ve dışsal sorunlar geliştirme riskiyle karşı karşıya olduğunu bulmuşlardır.

2.4 Duygu Düzenleme

Bu başlık altında duygu, duygu düzenleme ve ebeveyn duygu düzenlemesi kavramları açıklanmış ve çocukluk çağı travmatik yaşantısı olan bireylerin ebeveyn duygu düzenlemesi üzerine alanyazın taraması yapılmıştır.

2.4.1 Duygu. Duygu araştırmalarındaki ilerlemelere rağmen, tek bir tanım üzerinde uzlaşma eksikliği hâlâ bir zorluk teşkil etmektedir. Evrensel bir perspektiften bakıldığında Ekman (1992), duyguları belirli uyaranlara verilen evrensel ve biyolojik kökenli tepkiler olarak tanımlamış, temel duyguların kültürden bağımsız olduğunu vurgulamıştır. Izard (2010), duyguların genellikle farklı bakış açıları ve araştırma odaklarına göre farklı şekillerde tanımlandığını belirtir. Tanımların çeşitliliği, duyguların çeşitli disiplinlerdeki araştırılmasını karmaşıktırabilir. Reisenzein (2007) de bu görüşü pekiştirir ve duygularla ilgili tanımlamaların netleştirilmesinin alanın ilerlemesi açısından önemli olduğunu vurgular.

Psikoloji’de duygu genellikle olumsuz yaşantı ve olaylarla ilişkilendirilmiş ya da biliş üzerinden kavramsallaştırılmıştır (Greenberg, 2004a). Greenberg (2004b), duyguların olumsuz görülmesine karşın tutkunun insan yaşamındaki öneminden bahsetmiştir. Duyguyu biliş ve davranışlarla etkileşim içinde yalnızca bilişten ileri gelmeyen, etkileyen ve etkilenen olarak tanımlamıştır. Greenberg’e (2004b) göre duygu odaklı bir perspektiften bakıldığında, bireyin yaşadığı problemler mantıksal hata veya içgörü eksikliğinden değil, duygu düzenlemede yaşanan başarısızlık, duygunun işlenmeyip duygudan kaçınılmasından ve travmatik öğrenme nedeniyle gerçekleşmektedir. Moors, Ellsworth, Scherer ve Frijda (2013), farklı duyguların aynı olaydan doğabileceğini ve bunun bireyin değerlendirme süreçlerine, olayın bağlamına,

bireyin geçmişine ve hassasiyetlerine bağlı olduğunu ifade ederek duyguların öznel doğasını vurgular ve onların sadece dışsal uyaranlara tepki olarak değil, kişisel yorumlarla şekillendiğini öne sürer.

Duyguların nörobiyolojik temeli son yıllarda önemli bir araştırma konusu olmuştur. Storbeck ve Clore (2008), her duygusal olayın benzersiz olmasına rağmen, duyguların işlenmesinde ortak bir dizi psikoloji bulunduğunu, bunlar arasında temel etki (valans, olumlu ya da olumsuz) ve uyarılma (arousal) yer aldığını belirtir. Temel etki kavramı, duyguların psikolojik yapıların inşasında bir temel olduğu ele alınmaktadır. Bu perspektife göre; valans duygusal bir deneyimin olumlu ya da olumsuz olarak sınıflandırılmasını anlatır. Valans, duyguların yönünü belirleyerek bireyin yaşama karşı genel tutumunu yansıtır. Uyarılma ise, duygusal deneyimin yoğunluğunu ve enerji düzeyi olarak tanımlanabilir. Uyarılma düzeyi, fizyolojik aktivasyon durumunu temsil ettiği söylenebilir. Bu yaklaşım, duyguların izole deneyimler olmadığını, bilişsel süreçler ve fizyolojik yanıtlarla bağlantılı olduklarını, bu nedenle duygusal deneyimlere bütünsel bir yaklaşım gerektiğini öne sürer.

2.4.2 Duygu düzenleme. Duygu düzenleme, bireylerin duygusal deneyimlerini ve ifadelerini izleme, değerlendirme ve düzenleme süreçlerini kapsayan çok yönlü bir yapıdır. Bireylerin hangi duyguları ne zaman hissedeceklerini, bu duyguları nasıl deneyimleyeceklerini ve nasıl ifade edeceklerini etkileme çabaları olarak tanımlanır (Kok, 2017). Bu tanım, duygu düzenlemenin dinamik doğasını vurgular ve hem bireysel hem de toplumsal süreçleri içerdiğini belirtir. Bu süreçlerin etkileşimi önemlidir, çünkü bireyler sıklıkla duygu yönetimlerinde sosyal destek ararlar; bu da duygu düzenlemenin yalnızca bireysel bir çaba olmadığını, aynı zamanda toplumsal bir süreç olduğunu gösterir (Boyes, Mah ve Hasking, 2023; Zaki ve Williams, 2013).

Kültürel faktörler de duygu düzenleme de önemli bir rol oynamaktadır. Kolektivist kültürlerden gelen bireyler, kişiler arası uyumu ön planda tutarak, başkalarının duygularını dikkate alan stratejilere daha sık başvurabilirken, bireyci kültürlerden gelenler daha çok kişisel duygusal deneyimlere odaklanabilir (Qu ve

Telzer, 2017). Duygular, ülkemizde de genellikle görmezden gelinmekte, işlevsel olmayan duygular bastırılarak çözüme ulaştırılmamaktadır (Çelik ve Aydoğdu, 2018).

Duygu düzenlemenin gelişimi, bebeklikten başlayıp çocukluk ve yetişkinlik boyunca evrilen ömür boyu süren bir süreçtir. Özellikle ebeveynlerin bir çocuğun duygusal tepkilerine nasıl yanıt verdiği, duygu düzenleme becerilerinin gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Thompson'ın (1991) çalışması, duygu düzenlemesinin gelişimsel seyrine de ışık tutarak, duygu düzenlemenin erken çocukluk döneminde basit, dışsal yönlendirmeli tepkilerden daha karmaşık, öz-yönelimli stratejilere doğru evrildiğini savunmaktadır. Bu ilerleme, sosyal etkileşimler, bilişsel gelişim ve bireysel farklar gibi çeşitli faktörlerden etkilenmektedir (Thompson, 1991; Thompson, 2011). Örneğin, bebeklik döneminde duygu düzenleme büyük ölçüde bakım verenlere bağlıdır; bebekler, aşırı duygusal durumlarını yönetmelerine yardımcı olması için yetişkinlere güvenirlir. Çocuklar büyüdükçe, bu düzenleme süreçlerini içselleştirirler ve öz-düzenleme kapasiteleri artar (Thompson, 2011). Ebeveynlerin duyguları geçersiz kılması, çocuklarda duygu düzenleme güçlüklerine yol açabilir ve bu da yaşamlarının ilerleyen dönemlerinde çeşitli psikolojik sorunlar olarak kendini gösterir (Hope ve Chapman, 2019; Buckholdt, Parra ve Jobe-Shield, 2014).

Duygu düzenlemenin etkileri, bireysel iyilik halinin ötesine geçer ve daha geniş toplumsal dinamikleri kapsar. Duygular, sosyal etkileşimlerde düzenleyici bir mekanizma olarak hizmet eder ve bireylerin birbirleriyle nasıl ilişkiler kurduğunu ve sosyal çevrelerinde nasıl hareket ettiklerini etkiler (Keltner ve Haidt, 1999). Örneğin, etkili bir duygu düzenleme, daha iyi iletişimi teşvik ederek kişiler arası ilişkileri iyileştirebilir ve çatışmaları azaltabilir (Kappas, 2013). Buna karşın, duygu düzenleme becerisinin eksikliği uyumsuz davranışlara ve zorlayıcı ilişkilere yol açabilir (Fearey, Evans ve Schwartz-Mette, 2021). Tüm bunlar duygu düzenleme becerilerinin sosyal işleyişteki kritik rolünü vurgulamaktadır.

Duygu düzenlemenin süreç modeli, James Gross (2001) tarafından geliştirilen bir yaklaşımdır. Bu model, duygu düzenleme stratejilerini iki ana türde sınıflandırır: olay öncesi odaklı stratejiler ve tepki odaklı stratejiler. Olay öncesi odaklı stratejiler,

örneğin bilişsel yeniden değerlendirme, bir durumun duygusal etkisini değiştirmek için durumu düşünme biçimini değiştirmeyi içerir. Buna karşın, tepki odaklı stratejiler, örneğin duygusal baskılama, duygular tetiklendikten sonra duygusal ifadelerin dışa vurumunu engellemeyi içerir (Zhou, 2022; Gross, 2001). Bu çerçeve, farklı stratejilerin nasıl çeşitli duygusal sonuçlara yol açabileceğini anlamada önemli bir rol oynamış ve psikolojik iyilik hali üzerindeki etkilerini incelemiştir.

Diyalektik davranışçı terapi (DDT) , başlangıçta intihar riski olan bireyler için geliştirilen bir bilişsel davranışçı tedavi yöntemidir DDT gelişen zamanlarda, bir dizi eş tanı yanında duygu düzenleme sorunlarının psikopatolojiye yol açtığı durumları tedavi etme amacıyla kullanılmıştır). Bu model, borderline kişilik bozukluğu tanısı olan bireylerle çalışmalar içerir ancak bu tanı dışındaki kişilerle çalışılabileceği de açıklanmaktadır.

Bu model altı etkileşimli sistemden oluşan bir yapı oluşturmaktadır:

- a) Duygusal hassasiyet faktörleri
- b) Duygusal ipucu işlevi gören içsel ve dışsal yaşantılar
- c) İpuçlarının yorumlanması,
- d) Fizyolojik tepkiler, bilişsel süreçler, deneyimsel tepkiler ve eylemi içeren duygusal yanıt eğilimleri,
- e) Sözlü ve sözsüz ifade tepkileri ve eylemler
- f) İkincil duygular da dahil olmak üzere, ilk duygu ardından ortaya çıkan etkiler. (Linehan, 1993 ve Necsiu,Bohus ve Linehan,2013).

Koole ilgili alanyazın odağında duygu düzenlemeyi ihtiyaç odaklı, hedef odaklı ve kişi odaklı olmak üzere 3 başlık altında değerlendirmiştir. Koole (2009)'a göre duygu düzenleme stratejileri:

- a) İhtiyaç odaklı duygu düzenleme stratejileri dikkatini olumsuz bilgilerden uzaklaştırma veya olumlu bilgilere yönlendirme; (b) yorumlama önyargıları; (c) aşırı yeme ve sigara içme gibi bedensel faaliyetlerdir.

- b) Hedef odaklı duygu düzenleme stratejileri (a) bilişsel yük aracılığıyla dikkati dağıtma; (b) bilişsel değerlendirme ve (c) ifadeleri baskılama, yanıtları abartma ve duygusal aktarım gibi bedensel faaliyetlerdir.
- c) Kişi odaklı duygu düzenleme stratejileri ise (a) dikkatin karşı düzenlenmesi; (b) ifade yazma veya otobiyografik anıları hatırlama gibi bilişsel faaliyetler ve (c) kontrollü nefes alma ve kas gevşemesi gibi bedensel faaliyetlerdir.

Thompson'ın (1991) duygu düzenleme, duygusal tepkiler ile düzenleyici süreçler arasındaki dinamik etkileşimi vurgulayan kapsamlı bir çerçevedir. Thompson'ın (1991) bakış açısının merkezinde, duygu düzenlemenin yalnızca duygusal deneyimlere yanıt olarak kullanılan bir dizi strateji değil, duygusal gelişimin kendisinin ayrılmaz bir parçası olduğunun anlaşılması yer almaktadır. Bu kuram, duygu düzenlemenin, kişisel hedeflere ulaşmak için duygusal tepkileri özellikle yoğunlukları ve zamansal özellikleri açısından izleme, değerlendirme ve değiştirmeye yönelik içsel ve dışsal tüm süreçleri kapsadığını öne sürmektedir (Thompson, 1991).

Thompson (1991), duygu düzenlemesi üzerine yaptığı incelemelerde bilişsel süreçlerin duygusal deneyimleri şekillendirmedeki rolünü de vurgulamaktadır. Duygusal uyarıcıların değerlendirilmesinin, duyguların nasıl deneyimlendiğini ve düzenlendiğini belirlemede kritik bir rol oynadığını savunmaktadır. Bu bakış açısı, duygu düzenlemeyi bilişsel-duygusal bir süreç olarak anlayan daha geniş bir çerçeve ile uyumludur; bireyler durumları ve bu durumlara karşı duygusal tepkilerini değerlendirerek, ardından düzenleyici stratejilerini etkilerler (Thompson, 1991). Örneğin, stresli bir durumu olumlu bir şekilde yeniden yorumlamayı öğrenen bir çocuk, kaygıyı yönetmek için bilişsel yeniden değerlendirme stratejisini kullanabilir, bu da bilişsel ve duygusal arasındaki etkileşimi göstermektedir.

Ayrıca, Thompson'ın (1991) kuramı bir sistemler yaklaşımını da içermektedir; bu yaklaşım, duygu düzenlemenin sürekli olarak etkileşimde olan bir dizi nörobiyolojik ve davranışsal sistem tarafından etkilendiğini öne sürer. Sistem kuramı bakış açısı, duygusal tepkilerin izole olaylar olmadığını, bunun yerine biyolojik,

psikolojik ve sosyal faktörleri içeren daha geniş bir bağlamda yer aldığını savunmaktadır (Thompson, 2011). Bu bağlamda, duygu düzenleme, değişen koşullar ve gelişimsel aşamalara yanıt olarak evrilen karmaşık ve uyum sağlayan bir süreç olarak görülmektedir.

Thompson'ın (1991) çerçevesi, duygu düzenlemesinin psikolojik iyi oluş üzerindeki etkilerini de ele almaktadır. Etkili duygu düzenlemesinin uyumlu işlevsellik için gerekli olduğunu ve bireylerin sosyal çevreleri ile olan uyumuna, ilişkileri sürdürmelerine ve stresle başa çıkmalarına olanak sağladığını öne sürmektedir (Thompson, 1991; Thompson, 2011). Aksine, duygu düzenlemesindeki zorluklar, uyumsuz davranışlara ve duygu durumunda bozukluklara yol açabilir; bu da sağlıklı duygu düzenleme becerilerinin erken yaşlardan itibaren geliştirilmesinin önemini vurgulamaktadır (Thompson, 1991; Thompson, 2011).

Duygu düzenleme becerileri, yalnızca bireyin kendisiyle açıklamak mümkün değildir (Thompson, 1994). Bununla birlikte bir dizi faktör duygu düzenleme becerilerinde ele alınmalıdır özellikle duygu düzenleme süreçlerinde ebeveynler birincil öğreticilerdir (Thompson, 2008).

2.4.3. Ebeveyn duygu düzenleme. Çocukluk döneminde duygu düzenleme becerilerinin gelişimi, bireylerin yaşamları boyunca ruh sağlığını etkileyen önemli bir faktördür. Thompson (1994), çocukların duygusal deneyimlerini yönetme becerilerinin, ebeveynlerin tutumları ve aile dinamikleri tarafından şekillendirildiğini belirtmektedir. Ebeveynlerin duygu düzenleme becerileri, çocukların bu becerileri öğrenmelerinde kritik bir rol oynamaktadır (Thompson, 1994). Ricker (2024), ebeveynlerin kendi duygularını yönetme yeteneğinin, ebeveynlik stillerine katkı sağladığını ve destekleyici ya da psikolojik olarak kontrol edici stratejilerin kullanımını etkilediğini vurgulamaktadır. Bu, ebeveyn duygu düzenlemesinin sadece kişisel duyguları yönetmekle ilgili olmadığını, aynı zamanda bu duyguların ebeveynlik uygulamalarını şekillendirerek çocukların duygusal sonuçlarını etkilediğini göstermektedir.

Duygu düzenleme becerisi yüksek olan ebeveynler, daha fazla sıcaklık ve destekleyicilik gibi olumlu ebeveynlik uygulamaları sergileyerek, bunun sonucunda çocuklarının duygusal gelişimleri üzerinde olumlu etkiler yaratmaktadır (Shaffer ve Obradović, 2017; Zimmer- Gembeck vd., 2021). Ebeveynlerin duygusal olarak erişilebilir olmaları, çocukların kendi duygularını anlamalarına ve düzenlemelerine destek olur (Kahraman ve Gökşen, 2021; Pala, 2023). Ebeveynlerin tutumları, çocukların özsaygı düzeylerini, problem çözme becerilerini ve duygusal dayanıklılıklarını etkileyebilir (Edward, 2005; Yılmaz Dinç ve Sapmaz, 2023).

Zimmer-Gembeck vd. (2021) tarafından yapılan bir meta-analiz incelemesinde ebeveynlerin duygu düzenlemesinin, hem ebeveynlik davranışları hem de çocukların duygu düzenleme sonuçlarıyla ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırma, ebeveynlerin duygusal tepkileri ve duygu düzenleme becerilerinin, çocuklarının duygusal tepkileri üzerinde önemli bir rol oynadığını vurgulamaktadır. Örneğin, duygusal düzenlemelerini etkin bir şekilde yapabilen ebeveynlerin, çocuklarının duygusal ihtiyaçlarına daha destekleyici yanıtlar verdikleri ve sağlıklı duygusal gelişimi teşvik ettikleri bulunmuştur. Diğer taraftan yapılan başka bir meta-analiz çalışmasında; ebeveynlerin duygusal sosyalizasyonunun çocukların içselleştirilen semptomlarıyla ilişkisi incelenmiş ve ebeveynlerin duygusal yönden destekleyici olmayan tutumlarının, çocukların duygu düzenleme becerileri üzerinden içsel semptomları artırabileceğini ortaya koymuştur. Bu durum, ebeveynlerin çocuklarına duyarlı duygusal rehberlik sağlamadıklarında, çocuklarının duygu düzenleme güçlükleri yaşayarak psikolojik sorunlar geliştirme riskinin arttığını göstermektedir (Lin, Kehow, Pozzi, Lontos ve Whittle, 2024). Ayrıca, Bariola, Hughes ve Gullone (2012), çocukların sıklıkla ebeveynlerinin duygu düzenleme stratejilerini içselleştirdiğini vurgulayarak, duygu düzenleme becerilerin ebeveynlerden çocuklara doğrudan aktarıldığını ifade etmektedir. Etkili duygu düzenlemesi sergileyen anneler, çocuklarının duygusal ihtiyaçlarına daha duyarlı bir şekilde yanıt verme eğilimindedir, bu da çocuklarının işlevsel duygu düzenleme stratejilerinin gelişimini teşvik eden destekleyici bir ortam sağlar (Halligan vd., 2013; Shipman vd., 2007).

Ebeveynlerin duygusal ifadeleri de çocukların duygusal gelişimini şekillendirmede kritik bir rol oynamaktadır. Milojevich, Machlin ve Sheridan (2020), ebeveynlerin duygu düzenleme konusundaki zorluklarının, çocukların duygu düzenleme becerilerini tutarlı bir şekilde tahmin ettiğini ve çocukların, ebeveynlerinin duygusal yanıtlarını gözlemleyerek duygularını yönetmeyi öğrendiklerini göstermişlerdir. Bu modelleme etkisi, ebeveynlerin duygusal ifadelerinin, çocuklara kendi duygusal deneyimlerini nasıl yönetmeleri gerektiğini öğretmedeki önemini vurgulamaktadır. Ellis, Alisic, Reiss, Dishion ve Fisher (2014), annelerin duygusal mentörlük yapmalarının—yani annelerin çocuklarının duygularını anlamalarına ve düzenlemelerine aktif olarak yardımcı olmalarının—anaokulundaki çocukların duygu düzenlemeleriyle ilişkilendirildiğini bulmuşlardır. Bu, ebeveynlerin duygusal tartışmalara proaktif bir şekilde katılmalarının, çocukların duygusal yetkinliklerini önemli ölçüde artırabileceğini göstermektedir.

Ebeveyn duygu düzenlemesinin rolü, özellikle stresli bağlamlarda daha belirgindir. Örneğin, COVID-19 pandemisi sırasında Orgilés, Belzunegui Pastor, Morales ve Espada (2023), ebeveyn stresinin ebeveynlerin duygusal düzenlemesi ile çocukların psikolojik semptomları arasındaki ilişkiye aracılık ettiğini bulmuşlardır. Bu, ebeveynlerin artan stres durumlarında duygu düzenleme becerilerinin azalacağını bunun da çocuklarının duygusal iyilik halini olumsuz etkileyebileceğini göstermektedir. Benzer şekilde, Shorer ve Leibovich (2022), ebeveynlerin özellikle zorlu dönemlerde duygusal farkındalık ve duygu düzenleme stratejilerini geliştirmeleri gerektiğini vurgulamışlardır; bu, çocuklarının duygusal sağlıklarını desteklemek için önemlidir.

Çalışmalar, depresyon ya da sınırda kişilik bozukluğu gibi semptomları olan annelerin duygu düzenleme konusunda zorluklar yaşadıklarını ve bunun, çocuklarının duygusal ifadelerine yönelik ceza verici yanıtlar gibi uyumsuz duygu sosyalleştirme stratejilerine yol açabileceğini göstermektedir (Kiel, Viana, Tull ve Gratz, 2017). Bu uyumsuz yaklaşım, çocukların duygusal sıkıntılarını artırabilir ve etkili duygu düzenleme becerileri geliştirme yeteneklerini engelleyebilir (Kiel vd., 2017). Diğer taraftan, Milojevich vd. (2020), ebeveynlerin duygu düzenleme konusundaki

güçlüklerinin, çocuklarının duygu düzenleme becerilerinde yaşadığı zorlukları tutarlı bir şekilde öngördüğünü, bu durumun çocukların maruz kaldığı zorluklar ya da ebeveynlerin psikopatolojik belirtilerinden bağımsız olduğunu belirtmiştir (Milojevich vd., 2020). Bu bulgu, ebeveynlerin duygu düzenleme becerilerinin çocuklara bir model sunduğunu ve çocukların duygularını nasıl yönetmeleri gerektiğini ebeveynlerinden öğrendiklerini göstermektedir (Zimmer- Gembeck vd., 2021).

Annenin duygu düzenlemesinin çocuk gelişimi üzerindeki etkisi çok boyutludur. Annenin duygusal destek ve doğrulama gibi davranışları, çocukların kendi duygularını yönetmeyi öğrenmelerine yardımcı olmak açısından önemlidir. Örneğin, duyarlı annelik davranışları, çocukların öz-düzenleme becerilerini geliştirmeleri için gerekli olan güvenli bir bağlanma ortamı yaratabilir (Halligan vd., 2013; Shipman vd., 2007). Ayrıca, annenin duygusal desteği, çocukların öz-düzenleme ve yürütücü işlevselliklerini iyileştirmeyeyle ilişkilendirilmiştir; bu da anneler tarafından oluşturulan duygusal iklimin, çocukların duygusal ve davranışsal sonuçları üzerinde önemli bir etkisi olabileceğini göstermektedir (Zeytinoglu vd., 2017; Wu vd., 2017). Dahası, annenin duygu düzenlemesinin etkisi, sadece anlık duygusal yanıtlarla sınırlı değildir. Çocukların uzun vadeli duygusal sağlıkları ve dirençlilikleri üzerinde de etkili olabilir. Örneğin, annelerinin duygularını etkili bir şekilde düzenleyen çocukların, kaygı ve saldırganlık gibi duygusal ve davranışsal sorunlar geliştirme olasılıkları daha düşüktür (Halligan vd., 2013; Maughan vd., 2007). Bu, annenin duygu düzenlemesinin sadece günlük etkileşimlerde değil, aynı zamanda çocukların genel duygusal gelişim süreçlerini şekillendirmede de ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Haslam, Poniman, Filus, Sumargi ve Boediman (2020) farklı kültürel bağlamlarda, kolektivizm ile bireysellik gibi kültürel değerlerin, ebeveynlerin duygu düzenleme biçimlerini şekillendirdiğini ve bu durumun çocuklarının duygusal sonuçlarını etkilediğini bulmuşlardır. Bu durum, ebeveynlerin duygu düzenlemesini incelemede kültürel bağlamların önemini vurgulamaktadır.

Ebeveynlerin duygu düzenleme becerilerinin çocuklar üzerinde doğrudan etkilerinin yanı sıra, duygu düzenleme becerilerinin nesiller arası aktarımı da kritik bir araştırma alanıdır. Yan vd. (2016), ebeveynlerin duygu düzenleme becerilerindeki işlevsizliğin, destekleyici olmayan ebeveynlik davranışlarına yol açarak duygusal güçlüklerin nesiller boyu devam etmesine neden olabileceğini göstermiştir. Bu durum, ebeveynlerin duygu düzenleme becerilerini geliştirmeye yönelik müdahalelerin önemini ve bu döngünün kırılmasını sağlamak için gerekli adımların atılması gerektiğini vurgulamaktadır.

2.4.4 Çocukluk çağı travmatik yaşantısı ve ebeveyn duygu düzenlemesi.

Erken çocuklukta maruz kalınan travma, stresli uyaranlarla başa çıkma mekanizmaları ve duyguları düzenleme gibi nörobiyolojik entegrasyon ve işleme süreçlerinde değişikliklere neden olur (Schore, 2009). Marusak, Martin, Etkin ve Thomason (2014), travmaya maruz kalmanın duygusal işlemenin otomatik düzenlemesinde etki yarattığını ve travma yaşayan bireylerin duyguları etkili bir şekilde yönetme yeteneklerini engelleyen dikkat önyargıları geliştirebileceğini öne sürdüğünü bulmuştur. Duygusal işlemedeki bu bozulma, duygu düzenleme becerileri açısından bilişsel sağlık için çok önemli olduğundan psikopatolojik durumlar geliştirme riskini artırabilir (Marusak vd., 2014).

Ebeveynliğe geçiş, travmatik çocukluk çağı yaşantısı olan bireyleri tetikleyebilir ve bu durum çocuklarında olumsuz etkiler yaratabilir (Amos, Furber ve Segal, 2011). Travmatik yaşantı deneyimi olan birçok ebeveyn yaşam boyu süren bir duygu düzenleme güçlüğü yaşamaktadır, bu bireylerde disosiyasyon (kopukluk) ve duygu düzenleme güçlükleri görülmektedir (DeOliveira, Bailey, Moran ve Pederson, 2004). Aviles vd. (2022), annelerin duygusal ihmal ve istismarının çocuklarının duygu düzenlemelerini olumsuz etkileyeceğini ve bu durumun bir sonraki nesilde daha fazla uyumsuz davranışa yol açabileceğini vurgulamıştır. Benzer şekilde Hughes ve Cossar'ın (2015) çalışması da bu görüşü desteklemekte ve çocuklukta duygusal istismar veya ihmal yaşamış annelerin artan ebeveynlik stresi ve çocuklarla işlevsiz etkileşimlerle ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Çocukluk çağı travmasının duygu düzenlemesi üzerindeki etkisini anlamak, tedavi ve müdahale stratejileri için önemli etkilere sahiptir (Powers, Cross, Fani ve Bradley, 2015). Annenin duygu düzenlemesinin etkisi, sadece anlık duygusal yanıtlarla sınırlı değildir. Çocukların uzun vadeli duygusal sağlıkları ve dirençlilikleri üzerinde de etkili olabilir. Örneğin, annelerinin duygularını etkili bir şekilde düzenleyen çocukların, kaygı ve saldırganlık gibi duygusal ve davranışsal sorunlar geliştirme olasılıkları daha düşüktür (Halligan vd., 2013; Maughan vd., 2007). Bu, annelik duygu düzenlemesinin sadece günlük etkileşimlerde değil, aynı zamanda çocukların genel duygusal gelişim süreçlerini şekillendirmede de ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır.



Bölüm 3

Yöntem

Araştırmanın bu bölümünde araştırma modeli, araştırma grubunun sosyo-demografik özellikleri, veri toplama araçlarının psikometrik özellikleri, veri toplama süreci ve veri analiz yöntemleri hakkında bilgi verilmiştir.

3.1 Araştırma Modeli

Bu çalışma, nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli üzerine kurgulanmıştır. İlişkisel tarama modeli, iki ya da daha fazla değişken arasında ilişkinin yönü (pozitif/negatif) ve ilişki varsa ilişkinin gücünü (güçlü/zayıf) açıklayan bir yöntemdir (Karasar, 2022). Bu çalışmada, ebeveyn-çocuk ilişkisi alt boyutları olumlu ve olumsuz ebeveynlik bağımlı değişken; yaş, eğitim durumu, medeni durum, çalışma durumu, algılanan ekonomik durum, ebeveynlerin medeni durumu ve ebeveynlerin vefat durumu ile çocukluk çağı travmatik yaşantıları alt boyutları (duygusal ihmal, duygusal istismar, cinsel istismar, fiziksel istismar, fiziksel ihmal ve aşırı-koruma kollama), anne baba duygu düzenleme alt boyutları (anne babanın çocuğun duygularından kaçınması, anne babanın çocuğun duygularına yönelimi ve anne babanın çocuğun ve kendi duygularını kabul etmesi) bağımsız değişkenlerdir.

3.2 Çalışma Grubu

Çalışmanın evrenini, Türkiye’de yaşayan ve kendisini 3-15 yaş arasında en az bir çocuğun annesi olarak tanımlayan kadınlar oluşturmaktadır. Anne olan ama 3 yaşın altında veya 15 yaşında üstünde çocuğu olan kadınlar araştırmaya dahil edilmemiştir. Çalışma grubunu 3-15 yaş arası en az bir çocuğu olduğunu beyan ederek çalışmaya katılmayı kabul eden 352 (kadın) anne oluşturmaktadır. Çalışmada kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi (convenient sampling) ve kartopu örnekleme yöntemi (snowball sampling) kullanılmıştır. Kolay ulaşılabilir örnekleme yönteminde araştırmacı kendine ulaşılması yakın durumu seçer (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Kartopu

örnekleme yönteminde ise araştırmaya konu olacak bireyler öncelikle bir kartopu gibi büyüyecek ancak süreç içinde duruma/olaya yönelik öne çıkacak kişiler bağlamında özelleşecektir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Katılımcılara ilişkin sosyodemografik özellikler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1

Sosyodemografik Değişkenlerin Frekanslarına Dair Bulgular

Değişkenler	Kategoriler	n	%
Yaş	19-29	38	10,8
	30-39	184	52,27
	40-49	116	32,95
	50-59	14	3,98
Medeni Durum	Evli	313	88,9
	Bekar	39	11,1
Eğitim Durumu	Lise ve altı	74	21
	Yüksekokul	54	15,3
	Üniversite	167	47,4
	Lisansüstü	167	47,4
Yaşadığınız Bölge	İstanbul	143	40,6
	Marmara Bölgesi (İstanbul dışında)	34	9,7

Tablo 1 (Devam)

	Karadeniz Bölgesi	64	18,2
	İç Anadolu Bölgesi	40	11,4
	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	2	0,6
	Doğu Anadolu Bölgesi	19	5,4
	Ege Bölgesi	22	6,3
	Akdeniz Bölgesi	28	8,0
3-15 yaş arasında çocuk sayısı	1	220	62,5
	2	102	29
	3	18	5,1
	4 ve daha fazla	12	3,4
3-15 yaş dışında çocuk	Evet	117	33,2
	Hayır	235	66,8
Çalışma durumu	Evet	239	67,9
	Hayır	113	32,1
Algılanan ekonomik durum	Alt	87	24,7
	Orta	191	54,3
	Üst	74	21
Ebeveynlerinizin medeni durumu	Birlikte	296	84,1
	Ayrı	56	15,9
Ebeveynleriniz hayatta mı?	Her ikisi de hayatta	250	71
	Annem vefat etti	15	4,3
	Babam vefat etti	87	24,7
	Her ikisi de vefat etti	-	-

Sosyodemografik özellikleri Tablo-1’de ayrıntılı olarak görülen katılımcılar 19-59 aralığında olup, yaş ortalaması 37.46 iken, standart sapma 7.21 olarak bulunmuştur. Katılımcıların %88,9’u (n=313) evli; %11,1’i (n=39) bekaardır. Katılımcıların %21’i (n=74) lise ve altı, %15,3’ü (n=54) yüksekokul, %47,4’ü (n=167) üniversite ve %16,2 (n=57) lisansüstü eğitim düzeyinde olduğunu beyan etmiştir. Katılımcıların %40,6’sı (n=143) İstanbul’da yaşadığını, %9,7’si (n=34) Marmara Bölgesinde (İstanbul dışında), %18,2’si (n=64) Karadeniz Bölgesinde, %11,4 (n=40) İç Anadolu Bölgesinde, 0,6’sı (n=2) Güneydoğu Anadolu Bölgesinde, %5,4’ü (n=19) Doğu Anadolu Bölgesinde, %6,3’ü (n=22) Ege Bölgesinde ve %8’i (n=28)’i Akdeniz bölgesinde yaşadığını ifade etmiştir. Algılanan ekonomik duruma göre katılımcılar %24,7 (n=87) alt; %54,3 (n=191) orta ve %21 (n=74) yüksek gruplarda kendilerini tanımlamıştır. Katılımcıların %67,9’u (n=239) çalıştığını, %32,1’i (n=113) ise çalışmadığını ifade etmiştir.

Katılımcıların %62,5’si (n=220) 3-15 yaş aralığında bir çocuğu, %29’u (n=102) iki çocuğu, %5,1’i (n=18) üç çocuğu ve %3,4’ü (n=12) dört ve üzeri çocuğu olduğunu beyan etmiştir. Katılımcıların %33,2 (n=117) bu yaş aralığı dışında da çocuğu olduğunu, %66,8’i (n=235) ise bu yaş aralığı dışında çocuğunun olmadığını belirtmektedir. Katılımcıların %84,1’i (n=296) ebeveynlerinin birlikte, %15,9’u (n=56) ise ebeveynlerinin ayrı olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların %71’i (n=250) ebeveynlerinin hayatta olduğu, %4,3’ü (n=15) annesinin vefat ettiği, %24,7’si (n=87) ise babasının vefat ettiğini bildirmiştir.

3.3 Verilerin Toplanması

Çalışmanın bu alt bölümünde veri toplama araçları, veri toplama süreciyle ilgili ayrıntılı bilgiler ile veri analizi süreçleri anlatılmıştır.

3.3.1 Veri toplama araçları. Araştırmada veri toplama araçları olarak Demografik Bilgi Formu, Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Ölçeği (EÇİÖ), Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantılar Ölçeği-33 (ÇÇTYÖ-33) ve Anne-Baba Duygu Düzenleme Ölçeği (ABDDÖ) kullanılmıştır.

3.3.1.1 Demografik bilgi formu (DBF). Demografik bilgi formu araştırmacı tarafından katılımcıları tanımaya yönelik sorulardan oluşmaktadır. Demografik bilgi formunda katılımcılara; yaş, eğitim durumu, yaşadığı bölge, medeni durumu, 3-15 yaş arası çocuk sayısı ve çocukların cinsiyetleri, 3-15 yaş aralığı dışında çocuğu olup olmadığı, çalışma durumu, algılanan ekonomik durum, ebeveynlerin medeni durumu, ebeveynlerin hayatta olma durumu ve ebeveynin vefatının kaç yaşında olduğuna yönelik 14 soru yöneltilmiştir. DBF, EK-B’de görülebilir.

3.3.1.2 Ebeveyn-Çocuk ilişkisi ölçeği (EÇİÖ). Hetherington ve Clingempell (1992) tarafından geliştirilen ölçek özbildirime dayanmaktadır. Ayt vd. (2018) tarafından Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Ölçek 5’li likert tiptedir. Ebeveyninden her maddeye 1 (hiç) - 5 (aşırı) arasındaki puanlardan birini seçerek, çocuğuyla olan ilişkisini yansıtmaları beklenmektedir. Ölçek 15 madde ve 2 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyutlar; ebeveyn çocuk ilişkisi olumluluk alt boyutu (1,2,3,4,5,6,7,8,9,15) ve ebeveyn çocuk ilişkisi olumsuzluk alt boyutudur (10,11,12,13,14). Olumlu ebeveyn-ocuk ilişkisi alt ölçeğinden alınan puanların artması olumlu ilişkinin arttığı; diğer altboyut olan olumsuz ebeveyn-ocuk ilişkisi boyutundan alınan puanların artması ise olumsuz ilişki niteliğinin artması anlamına gelmektedir. Ölçeğin Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı olumlu ebeveyn ocuk ilişkisi altboyutu için .81 iken, olumsuz ebeveyn-ocuk ilişkisi altboyutu için .80 olarak bulunmuştur. Test-tekrar test güvenirliğinin ise 46 anneye 1 ay aralıkla yapıldığı ve iki değer arası korelasyon değerleri; EÇİÖ-olumlu alt ölçeği için ($r = .46$, $p < .001$), EÇİÖ-olumsuz alt ölçeği için ($r = .81$, $p < .000$) olduğu saptanmıştır. Bu çalışmada ebeveyn-ocuk ilişkisi toplam puanında Cronbach Alpha değeri .66’dır. Alt boyutlarda ise; olumlu ebeveyn-ocuk ilişkisi için .78, olumsuz ebeveyn-ocuk ilişkisi içinse .77 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışmada ölçeğin altboyutları kullanılmıştır.

3.3.1.3 Çocukluk ağı travmatik yaşantı ölçeği (ÇÇTYÖ-33). Bernstein vd. (1994) tarafından geliştirilen ölçek, öz bildirime dayalı olup çocukluk ve ergenlik dönemde ihmal ve istismarı değerlendirmektedir. Ölçeğin ilk geliştirilmesinde 70 madde olup 1995 yılında 54 maddeye dışurılmıştır. şar, Öztürk ve İkikardeş

tarafından 2012 yılında Türk kültürüne uyarlanan ölçek, 28 maddeden oluşmaktadır. Şar, Necef, Mutluer, Fatih ve Türk-Kurtça (2021) tarafından tekrar gözden geçirilen form 33 madde ve 6 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin alt boyutları; fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar, fiziksel ihmal, duygusal ihmal ve aşırı koruma-kontrolüdür. Ölçekteki 3 madde (10,16 ve 22) inkar/minimizasyon maddesidir. Ölçekteki 7 madde pozitif ifadeler içeren ters maddelerdir. Ölçeklerin hesaplanması öncesinde bu maddelerin ters çevrilmesi gerekmektedir. Her alt boyuttan alınan puan travma yaşantısının olduğu anlamına gelmektedir. Minimizasyon maddeleri toplam puan ile değerlendirilmemektedir. Ölçekten alınabilecek puan aralığı her bir alt boyut için 25-150 arasındadır. Cronbach alpha değerleri; toplam puan için .84 iken, alt boyutlar için; fiziksel istismar .74, duygusal istismar .86, fiziksel ihmal .82, duygusal ihmal .89, cinsel istismar .91 ve aşırı koruma-kontrol için .60 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışmada toplam puanın Cronbach alpha değeri .88 olarak bulunmuştur. Alt boyutlar için ise duygusal istismar .75, fiziksel istismar .83, fiziksel ihmal .86, duygusal ihmal .86, cinsel istismar .89 ve aşırı koruma kollama .78 olarak bulunmuştur.

3.3.1.4 Anne-baba duygu düzenleme ölçeği (ABDDÖ). Pereira vd. (2017) tarafından ebeveynlerin olumsuz duyguları düzenlemesini değerlendirmek amacıyla geliştirilen ölçek, öz bildirime dayanmaktadır. Ahçı vd. (2020) tarafından Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Ölçek 3 ile 15 yaş aralığında çocuğu olan anne ve babalara uygulanmaktadır. Ölçek; her zaman ya da hemen her zaman (4), sık sık (3), bazen (2), nadiren (1) ve hiçbir zaman ya da hemen hiçbir zaman (0) ifadeleri arasında değerlendirilerek doldurulur. Ölçekten en az 0 en çok 52 puan alınmaktadır. Ölçekte 3 boyut bulunmaktadır. Bu boyutlar; anne-babanın çocuğun duygularından kaçınması (2,4,5,6), anne-babanın çocuğun duygularına yönelimi (1,7,8,9,10,11) ve anne-babanın çocuğun ve kendi duygularını kabul etmesi (3,12,13)'dir. Ölçeğin alt boyutlarından yüksek puan alınması o boyutun anlamlı olduğunu göstermektedir. Ölçeğin Cronbach alfa değeri 0.76; yarım test katsayısı .71 olarak hesaplanmıştır. Alt ölçekler için Cronbach Alpha katsayıları ise sırasıyla .78,.79 ve .75 olarak saptanmıştır. Bu çalışmada, Cronbach Alpha değeri ölçeğin toplam puanı için .84'dır. Alt boyutlarda ise; anne-babanın duygularından kaçınması .77, anne-

babanın çocuğun duygularına yönelimi .89, anne-babanın çocuğun ve kendi duygularını kabul etmesi .68 olarak hesaplanmıştır.

3.3.2 Veri toplama süreci. Bahçeşehir Üniversitesi Etik Kurulu Onayının (EK-A) alınmasının ardından araştırma verilerinin toplanma aşamasına geçilmiştir. Araştırma kapsamında kullanılan anketler GoogleForm aktarıldıktan sonra oluşan link katılımcılara ulaştırılmıştır. Araştırma linki öncelikle araştırmacının Whatsapp gruplarında paylaşılmış ve çalıştırmanın yaygınlaştırılmasını talep ederek katılımcı desteğinden faydalanmayı rica etmiştir. Araştırmacı ayrıca linki kendine ait sosyal medya hesaplarında paylaşmıştır. Araştırma linki, araştırmacının kendine ait facebook hesabından “anne,bebek ve çocuk gelişimi”, “Sağlıklı, Mutlu Çocuk-Anne-Aile”, “Okullu Çocuklar Veli-Öğretmen”, “Araştıran Anneler” gruplarıyla paylaşılmıştır. Bununla birlikte araştırmacının kendine ait telegram gruplarında yaygınlaştırma sağlanmıştır.

Katılımcılara öncelikle araştırmanın konusu doğrultusunda; “anne misiniz?” ve “3-15 yaş arasında çocuğunuz var mı?” soruları sorulmuştur. Bu sorulara “hayır” cevabı veren katılımcılar araştırmadaki diğer soruları cevaplamamışlardır. Bu sorulara ‘evet’ diyen katılımcılar da anket formlarına ulaşmadan önce araştırmacı tarafından hazırlanan “Bilgilendirilmiş Onam Forumu’na erişmişlerdir. Bilgilendirmiş Onam Formu; araştırmanın amacı, verilerin gizliliği, çalışmadan istedikleri an çekilebilecekleri ve herhangi bir sorunda araştırmacıya, açık adresi yazılı adresinden ulaşabilecekleri konusunda bilgilendirilmiştir. Bilgilendirmiş Onam formunu okuduktan sonra araştırmaya kabul ettiğini beyan eden bireyler anket sorularına erişim sağlamıştır. Veri toplama sürecinde; Demografik Bilgi Formu, Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Ölçeği, Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantılar Ölçeği ve Anne-Baba Duygu Düzenleme Ölçeği’nden oluşan anket çalışmasını doldurmuştur. Ankette toplam 78 soru bulunmaktadır. Anket süreci yaklaşık 20 dakika sürmüştür. Veri toplama süreci 09.07.2023- 01.11.2024 tarihleri arasını kapsamaktadır.

3.3 Veri Analizi İşlemleri

Araştırma verileri IBM SPSS 22.0 (Statistical Package for the Social Sciences) paket programı kullanılarak istatistiksel analizler gerçekleştirilmiştir. Öncelikle, sürekli değişkenler (Yaş, çocukluk çağı travmatik yaşantıları alt boyutları duygusal ihmal, duygusal istismar, fiziksel ihmal, fiziksel istismar, cinsel istismar, aşırı koruma kollama ve anne-baba duygu düzenleme alt boyutları anne-babanın çocuğun duygularından kaçınması, anne-babanın çocuğun duygularına yönelmesi ve anne-babanın hem kendi duygularını hem çocuğun duygularını kabulü) ile araştırmanın bağımlı değişkenleri olumlu ve olumsuz anne çocuk ilişkisi arasında Pearson Korelasyon analizi yöntemi ile ilişki test edilmiştir. Olumlu ve olumsuz ebeveynliğin yordayıcıları olarak sosyodemografik değişkenler, çocukluk çağı travmatik yaşantıları, anne duygu düzenleme becerilerinin rolü hiyerarşik regresyon analizi kullanılarak test edilmiştir. Hiyerarşik regresyon analizine geçilmeden önce regresyon analizinin karşılanma durumunu belirlemeye yönelik varsayımlar test edilmiştir. Regresyon varsayımları olarak kayıp veri ve uç değer bulunmaması, normallik, bağımsız değişkenler arasında çoklu bağlantı olmaması ve otokorelasyon olmaması şeklinde kontrol edilmiştir (Büyüköztürk, 2002; Osborne ve Waters, 2002; Tabachnick ve Fidell, 2015). Varsayımlara ilişkin bulgulara Bölüm 4'te yer verilmiştir.

3.4 Sınırlamalar

Her araştırma gibi bu araştırmanın da bazı sınırlılıkları söz konusudur. Araştırma sınırlarının tanınması ve araştırmacı tarafından raporlanması bilimsel ve etik açıdan araştırma bulgularının anlaşılması adına önem arz etmektedir (Puhan vd., 2012).

Araştırmada kullanılan ölçeklerin öz-bildirime dayanıyor olması araştırmanın bir sınırlılığıdır. Katılımcılar araştırmadaki maddeleri cevaplarken o an psikolojik durumlarına göre cevapladığı için bu araştırma sonuçlarını etkileyecektir (Shulfur, Hattie ve Dixon, 2008). Ayrıca, öz bildirim (self-reports) katılımcının ölçek uygulamalarında değerlendirme kaygısına yol açabilmektedir (Rosenberg, 2009).

Araştırmada verilerin çevrimiçi yollarda toplanmış olması bir başka sınırlılıktır (Meyer, Benjamens, Moumni, Lange ve Pol., 2020). Çevrimiçi ortamlarda araştırma linkinin kaç kişiyle paylaşıldığı bilinmemektedir. Nitekim, bir araştırmada çevrimiçi araştırmanın yanıt oranı %42,46 olarak bulunmuştur (L'Ecuyer, 2023). Farklı bir bakış açısıyla diğer ortamlara nazaran daha kolay örnekleme ulaşılabilir ve raporlaması kolaylıkla yapılabilir (Andrade, 2020). Bu sebeple, araştırmaya internet erişimi ve internet kullanım becerisi olan kişiler katılabilmiştir.

Araştırmaya katılan annelerin çocukluk çağı travmatik yaşantılarına, anne duygu düzenleme becerilerine ve anne-ocuk ilişkisine dair verdikleri cevaplar araştırmada kullanılan ölçeklerle sınırlı kalmıştır.

Araştırma örneklemi 3-15 yaş aralığında çocuğu olan annelere odaklanmaktadır ve en az bir çocuğu 3-15 yaş arasında olduğunu beyan eden annelerle sınırlıdır. Araştırmada, ocuğun yaşı, kişilik özellikleri, sosyal ve duygusal gelişim düzeyi, psikolojik rahatsızlıkları veya genel sağlık durumu gibi çocuğa dair tanımlayıcı bilgiler alınmamış ve bu unsurlar araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır. Bunun yerine, yalnızca annenin kendini değerlendirmesine odaklanılarak daha genel bir bakış açısı sunulmuştur.

Bölüm 4

Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde, araştırma soruları kapsamında gerçekleştirilen istatistiksel analizlerden elde edilen bulgular raporlanmıştır.

4.1 Betimsel Analizler ve Regresyon Varsayımları

Anne-çocuk ilişkisi, çocukluk çağı travmatik yaşantıları ve anne duygu düzenlemesi değişkenlerini ölçen ölçeklere ilişkin betimsel analizler Tablo 2’de sunulmuştur.

Olumlu anne-çocuk ilişkisi puan ortalaması $\bar{x}=42.58$, standart sapması $ss=4.19$ olarak saptanmıştır. Olumsuz anne-çocuk ilişkisi puan ortalaması $\bar{x}=11.90$, standart sapması $ss=2.73$, anne-çocuk ilişkisi toplam puan ortalaması ise $\bar{x}=57.70$, standart sapması $ss=4.71$ olarak bulunmuştur.

Çocukluk çağı travma ölçeğinde fiziksel istismar puan ortalaması $\bar{x}=6.15$, standart sapması $ss=2.51$; fiziksel ihmal puan ortalaması $\bar{x}=8.22$, standart sapması $ss=3.699$ olarak tespit edilmiştir. Duygusal istismar puan ortalaması $\bar{x}=7.84$, standart sapması $ss=3.280$, duygusal ihmal puan ortalaması $\bar{x}=11.57$, standart sapması $ss=4.87$ olarak hesaplanmıştır. Cinsel istismar puan ortalaması $\bar{x}=6.06$, standart sapması $ss=2.763$ olarak bulunurken, aşırı koruma-kontrol puan ortalaması $\bar{x}=10.97$, standart sapması $ss=4.294$ olarak hesaplanmıştır. Çocukluk çağı travmatik yaşantısı toplam puanı ortalaması ise $\bar{x}=61.28$, standart sapması $ss=13.36$ olarak tespit edilmiştir.

Annenin çocuğun duygularından kaçınması puan ortalaması $\bar{x}=10.75$, standart sapması $ss=3.468$; annenin çocuğun duygularına yönelmesi puan ortalaması $\bar{x}=20.57$, standart sapması $ss=3.665$ ve annenin çocuğun duygularını kabul etmesi puan ortalaması $\bar{x}=9.40$, standart sapması $ss=2.246$ olarak hesaplanmıştır. Annenin duygu düzenlemesi toplam puanı ise $\bar{x}=40.72$, standart sapması $ss=6.96$ olarak tespit edilmiştir.

Tablo 2

Değişkenlere İlişkin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma, Normallik Değerleri

Değişken	$\bar{X}$	SS	Min.	Maks.	Çarpıklık	Basıklık
EÇ_olumlu	42.58	4.19	30	50	-0.568	0.176
EÇ_olumsz	11.90	2.73	6	20	0.229	-0.120
EÇ_top	57.70	4.71	45	70	-0.177	0.053
ÇÇT_Fi	6.15	2.51	5	18	2.756	7.652
ÇÇT_Fih	8.22	3.699	5	20	1.128	.383
ÇÇT_Di	7.84	3.280	5	20	1.323.	1.418
ÇÇT_Dih	11.57	4.87	5	25	.487	.661
ÇÇT_Ci	6.06	2.763	5	21	3.251	10.837
ÇÇT_Akk	10.97	4.294	5	25	.713	.087
ÇÇT_top	61.28	13.36	42	110	1.038	.751
EDD_kac	10.75	3.468	1	16	-.411	-.453
EDD_yon	20.57	3.665	4	24	-1.633	3.160
EDD_kab	9.40	2.246	0	12	-1.050	1.514
EDD_top	40.72	6.96	11	52	-1.025	2.160

EÇ_olum: Oluumlu anne-çocuk ilişkisi, EÇ_olumsz: Olumsuz anne-çocuk ilişkisi, EÇ_top: Anne-çocuk ilişkisi Toplam Puan, ÇÇT_Fi: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı fiziksel istismarı, ÇÇT_Fih: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı fiziksel ihmal, ÇÇT_Di: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı duygusal istismar, ÇÇT_Dih: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı duygusal ihmal, ÇÇT_Ci: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı cinsel istismar, ÇÇT_Akk: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı aşırı koruma-kollama, ÇÇT_top: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı toplam puan, EDD_kac: annenin çocuğun duygularından kaçınması, EDD_yon: annenin çocuğun duygularına yönelmesi, EDD_kab: annenin çocuğun duygularını ve kendi duygularını kabul etmesi, EDD_top: anne duyguları düzenlemesi toplam puan.

Hiyerarşik regresyon analizi gerçekleştirebilmek için gereken varsayımlar ve bulguları aşağıda belirtilmiştir.

1. *Normallik varsayımı.* Araştırmada normallik varsayımları için çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerlerine bakılmıştır. Bu kapsamda bağımlı değişkenler üzerinden normallik varsayımları sorgulanmıştır. Normallik varsayımında Kline (2015), çarpıklık (skewness) ± 3 ve basıklık (kurtosis) ± 10 değerlerini kabul etmektedir. West, Finch ve Curran (1995) de büyük örneklemelerde ($n > 200$) normallik varsayımlarında tolerans değerlerinin değişebileceğini ifade etmiştir. Bu yaklaşıma göre Tablo-3’de görüleceği üzere

bağımsız değişkenlerin normal dağılıma sahip olduğu söylenebilir. Ayrıca Kutne, Nachtsheim ve Neter (2004), regresyon analizi ile teorik temelleri tartışırken, bağımsız değişkenlerin dağılımında normallik kuralının olmadığını ifade etmektedir. Benzer şekilde Tabachnick ve Fidell (2015) regresyon analizinde bağımsız değişkenlerin normal dağılım göstermesi gerekmediğini ve çoklu bağlantılılığın önemini vurgular.

2. *Bağımlı ve Bağımsız değişkenlerde kayıp ve uç verilerin bulunması.* Regresyon analizine geçilmeden önce bağımlı ve bağımsız değişkenlerde kayıp ve uç verilerin olup olmadığı incelenmiştir. Uç değerler için Mahalanobis uzaklığı, yordayıcı değişken sayısına ($n=16$) göre .01 anlamlılık üzerinden hesaplanarak (Tabachnick ve Fidell, 2019) kritik kıskara değeri 32.000 olarak bulunması üzerine uç değer olarak tespit edilen 34 uç değer analize dahil edilmemiştir. Hiyerarşik regresyon analizi 318 veri ile gerçekleştirilmiştir. Uç değerleri belirlemek amacıyla Cook Uzaklığı değerine de bakılmıştır. Cook ve Weisberg'in (1982) vurguladığı gibi Cook uzaklığı değerlerinin 1'den büyük olmadığı tespit edilmiştir.
3. *Çoklu Bağlantılılık:* Bağımsız değişkenler arasındaki çoklu bağlantı problemini değerlendirmek için VIF ve tolerans değerleri kullanılmıştır. Alanyazında VIF için 10'dan küçük ve tolerans için 0.2'den büyük olması gerektiği belirtilmektedir (Field, 2009). Tablo 3'te (olumlu anne-çocuk ilişkisi) ve Tablo 4'de (olumsuz anne çocuk ilişkisi) yer alan bulgular, VIF değerlerinin 10'un altında, tolerans değerlerinin ise 0.2'nin üzerinde olduğunu göstermektedir ve bu durum araştırma değişkenleri arasında çoklu bağlantı probleminin olmadığına işaret etmektedir (Field, 2009).

Tablo 3

Olumlu Anne-Çocuk İlişkisi Bağımlı Değişkeni Üzerinden Değişkenlere İlişkin VIF Ve Tolerans Değerleri

Bağımsız Değişkenler	VIF	Tolerans
Yaş	1.288	.776
Eğitim	1.644	.608
Medeni	1.082	.924
Çalışma	.138	.722
Ekonomi	1.330	.752
Eb_medeni	1.181	.847
Eb_vefat	1.263	.792
ÇÇT_Fi	1.941	.515
ÇÇT_Fih	2.196	.455
ÇÇT_Di	2.539	.394
ÇÇT_Dih	2.441	.410
ÇÇT_Ci	1.236	.809
ÇÇT_Akk	1.742	.574
EDD_kac	1.248	.801
EDD_yon	1.682	.595
EDD_kab	1.497	.668

EB_medeni: Ebeveynin medeni durumu, EB_vefat: Ebeveynin vefat durumu, EÇ_olum: Olumlu anne-çocuk ilişkisi, EÇ_olumsz: Olumsuz anne-çocuk ilişkisi, EÇ_top: Anne-çocuk ilişkisi Toplam Puan, ÇÇT_Fi: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı fiziksel istismarı, ÇÇT_Fih: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı fiziksel ihmal, ÇÇT_Di: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı duygusal istismar, ÇÇT_Dih: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı duygusal ihmal, ÇÇT_Ci: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı cinsel istismar, ÇÇT_Akk: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı aşırı koruma-kollama, ÇÇT_top: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı toplam puan, EDD_kac: annenin çocuğun duygularından kaçınması, EDD_yon: annenin çocuğun duygularına yönelmesi, EDD_kab: annenin çocuğun duygularını ve kendi duygularını kabul etmesi, EDD_top: anne duygu düzenlemesi toplam puan.

4. *Otokorelasyon:* Regresyon analizinin varsayımlarından biri olan Durbin-Watson istatistiği ile hata teriminin birbirini izleyen değerleri arasındaki ilişkiyi bakılmıştır. Durbin-Watson istatistiği 0-4 arasında değişmekte olup, 2 değeri artıkların ilişkisiz olduğu yani otokorelasyon olmadığı anlamına gelmektedir. 3'ten büyük bir değer bitişik artıklar arasında negatif bir

korelasyonu gösterirken, 1'in altındaki değer pozitif bir korelasyonu belirtir (Field, 2017). Durbin-Watson değerinin 1.5-2.5 aralığında olması otokorelasyon sorunun olmadığını göstermektedir (Kalaycı, 2006). Çalışmada iki bağımlı değişken bulunmaktadır. Bu bağımlı değişkenlerin Durbin-Watson değerleri olumlu anne-çocuk ilişkisi için 2.033, olumsuz anne-çocuk ilişkisi için ise 2.039 olarak bulunmuştur. Durbin-Watson değerine göre hatalar arasında otokorelasyon olmadığı görülmektedir.

Tablo 4

Olumsuz Anne-Çocuk İlişkisi Bağımlı Değişkeni Üzerinden Değişkenlere İlişkin VIF Ve Tolerans Değerleri

Bağımsız Değişkenler	VIF	Tolerans
Yaş	1,288	0,776
Eğitim	1,644	0,608
Medeni	1,082	0,924
Çalışma	0,138	0,722
Ekonomi	1,33	0,752
Eb_medeni	1,181	0,847
Eb_vefat	1,263	0,792
ÇÇT_Fi	1,941	0,515
ÇÇT_Fih	2,196	0,455
ÇÇT_Di	2,539	0,394
ÇÇT_Dih	2,441	0,41
ÇÇT_Ci	1,236	0,809
ÇÇT_Akk	1,742	0,574
EDD_kac	1,248	0,801
EDD_yon	1,682	0,595
EDD_kab	1,497	0,668

EB_medeni: Ebeveynin medeni durumu, EB_vefat: Ebeveynin vefat durumu, EÇ_olum: Olumlu anne-çocuk ilişkisi, EÇ_olumsz: Olumsuz anne-çocuk ilişkisi, EÇ_top: Anne-çocuk ilişkisi Toplam Puan, ÇÇT_Fi: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı fiziksel istismarı, ÇÇT_Fih: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı fiziksel ihmal, ÇÇT_Di: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı duygusal istismar, ÇÇT_Dih: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı duygusal ihmal, ÇÇT_Ci: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı cinsel istismar, ÇÇT_Akk: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı aşırı koruma-kollama, ÇÇT_top: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı toplam puan, EDD_kac: annenin çocuğun duygularından kaçınması, EDD_yon: annenin çocuğun duygularına yönelmesi, EDD_kab: annenin çocuğun duygularını ve kendi duygularını kabul etmesi, EDD_top: anne duygu düzenlemesi toplam puan.

4.2 Bağımlı ve Bağımsız Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar

Bu araştırmadaki birinci bağımlı değişken olumlu anne-çocuk ilişkisi ile bağımsız değişken olarak kabul edilen sürekli değişkenler (yaş, duygusal ihmal, duygusal istismar, fiziksel ihmal, fiziksel istismar, cinsel istismar, aşırı koruma-kollama, annenin çocuğun duygularına yönelmesi, annenin çocuğun duygularından kaçınması ve annenin kendi duygularını ve çocuğun duygularını kabulü) arasındaki korelasyonların hesaplamaları Pearson Korelasyon katsayısı ile hesaplanmıştır. Tablo 5’de olumlu anne-çocuk ilişkisi ile sürekli değişkenler arasındaki ilişki verilmiştir.

Tablo 5’de görüleceği üzere, olumlu anne-çocuk ilişkisi toplam puanı ile yaş arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($r = -.089, p > .05$). Olumlu anne-çocuk ilişkisi toplam puanı ile çocukluk çağı travmatik yaşantısı duygusal istismarı arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r = -.195, p < .01$). Olumlu anne-çocuk ilişkisi toplam puanı ile çocukluk çağı travmatik yaşantısı fiziksel istismarı arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r = -.212, p < .01$). Çocukluk çağı travmatik yaşantısı fiziksel ihmali ile olumlu anne-çocuk ilişkisi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r = .301, p < .01$). Olumlu anne-çocuk ilişkisi ile çocukluk çağı travmatik yaşantısı duygusal ihmali arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r = .235, p < .01$). Olumlu anne-çocuk ilişkisi toplam puanı ile çocukluk çağı travmatik yaşantısı cinsel istismarı arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r = -.157, p < .01$). Çocukluk çağı travmatik yaşantısı aşırı koruma-kollama ile olumlu anne-çocuk ilişkisi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($r = -.009, p > .05$).

Anne duygu düzenlemesi alt boyutlarından, annenin çocuğun duygularından kaçınması ile olumlu anne-çocuk ilişkisi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($r = .089, p > .05$). Annenin çocuğun duygularına yönelmesi ile olumlu anne-çocuk ilişkisi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r = .416, p < .01$). Annenin çocuğun ve kendi duygularını kabul etmesi ile olumlu anne-çocuk ilişkisi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r = .266, p < .01$).

Tablo 5

Sürekli Değişkenler İle Olumlu Anne-Çocuk İlişkisi Arasındaki Korelasyon Değerleri

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
EÇ_ol m	1										
Yaşınız	-.089	1									
ÇÇT_D İ	-.195 **	-.226 **	1								
ÇÇT_F İ	-.212 **	-.148 **	.633 **	1							
ÇÇT_F İH	.301 **		-.206 **	-.282 **	1						
		.056									
ÇÇT_D İH	.235 **	.120 *	-.525 **	-.352 **	.617 **	1					
ÇÇT_C İ	-.157 **	-.127 *	.337 **	.340 **	-.123 *	-.178 **	1				
ÇÇT_A KK	-.009	.001	.528 **	.364 **	.025	-.245 **	.195 **	1			
EDD_a ck	.089	-.024	-.040	.069	-.079	.037	-.050	-.032	1		
EDD_y on	.416 **	-.003	-.194 **	-.157 **	.214 **	.254 **	-.155 **	-.085	.279 **	1	
EDD_k ab	.266 **	-.068	-.219 **	-.252 **	.209 **	.156 **	-.106	-.134*	.071	.518* *	1

EB_medeni: Ebeveynin medeni durumu, EB_vefat: Ebeveynin vefat durumu, EÇ_olum: Olumlu anne-çocuk ilişkisi, EÇ_olumsz: Olumsuz anne-çocuk ilişkisi, EÇ_top: Anne-çocuk ilişkisi Toplam Puan, ÇÇT_Fi: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı fiziksel istismarı, ÇÇT_Fih: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı fiziksel ihmal, ÇÇT_Di: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı duygusal istismar, ÇÇT_Dih: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı duygusal ihmal, ÇÇT_Ci: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı cinsel istismar, ÇÇT_Akk: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı aşırı koruma-kollama, ÇÇT_top: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı toplam puan, EDD_kaç: annenin çocuğun duygularından kaçınması, EDD_yon: annenin çocuğun duygularına yönelmesi, EDD_kab: annenin çocuğun duygularını ve kendi duygularını kabul etmesi, EDD_top: anne duygu düzenlemesi toplam puan.

Bu araştırmadaki ikinci bağımlı değişken olumsuz anne-çocuk ilişkisi ile bağımsız değişken olarak kabul edilen sürekli değişkenler (yaş, duygusal ihmal, duygusal istismar, fiziksel ihmal, fiziksel istismar, cinsel istismar, aşırı koruma-kollama, annenin çocuğun duygularına yönelmesi, annenin çocuğun duygularından kaçınması ve annenin kendi duygularını ve çocuğun duygularını kabulü) arasındaki korelasyonların hesaplamaları Pearson Korelasyon katsayısı ile hesaplanmıştır. Tablo 6’da olumsuz anne-çocuk ilişkisi ile sürekli değişkenler arasındaki ilişki verilmiştir.

Tablo 6

Sürekli Değişkenler İle Olumsuz Anne-Çocuk İlişkisi Arasındaki Korelasyon Değerleri

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
EÇ_olu msz	1										
Yaşınız	.184 **	1									
ÇÇT_D İ	- .095	- .226 **	1								
ÇÇT_F İ	.033	.148 **	.633 **	1							
ÇÇT_F İH	.006	.056	.206 **	.282 **	1						
ÇÇT_D İH	- .050	.120 *	- .525 **	- .352 **	.617 **	1					

Tablo 6 (Devam)

ÇÇT_C İ	.017	-.127	.337 **	.340 **	-.123	-.178	1			
ÇÇT_A KK	.174 **	.001	.528 **	.364 **	.025	.245 **	.195 **	1		
EDD_a ck	.033	-.024	-.040	.069	-.079	.037	-.050	.03	1	
EDD_y on	-.151 **	-.003	-.194 **	-.157 **	.214 **	.254 **	-.155 **	.08	.279 **	1
EDD_k ab	-.088	-.068	.219 **	.252 **	.209 **	.156 **	-.106	.13	.071	.518 **
								.04*		1

EB_medeni: Ebeveynin medeni durumu, EB_vefat: Ebeveynin vefat durumu, EÇ_olum: Olumlu anne-çocuk ilişkisi, EÇ_olumsz: Olumsuz anne-çocuk ilişkisi, EÇ_top: Anne-çocuk ilişkisi Toplam Puan, ÇÇT_Fi: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı fiziksel istismarı, ÇÇT_Fih: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı fiziksel ihmal, ÇÇT_Di: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı duygusal istismar, ÇÇT_Dih: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı duygusal ihmal, ÇÇT_Ci: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı cinsel istismar, ÇÇT_Akk: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı aşırı koruma-kollama, ÇÇT_top: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı toplam puan, EDD_kaç: annenin çocuğun duygularından kaçınması, EDD_yon: annenin çocuğun duygularına yönelmesi, EDD_kab: annenin çocuğun duygularını ve kendi duygularını kabul etmesi, EDD_top: anne duygu düzenlemesi toplam puan.

Tablo 6’da görüleceği üzere, olumsuz anne-çocuk ilişkisi toplam puanı ile yaş arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r = .184, p < .01$).

Olumsuz anne-çocuk ilişkisi toplam puanı ile çocukluk çağı travmatik yaşantısı duygusal istismarı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($r = -.095, p > .05$). Olumsuz anne-çocuk ilişkisi toplam puanı ile çocukluk çağı travmatik yaşantısı fiziksel istismarı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($r = .033, p > .05$). Çocukluk çağı travmatik yaşantısı fiziksel ihmali ile olumsuz anne-çocuk ilişkisi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($r = .006, p > .05$). Olumsuz anne-çocuk ilişkisi toplam puanı ile çocukluk çağı travmatik yaşantısı duygusal ihmali arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($r = -.050, p > .05$). Olumsuz anne-çocuk ilişkisi toplam puanı ile çocukluk çağı travmatik yaşantısı cinsel istismarı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($r = .017, p > .05$). Çocukluk çağı travmatik yaşantısı aşırı

koruma-kollama ile olumsuz anne-çocuk ilişkisi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r = .174, p < .01$).

Anne duygu düzenlemesi alt boyutlarından, annenin çocuğun duygularından kaçınması ile olumsuz anne-çocuk ilişkisi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($r = .033, p > .05$). Annenin çocuğun duygularına yönelmesi ile olumsuz anne-çocuk ilişkisi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r = -.151, p < .01$). Annenin çocuğun ve kendi duygularını kabul etmesi ile olumsuz anne-çocuk ilişkisi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($r = -.088, p > .05$).

4.3 Annelerin Çocuklarıyla Olan İlişkilerinin Yordayıcılarının İncelenmesi

Anne-çocuk ilişkisi iki alt boyut (olumlu anne-çocuk ilişkisi ve olumsuz anne-çocuk ilişkisi) üzerinden hiyerarşik regresyon analizi ile incelenmiştir.

4.3.1 Olumlu anne-çocuk ilişkisinin yordayıcılarının incelenmesi. Olumlu anne-çocuk ilişkisinin sosyodemografik değişkenler (yaş, eğitim durumu, medeni durum, çalışma durumu, algılanan ekonomik durum), annenin ebeveynlerinin medeni durumu ve ebeveynin vefat durumu, çocukluk çağı travmatik yaşantıları alt boyutları (fiziksel istismar, fiziksel ihmal, duygusal istismar, duygusal ihmal, cinsel istismar, aşırı koruma kollama) ve anne duygu düzenleme alt boyutları (annenin çocuğun duygularından kaçınması, annenin çocuğun duygularına yönelmesi, annenin çocuğun duygularını ve kendi duygularını kabul etmesi) tarafından yordanmasına ilişkin hiyerarşik regresyon analizi sonuçları Tablo 7’de gösterilmektedir.

Tablo 7

Bağımsız Değişkenlerin Bağımlı Değişken (olumlu anne-çocuk ilişkisi) Yordama Gücüne İlişkin Analiz Sonuçları (N=318)

Model	Yordayıcı Değişkenler	B	SHB	β	t	p
1	Sabit	45.049	1.795	-	25.096	.000
	Yaş	-0.045	0.044	-0.062	-1.024	0.306
	Lise ve altı	-0.938	0.817	-0.08	-1.148	0.252
	Yüksekokul	-0.923	0.823	-0.071	-1.123	0.263
	Yüksek Lisans	-0.468	0.755	-0.037	-0.619	0.536
	Bekar	-3	1.047	-0.168	-2.865	0.004
	Çalışmıyor	-0.824	0.676	-0.081	-1.218	0.224
	Alt	-0.391	0.875	-0.034	-0.447	0.655
	Orta	0.703	0.665	0.074	1.057	0.291
	Ebeveyn Bekar	0.473	0.837	0.034	0.565	0.573
	Ebeveyn Vefat	-0.818	0.629	-0.078	-1.299	0.195
2	Sabit	40.771	2.853	-	14.289	.000
	Yaş	-0.09	0.043	-0.123	-2.092	0.037
	Lise ve altı	-1.073	0.788	-0.091	-1.362	0.174
	Yüksekokul	-1.136	0.784	-0.087	-1.449	0.148
	Lisansüstü	-1.034	0.73	-0.082	-1.417	0.157
	Bekar	-2.781	1.003	-0.156	-2.773	0.006
	Çalışmıyor	-0.985	0.639	-0.097	-1.543	0.124
	Alt	0.683	0.839	0.059	0.814	0.416
	Orta	0.694	0.631	0.073	1.099	0.273
	Ebeveyn Bekar	0.821	0.797	0.059	1.03	0.304
	Ebeveyn Vefat	-0.621	0.594	-0.06	-1.046	0.296
	ÇÇT_Fi	-0.236	0.132	-0.152	-1.785	0.075
	ÇÇT_Fih	-0.136	0.158	-0.061	-0.863	0.389

Tablo 7 (Devam)

	ÇÇT_Di	0.348	0.113	0.218	3.078	0.002
	ÇÇT_Dih	0.043	0.078	0.043	0.549	0.584
	ÇÇT_Dih	0.043	0.078	0.043	0.549	0.584
	ÇÇT_Ci	-0.143	0.093	-0.088	-1.538	0.125
	ÇÇT_Akk	0.16	0.089	0.115	1.806	0.072
3	Sabit	30.895	3.137	-	9.847	.000
	Yaş	-0.061	0.041	-0.083	-1.48	0.14
	Lise ve altı	-1.214	0.754	-0.103	-1.609	0.109
	Yüksekokul	-0.675	0.747	-0.052	-0.904	0.367
	Lisansüstü	-0.709	0.692	-0.057	-1.025	0.306
	Bekar	-2.969	0.942	-0.166	-3.151	0.002
	Çalışmıyor	-0.889	0.601	-0.087	-1.48	0.140
	Alt	1.152	0.791	0.1	1.456	0.147
	Orta	0.51	0.593	0.054	0.86	0.390
	Ebeveyn Bekar	1.121	0.75	0.081	1.493	0.136
	Ebeveyn Vefat	-0.809	0.56	-0.078	-1.444	0.150
	ÇÇT_Fi	-0.199	0.124	-0.128	-1.601	0.111
	ÇÇT_Fih	-0.165	0.15	-0.074	-1.101	0.272
	ÇÇT_Di	0.298	0.108	0.187	2.772	0.006
	ÇÇT_Dih	-0.007	0.074	-0.007	-0.098	0.922
	ÇÇT_Ci	-0.083	0.088	-0.051	-0.94	0.348
	ÇÇT_Akk	0.173	0.083	0.124	2.081	0.038
	EDD_kac	0.045	0.076	0.033	0.598	0.550
	EDD_yon	0.433	0.082	0.324	5.278	<.001
	EDD_kab	0.053	0.13	0.024	0.404	0.687

EB_medeni: Ebeveynin medeni durumu, EB_vefat: Ebeveynin vefat durumu, EÇ_olum: Olumlu anne-çocuk ilişkisi, EÇ_olumsz: Olumsuz anne-çocuk ilişkisi, EÇ_top: Anne-çocuk ilişkisi Toplam Puan, ÇÇT_Fi: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı fiziksel istismarı, ÇÇT_Fih: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı fiziksel ihmal, ÇÇT_Di: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı duygusal istismar, ÇÇT_Dih: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı duygusal ihmal, ÇÇT_Ci: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı cinsel istismar, ÇÇT_Akk: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı aşırı koruma-kollama, ÇÇT_top: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı toplam puan, EDD_kac: annenin çocuğun duygularından kaçınması, EDD_yon: annenin çocuğun duygularına yönelmesi, EDD_kab: annenin çocuğun duygularını ve kendi duygularını kabul etmesi, EDD_top: anne duygu düzenlemesi toplam puan.

Tablo 7’de görüldüğü üzere hiyerarşik regresyon analizine olumlu anne-çocuk ilişkisi bağımlı değişken; yaş, eğitim durumu, çalışma durumu, algılanan ekonomik durum, annenin ebeveynlerinin medeni durumu ve ebeveynin vefat durumu, çocukluk çağı travmatik yaşantıları alt boyutları (fiziksel istismar, fiziksel ihmal, duygusal istismar, duygusal ihmal, aşırı koruma kollama) ve anne duygu düzenleme altboyutları (annenin çocuğun duygularından kaçınması, annenin çocuğun duygularına yönelmesi, annenin çocuğun duygularını ve kendi duygularını kabul etmesi) yordayıcı değişkenler olarak dahil edilmiştir.

Birinci modele; yaş, eğitim durumu, çalışma durumu, algılanan ekonomik durum, annenin ebeveynlerinin medeni durumu ve ebeveynin vefat durumu değişkenleri; ikinci modele; çocukluk çağı travmatik yaşantıları alt boyutları (fiziksel istismar, fiziksel ihmal, duygusal istismar, duygusal ihmal, aşırı koruma kollama) ve üçüncü modele anne duygu düzenleme alt boyutları (annenin çocuğun duygularından kaçınması, annenin çocuğun duygularına yönelmesi, annenin çocuğun duygularını ve kendi duygularını kabul etmesi) değişkenleri eklenmiştir. Eğitim durumu, çalışma durumu, algılanan ekonomik durum, annenin ebeveynlerinin medeni durumu ve ebeveynin vefat durumu değişkenlerinin kategorik değişken olması sebebiyle kukla (dummy) değişken olarak kodlama yapılmıştır. “Lisans”, “Evli”, “Üst”, “Ebeveynin Bekar”, “Annem vefat etti”, “Babam vefat etti” ve “Ebeveynlerimin her ikisi de hayatta” değişkenleri referans değer olarak kabul ederek analiz dışı tutulmuştur.

1.modelde; yaş ($B = -0.045, p > 0.05$), lise ve altı eğitim düzeyinde olmak ($B = -0.938, p > 0.05$), yüksekokul eğitim düzeyinde olmak ($B = -0.923, p > 0.05$), lisansüstü eğitim düzeyinde olmak ($B = -0.468, p > 0.05$) olumlu anne-çocuk ilişkisini yordamamaktadır. Benzer şekilde, çalışmıyor olma durumu ($B = -0.824, p > 0.05$), alt gelir grubunda olmak ($B = -0.391, p > 0.05$), orta gelir grubunda olmak ($B = 0.703, p > 0.05$), ebeveynin bekar olması ($B = 0.473, p > 0.05$), ebeveynin vefat etmiş olması ($B = -0.818, p > 0.05$) olumlu anne-çocuk ilişkisini yordamamaktadır. Ancak, bekar olma durumu, olumlu anne-çocuk ilişkisini negatif yönde yordamaktadır ve bu yordama anlamlıdır ($B = -3.000, p < 0.01$).

2.modelde; çocukluk çağı travmaları (fiziksel istismar ve ihmal, duygusal istismar ve ihmal, cinsel istismar, aşırı koruma kollama) girince yaş, olumlu anne-çocuk ilişkisini negatif yönde yordamıştır ($B = -0.090, p < 0.05$). Bekar olmakta olumlu anne-çocuk ilişkisini negatif yönde yordamaya devam etmiştir ($B = -2.781, p < 0.01$). Lise ve altı eğitim düzeyinde olma ($B = -1.073, p > 0.05$), yüksekokul eğitim düzeyinde olma ($B = -1.136, p > 0.05$) ve Lisansüstü eğitim düzeyinde olma ($B = -1.034, p > 0.05$) olumlu anne-çocuk ilişkisini yordamamaya devam etmektedir. Aynı şekilde, çalışmıyor olma durumu ($B = -0.985, p > 0.05$), alt gelir grubunda olma ($B = 0.683, p > 0.05$), orta gelir grubunda olma ($B = 0.694, p > 0.05$) olumlu anne-çocuk ilişkisini yordamamaktadır. Ebeveynin bekar olması ($B = 0.821, p > 0.05$) ve ebeveynin vefat etmiş olması da olumlu anne-çocuk ilişkisini yordamamaktadır ($B = -0.621, p > 0.05$).

Çocukluk çağı travmaları altboyutlarına bakıldığında ise fiziksel istismar ($B = -0.236, p > 0.05$), fiziksel ihmal ($B = -0.136, p > 0.05$) olumlu anne-çocuk ilişkisini yordamamaktadır. Öte yandan, duygusal istismar, olumlu anne-çocuk ilişkisini pozitif yönde yordamaktadır ve bu yordama anlamlıdır ($B = 0.348, p < 0.01$). Duygusal ihmal ($B = 0.043, p > 0.05$), cinsel istismar ($B = -0.143, p > 0.05$) ve aşırı koruma-kollama ($B = 0.160, p > 0.05$) olumlu anne-çocuk ilişkisini yordamamaktadır. Bu modelde, yaş, bekar olmak ve duygusal istismara maruza kalmak olumlu anne-çocuk ilişkisini yordamaktadır.

3.modelde anne-baba duygu düzenleme becerileri (annenin ve babanın çocuğun duygularından kaçınması, anne-babanın çocuğun duygularına yönelmesi ve anne-babanın çocuğun duygularını ve kendi duygularını kabul etmesi) değişkenleri girince yaş değişkeni ($B = -0.061, p > 0.05$) anne-çocuk ilişkisi olumluluk alt boyutunu yordamamaktadır. Lise ve altı eğitim düzeyi ($B = -1.214, p > 0.05$) yüksekokul eğitim düzeyi ($B = -0.675, p > 0.05$), lisansüstü eğitim düzeyi ($B = -0.709, p > 0.05$) yordamamaktadır. Bekar olma durumu ($B = -2.969, p < 0.01$) olumlu anne-çocuk ilişkisini yordamaya devam etmektedir. Çalışmıyor olma durumu ($B = -0.889, p > 0.05$) alt gelir grubu ($B = 1.152, p > 0.05$) orta gelir grubu ($B = 0.510, p > 0.05$) olumlu anne-çocuk ilişkisini yordamamaktadır. Annenin ebeveynin bekar olması ($B =$

1.121, $p > 0.05$) ve ebeveynin vefat etmiş olması ($B = -0.809$, $p > 0.05$) olumlu anne-çocuk ilişkisini yordamamaktadır.

Fiziksel istismar ($B = -0.199$, $p > 0.05$), fiziksel ihmal ($B = -0.165$, $p > 0.05$), duygusal ihmal ($B = -0.007$, $p > 0.05$), cinsel istismar, olumlu anne-çocuk ilişkisini yordamamaktadır ($B = -0.083$, $p > 0.05$). Duygusal İstismar, olumlu anne-çocuk ilişkisini pozitif yönde yordamaya devam etmektedir ($B = 0.298$, $p < 0.01$). Aşırı koruma-kollama ise 3.modelde olumlu anne-çocuk ilişkisini yordamıştır ($B = 0.173$, $p < 0.05$).

Annenin ve babanın çocuğun duygularından kaçınması ($B = 0.045$, $p > 0.05$) ve annenin ve babanın çocuğun duygularını ve kendi duygularını kabul etmesi olumlu anne-çocuk ilişkisini yordamamaktadır ($B = 0.053$, $p > 0.05$). Ancak annenin ve babanın çocuğun duygularına yönelmesi olumlu anne-çocuk ilişkisini pozitif yönde yordamaktadır. ($B = 0.433$, $p < 0.01$).

Bu modelde bekar olma, duygusal istismar, aşırı koruma-kollama ve annenin-babanın çocuğun duygularına yönelmesi olumlu anne-çocuk ilişkisini yordamaktadır.

Tablo 8

Olumlu anne-çocuk ilişkisi Hiyerarşik Regresyon Modellerine İlişkin İstatistikî Değerler (N=318)

Model	Düzeltilmiş R^2	F	R	R^2	R^2 Dğış	p
1	0.049	2.624	0.281	0.079	0.079	0.004
2	0.159	7.678	0.448	0.201	0.122	< 0.001
3	0.262	15.072	0.553	0.306	0.105	< 0.001

İstatistiksel olarak anlamlı olan ilk modeldeki değişkenler; yaş, medeni durum, çalışma durumu, algılanan ekonomik durum, ebeveynin medeni durumu ve ebeveynin

hayatta olması, Olumlu Anne-Çocuk İlişkisi değişkenine ilişkin varyansın %7.9'unu açıklamaktadır ($R = .281$, $R^2 = .079$, $F(10,307) = 2.624$, $p = .004$).

İkinci modelde; yaş, medeni durum, çalışma durumu, algılanan ekonomik durum, ebeveynin medeni durumu ve ebeveynin hayatta olması, ve Çocukluk Çağı travmaları (ÇÇT) altboyutları fiziksel istismar, fiziksel ihmal, duygusal istismar, duygusal ihmal ve aşırı koruma kollama, olumlu anne-çocuk İlişkisi değişkenine ilişkin varyansın %20.1'ini açıklamaktadır ve model anlamlıdır ($R = .448$, $R^2 = .201$, $F(16,301) = 7.678$, $p < .001$). İkinci modele eklenen çocukluk çağı travmaları altboyutları modele %12.2'lik katkı sağlamıştır.

Üçüncü modelde yaş, medeni durum, çalışma durumu, algılanan ekonomik durum, ebeveynin medeni durumu ve ebeveynin hayatta olması, ve Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantıları (ÇÇTY) altboyutları fiziksel istismar, fiziksel ihmal, duygusal istismar, duygusal ihmal ve aşırı koruma kollama, anne-baba duygu düzenleme altboyutları anne-babanın çocuğun duygularına yönelmesi, anne-babanın çocuğun duygularından kaçınması ve anne-babanın kendi duygularını ve çocuğun duyguları kabulü alt boyutları, olumlu anne-çocuk İlişkisi değişkenine ilişkin varyansın %30.6'sını açıklamaktadır ve anlamlıdır ($R = .553$, $R^2 = .306$, $F(19,298) = 15.072$, $p < .001$). Üçüncü modele eklenen anne duygu düzenlemenin altboyutları %10.5'lik katkı sağlamıştır.

4.3.2 Olumsuz anne-çocuk ilişkisinin yordayıcılarının incelenmesi.

Olumsuz anne-çocuk ilişkisi değişkeni sosyodemografik değişkenler (yaş, eğitim durumu, medeni durum, çalışma durumu, algılanan ekonomik durum), annenin ebeveynlerinin medeni durumu ve ebeveynin vefat durumu, çocukluk çağı travmatik yaşantıları alt boyutları (fiziksel istismar, fiziksel ihmal, duygusal istismar, duygusal ihmal, cinsel istismar, aşırı koruma kollama) ve anne duygu düzenleme alt boyutları (annenin çocuğun duygularından kaçınması, annenin çocuğun duygularına yönelmesi, annenin çocuğun duygularını ve kendi duygularını kabul etmesi) tarafından yordanmasına ilişkin hiyerarşik regresyon analizi sonuçları Tablo 9'da gösterilmektedir.

Tablo 9

Bağımsız Değişkenlerin Bağımlı Değişken (olumsuz anne-çocuk ilişkisi) Yordama Gücüne İlişkin Analiz Sonuçları (N=318)

Model	Yordayıcı Değişkenler	B	SHB	β	t	p
1	Sabit	8.608	1.079		7.979	<.001
	Yaş	0.069	0.027	0.159	2.611	0.009
	Lise ve altı	-0.344	0.491	-0.049	-0.701	0.484
	Yüksekokul	0.660	0.494	0.085	1.335	0.183
	Yüksek Lisans	-0.052	0.454	-0.007	-0.115	0.908
	Bekar	0.499	0.629	0.047	0.794	0.428
	Çalışmıyor	0.113	0.406	0.019	0.279	0.780
	Alt	0.259	0.526	0.038	0.492	0.623
	Orta	0.837	0.4	0.148	2.092	0.037
	Ebeveyn Bekar	-0.234	0.503	-0.028	-0.465	0.642
	Ebeveyn Vefat	0.173	0.378	0.028	0.458	0.647
2	Sabit	6.868	1.809		3.796	<.001
	Yaş	0.078	0.027	0.179	2.871	0.004
	Lise ve altı	-0.168	0.5	-0.024	-0.336	0.737
	Yüksekokul	0.757	0.497	0.097	1.523	0.129
	Yüksek Lisans	0.21	0.463	0.028	0.454	0.650
	Bekar	0.405	0.636	0.038	0.637	0.525
	Çalışmıyor	0.047	0.405	0.008	0.117	0.907
	Alt	0.138	0.532	0.02	0.259	0.796
	Orta	0.805	0.400	0.142	2.01	0.045
	Ebeveyn Bekar	-0.097	0.505	-0.012	-0.191	0.848
	Ebeveyn Vefat	0.13	0.377	0.021	0.346	0.730
	ÇÇT_Fi	0.082	0.084	0.088	0.974	0.331

Tablo 9 (Devam)

	ÇÇT_Fih	-0.049	0.1	-0.037	-0.494	0.622
	ÇÇT_Di	0.008	0.072	0.009	0.113	0.910
	ÇÇT_Dih	-0.019	0.049	-0.031	-0.379	0.705
	ÇÇT_Ci	-0.009	0.059	-0.01	-0.158	0.874
	ÇÇT_Akk	0.108	0.056	0.13	1.92	0.056
3	Sabit	8.509	2.099		4.053	<.001
	Yaş	0.075	0.027	0.172	2.743	0.006
	Lise ve altı	-0.351	0.505	-0.05	-0.696	0.487
	Yüksekokul	0.681	0.5	0.087	1.363	0.174
	Yüksek Lisans	0.271	0.463	0.036	0.585	0.559
	Bekar	0.358	0.63	0.034	0.567	0.571
	Çalışmıyor	0.015	0.402	0.003	0.038	0.970
	Alt	0.009	0.529	0.001	0.018	0.986
	Orta	0.802	0.397	0.142	2.023	0.044
	Ebeveyn Bekar	-0.26	0.502	-0.031	-0.518	0.605
	Ebeveyn Vefat	0.142	0.375	0.023	0.379	0.705
	ÇÇT_Fi	0.082	0.083	0.088	0.982	0.327
	ÇÇT_Fih	-0.061	0.1	-0.046	-0.605	0.546
	ÇÇT_Di	0.026	0.072	0.027	0.36	0.719
	ÇÇT_Dih	-0.009	0.049	-0.016	-0.188	0.851
	ÇÇT_Ci	-0.023	0.059	-0.024	-0.392	0.696
	ÇÇT_Akk	0.109	0.056	0.131	1.962	0.051
	EDD_kac	0.094	0.051	0.115	1.866	0.063
	EDD_yon	-0.159	0.055	-0.199	-2.893	0.004
	EDD_kab	0.049	0.087	0.038	0.556	0.578

EB_medeni: Ebeveynin medeni durumu, EB_ vefat: Ebeveynin vefat durumu, EÇ_olum: Olumlu anne-çocuk ilişkisi, EÇ_olumsz: Olumsuz anne-çocuk ilişkisi, EÇ_top: Anne-çocuk ilişkisi Toplam Puan, ÇÇT_Fi: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı fiziksel istismar, ÇÇT_Fih: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı fiziksel ihmal, ÇÇT_Di: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı duygusal istismar, ÇÇT_Dih: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı duygusal ihmal, ÇÇT_Ci: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı cinsel istismar, ÇÇT_Akk: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı aşırı koruma-kollama, ÇÇT_top: Çocukluk çağı travmatik yaşantısı toplam puan, EDD_kac: annenin çocuğunduygularından kaçınması, EDD_yon: annenin çocuğun duygularına yönelmesi, EDD_kab: annenin çocuğun duygularını ve kendi duygularını kabul etmesi, EDD_top: anne duygu düzenlemesi toplam puan.

1.modelde ; yaş, olumsuz anne-çocuk ilişkisini pozitif ve anlamlı bir şekilde yordamaktadır ($B = 0.069, p < 0.01$).

Lise ve altı eğitim düzeyi ($B = -0.344, p > 0.05$), yüksekokul mezunu olmak ($B = 0.660, p > 0.05$). yüksek lisans mezunu olmak ($B = -0.052, p > 0.05$) olumsuz anne-çocuk ilişkisini yordamamaktadır. Medeni durumun bekar olarak ifade edilmesi ($B = 0.499, p > 0.05$), çalışma durumu ($B = 0.113, p > 0.05$) olumsuz anne-çocuk ilişkisini yordamamaktadır. Algılanan ekonomik durumun alt olarak ifade edilmesi ($B = 0.259, p > 0.05$) olumsuz anne-çocuk ilişkisini yordamamaktadır. Algılanan orta ekonomik durum; olumsuz anne-çocuk ilişkisini pozitif ve anlamlı bir şekilde yordamaktadır ($B = 0.837, p < 0.05$). Bu durum, orta gelir düzeyindeki annelerde olumsuz anne-çocuk ilişkisinin artabileceğini göstermektedir. Annenin ebeveynin bekar olma durumu ($B = -0.234, p > 0.05$) ve ebeveyn vefatı ($B=0.142, p > 0.05$) olumsuz anne-çocuk ilişkisini yordamamaktadır.

Bu modelde, yaş, algılanan ekonomik durumun orta olması olumsuz anne-çocuk ilişkisi yordamaktadır.

2.modelde; çocukluk çağı travmaları (fiziksel istismar ve ihmal, duygusal istismar ve ihmal, cinsel istismar, aşırı koruma kollama) girince yaş, anne-çocuk ilişkisini pozitif ve anlamlı bir şekilde yordamaya devam etmektedir ($B = 0.078, p < 0.01$). Bu durum, annenin yaşı arttıkça olumsuz ebeveyn-çocuk ilişkisinin artabileceğini göstermektedir.

Lise ve altı eğitim düzeyi ($B = -0.168, p > 0.05$), yüksekokul mezunu olma ($B = 0.757, p > 0.05$), lisansüstü eğitim düzeyi ($B = 0.210, p > 0.05$) olumsuz anne-çocuk ilişkisini yordamamaktadır. Medeni durumun bekar olması ($B = 0.405, p > 0.05$), çalışma durumu ($B = 0.047, p > 0.05$) ve ekonomik durumunun alt olarak ifade edilmesi ($B = 0.138, p > 0.05$) de olumsuz anne-çocuk ilişkisini yordamamaktadır. Buna karşın ekonomik durumunu orta olarak ifade edenler olumsuz ebeveyn-çocuk ilişkisini yordamaya devam etmektedir ($B = 0.805, p < 0.05$). Bu durum, orta gelir düzeyindeki annelerde olumsuz ebeveyn-çocuk ilişkisinin artabileceğini göstermektedir.

Ebeveynin bekar olması ($B = -0.097, p > 0.05$) ve ebeveyn vefatı da ($B = 0.130, p > 0.05$).olumsuz anne-çocuk ilişkisini yordamamaktadır.

Fiziksel istismar ($B = 0.082, p > 0.05$), fiziksel ihmal ($B = -0.049, p > 0.05$), duygusal istismar ($B = 0.008, p > 0.05$), duygusal ihmal ($B = -0.019, p > 0.05$), cinsel istismar ($B = -0.009, p > 0.05$) olumsuz anne-çocuk ilişkisini yordamamaktadır. Aşırı koruma kollama anlamlılık sınırında bulunmuştur ($B = 0.108, p = 0.056$) olumsuz anne-çocuk ilişkisini yordamaktadır. Bu modelde yaş, algılanan ekonomik durumun orta olması, aşırı-koruma kollama olumsuz anne-çocuk ilişkisini yordamaktadır.

3.modelde; anne-baba duygu düzenleme becerileri (annenin ve babanın çocuğun duygularından kaçınması, anne-babanın çocuğun duygularına yönelmesi ve anne-babanın çocuğun duygularını ve kendi duygularını kabul etmesi) değişkenleri modele dahil edildikten sonra yaş; olumsuz ebeveyn-çocuk ilişkisini pozitif ve anlamlı bir şekilde yordamaya devam etmektedir ($B = 0.075, p < 0.01$). Lise ve altı eğitim düzeyi ($B = -0.351, p > 0.05$), yüksekokul mezunu olmak ($B = 0.681, p > 0.05$), lisansüstü mezunu olmak ($B = 0.271, p > 0.05$), medeni durumun bekar olması ($B = 0.358, p > 0.05$), çalışma durumu ($B = 0.015, p > 0.05$) olumsuz anne-çocuk ilişkisini yordamamaktadır.

Algılanan ekonomik durumun alt olarak ifade edilmesi ($B = 0.009, p > 0.05$) anlamlı bir yordayıcı değilken, algılanan ekonomik durumun orta olarak ifadesi olumsuz ebeveyn-çocuk ilişkisini pozitif ve anlamlı bir şekilde yordamaktadır ($B = 0.802, p < 0.05$). Ebeveynin medeni durumun bekar olması ($B = -0.260, p > 0.05$). ve ebeveynin vefatı olumsuz anne-çocuk ilişkisini yordamamaktadır ($B = 0.142, p > 0.05$).

Çocukluk çağı alt boyutlarında ise fiziksel istismar ($B = 0.082, p > 0.05$), fiziksel ihmal ($B = -0.061, p > 0.05$), duygusal istismar ($B = 0.026, p > 0.05$), duygusal ihmal ($B = -0.009, p > 0.05$), cinsel istismar ($B = -0.023, p > 0.05$). Aşırı koruma-kollama olumsuz anne-çocuk ilişkisinin pozitif bir yordayıcısı olmaya devam etmektedir ve anlamlılık sınırında bulunmuştur ($B = 0.109, p = 0.051$).

Anne-babanın çocuğun duygularından kaçınması olumsuz anne-çocuk ilişkisinin pozitif bir yordayıcısıdır ($B = 0.094$, $p = 0.063$). Anne-babanın çocuğun duygularına yönelmesi olumsuz ebeveyn-çocuk ilişkisini negatif ve anlamlı bir şekilde yordamaktadır ($B = -0.159$, $p < 0.01$). Ancak anne-babanın çocuğun duygularını kabulü olumsuz anne-çocuk ilişkisini yordamamaktadır ($B = 0.049$, $p > 0.05$).

Bu modelde, yaş, algılanan ekonomik durumun orta olarak ifade edilmesi, aşırı koruma-kollama alt boyutu, anne-babanın çocuğun duygularından kaçınması, anne babanın çocuğun duygularına yönelmesi olumsuz anne-çocuk ilişkisini yordamaktadır.

Tablo 10

Olumsuz Anne-çocuk İlişkisi Hiyerarşik Regresyon Modellerine İlişkin İstatistikî Değerler (N=318)

Model	Düzeltilmiş R^2	F	R	R^2	R^2 Dğış	p
1	0.038	2.169	0.265	0.07	0.016	0.038
2	0.081	3.45	0.359	0.129	0.003	0.081
3	0.102	3.383	0.396	0.157	0.019	0.102

Birinci modelde, demografik değişkenler yaş, medeni durum, eğitim durumu, çalışma durumu, ebeveynlerin hayatta olup olmaması, ebeveynlerin medeni durumu regresyona dahil edilmiştir. Demografik değişkenler olumsuz anne-çocuk ilişkisi değişkenine ilişkin varyansın %6.6'sını açıklamaktadır ($R = 0.257$, $R^2 = 0.066$, $F(10, 307) = 2.164$, $p = 0.020$). Model istatistiksel olarak anlamlıdır, ancak açıklanan varyans düşük olup, demografik faktörlerin olumsuz anne-çocuk ilişkisini açıklamada sınırlı bir yordama gücüne sahip olduğunu göstermektedir.

İkinci modelde, Demografik değişkenlere ek olarak, çocukluk dönemi travmaları alt boyutları fiziksel istismar, fiziksel ihmal, duygusal istismar, duygusal ihmal, cinsel istismar ve aşırı koruma-kollama ile ilgili değişkenler de modele dahil

edilmiştir. Bu model, olumsuz anne-çocuk ilişkisine ilişkin varyansın %9.8'ini açıklamaktadır ($R = 0.313$, $R^2 = 0.098$, $F(16, 301) = 1.803$, $p = 0.098$). İkinci model, birinci modele göre küçük bir artış sağlamış, ancak istatistiksel olarak anlamlılık sınırına yakın ($p > 0.05$) bir fark göstermektedir. Bu, ÇÇT değişkenlerinin olumsuz anne-çocuk ilişkisini açıklamadaki katkısının sınırlı olduğunu düşündürmektedir.

Üçüncü modelde; Demografik değişkenler ve ÇÇTY değişkenlerine ek olarak, anne-baba duygu düzenleme alt boyutları; anne-babanın çocuğun duygularına yönelmesi, anne-babanın çocuğun duygularından kaçınması ve anne-babanın kendi duygularını kabul etmesi modele dahil edilmiştir. Bu model, olumsuz anne-çocuk ilişkisine ilişkin varyansın %12.8'ini açıklamaktadır ($R = 0.358$, $R^2 = 0.128$, $F(19, 298) = 3.386$, $p = 0.019$). Üçüncü modelde, açıklanan varyans önemli ölçüde artmıştır ($\Delta R^2 = 0.030$, $p = 0.019$), ve modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Bu, ebeveynlerin duygu düzenleme stratejilerinin, olumsuz anne-çocuk ilişkisini açıklamada anlamlı bir katkı sağladığını göstermektedir.

Bölüm 5

Tartışma ve Sonuçlar

Bu bölümde anne-çocuk ilişkisine yönelik yapılan araştırmanın bulguları alanyazındaki araştırmalar ışığında tartışılarak değerlendirilmiştir. Bununla birlikte ileride bu alanda çalışma yapmak isteyen araştırmacılar ve uygulayıcılara yönelik öneriler sunulmuştur.

5.1 Anne-Çocuk İlişkisinin Yordayıcıları İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmada ilk olarak, annelerin çocuklarıyla olan olumlu ilişkileri ile sosyo-demografik değişkenler (yaş, medeni durum, eğitim durumu, çalışma durumu, ekonomik durum, ebeveyn medeni durumu, ebeveyn kaybı) arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı araştırılmıştır. Sonrasında bu değişkenlerin anne-çocuk ilişkisini yordama rolü incelenmiştir.

Bu araştırmanın sonuçlarında, yaş ile olumlu anne çocuk ilişkisi arasında bir ilişki bulunmamıştır ve yaş olumlu anne çocuk ilişkisini yordamamaktadır. Öte yandan, yaş ve olumsuz anne-çocuk ilişkisi arasında bir ilişki bulunmaktadır ve yaş, olumsuz ebeveyn-çocuk ilişkisini pozitif ve anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Yani, annenin yaşı arttıkça çocukla ilişkisinde olumsuzluk niteliğinin de arttığı görülmektedir. Kırman ve Doğan (2017) annelerin 26-30 yaş arasında ebeveynliğe ilgi duyduğunu saptamıştır. Bu bulgu, genç annelerin çocuklarıyla daha olumlu ilişkiler kurabildiklerini destekler niteliktedir. Ancak yaş ilerledikçe artan sorumluluklar, tükenmişlik hissi veya değişen hayat koşulları, olumsuz anne-çocuk ilişkilerini artırabilir. Benzer şekilde, Barnes, Gardiner, Sutcliffe ve Melhuish'ın (2013) araştırması annenin duyarlı ebeveynliğinin 40 yaşına kadar artış gösterdiğini ve bu yaştan sonra sabit kaldığını göstermektedir. Bu bulgu çalışmanın sonuçlarıyla da örtüşmektedir. Çalışmaya 3-15 yaş aralığında çocuğu olan anneler katılım göstermiştir. Ergenlik dönemi, kimlik gelişimi ve bağımsızlık arayışında olduğu, aynı zamanda aile ile çatışmaların arttığı bir dönemdir (Steinberg, 2001). Ergenlik dönemi 10-19 yaş arasındaki bireyleri kapsamaktadır (DSÖ, 2022). Her ne kadar çalışmada

çocuk yaşı bildirilmemiş olsa da TÜİK (2023) verilerine göre Türkiye’de ilk anne olma yaşı 29,2 olduğu görülmektedir. Bu annelerin bir çoğunun ergenlik döneminde olan çocuğunun bulunduğu düşündürmektedir. Annenin yaşının ilerlemesiyle birlikte artan sorumluluklar, tükenmişlik hissi ve yaşam koşullarındaki değişimler, özellikle ergenlik çağındaki çocuklarla ilişkilerde daha belirgin hale gelebilir. Bu da olumsuz anne-çocuk ilişkilerinin artmasına neden olabilir.

Bu çalışmada, medeni durum olumlu ve olumsuz anne-çocuk ilişkisini anlamlı bir şekilde yordamamaktadır. Gedik (2018), Türkiye’de boşanmış veya eşini kaybetmiş annelerin tek ebeveynli süreçlerinde kök ailelerine hesap verme, çocuğun bakımını tek başına üstlenme, geleneksel aileye uyum sağlamaya çalışma gibi durumlarla baş etmeye çalıştıklarını göstermektedir. Kültürel boyutu düşünüldüğünde, tek ebeveynli annelerin yaşadığı zorluklar toplumsal normlar ve beklentilerle yakından ilişkilidir. Özellikle Türkiye gibi geleneksel aile yapısının önemsendiği toplumlarda, tek ebeveyn olmak çoğu zaman sosyal desteğin sınırlı olması ve toplumsal baskılarla başa çıkma gerekliliğiyle ilişkilidir (Kağıtçıbaşı, 2007). Karakaya (2019), tarafından yapılan araştırmada boşanan kadınların, boşanmadan önceki yaşamlarına göre daha fazla toplumsal norm ile baş etmeye çabaladıklarını ifade ettikleri görülmektedir. Golombok, Zadeh, Imrie, Smith ve Freeman (2016) tarafından ABD’de yapılan nitel bir araştırma bekar anne olanların evli annelerle karşılaştırıldığında anne-çocuk ilişkisinde çocuklarıyla daha az çatışma yaşadıklarını tespit etmiştir. Ancak bu çalışmadaki bulgular, Türkiye’deki bakım verme sorumluluğunun paylaşılmasının etkili olabileceği düşünülmektedir.

Annelerin eğitim durumu olumlu anne-çocuk ilişkisini yordamamaktadır. Annelerin çocuklarıyla olumsuz ilişkilerinde eğitim durumu arasında bir ilişki bulunmamaktadır ve eğitim durumu olumsuz anne-çocuk ilişkisini yordamamaktadır. Bu çalışmanın bulgularından farklı olarak Kırmızı ve Doğan (2017) eğitim düzeyi yüksek olan annelerin, çocuk yetiştirme tutumlarında olumlu etki gösterdiğini bulmuştur. Araştırma bulgularımıza paralel şekilde; Turgut ve Koca (2019) tarafından yapılan bir araştırmada ise ebeveynlik stillerinin (demokratik, otoriter ve izin verici) öğrenim düzeyine göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Durmuşoğlu vd. (2024) tarafından yapılan araştırmada da 4-6 yaş arasında çocuğu olan ebeveynlerle bir

Çalışma yapılmış ve ebeveynlerin çocuklarıyla kurdukları ilişkinin eēitim seviyelerine göre anlamlı olarak farklılık gstermediēi bulunmuştur. Araştırmamıza katılan annelerin büyük bir oēunluēunun eēitim düzeyi ($n=167$) niversite eēitiminin olduēu ve lise ve altı eēitim düzeyi olan ($n=74$) olduēu görülmektedir. Bu durum, eēitim düzeyinin etkisinin, örneklemin genel eēitim düzeyi ile ilişkili olabileceēini düşündürmektedir.

Çalışma durumu anne-ocuk ilişkisinin olumluluk boyutunu ve olumsuzluk boyutunu yordamamaktadır. Dünyada olduēu gibi Türkiye’de de TİİK (2024) verileri kadınların istihdama katılım oranının yüksek olduēunu göstermektedir. Bu çalışmaya katılan annelerin %67.4’ çalışma yaşamına katıldıēını belirtmektedir. Huston ve Aronson (2005), ebeveyn-ocuk ilişkisinin temelini niteliksel olarak geçirilen zaman olarak ifade etmektedir. Bu durum annelerin çalışma yaşamına katılmasıyla birlikte çocuklarıyla geçirdikleri zaman azalsa bile, geçirdikleri zamanı verimli şekilde geçirme davranışlarının arttıēına işaret ediyor olabilir. Ayrıca kadınların çalışma yaşamına katılımının artmasıyla bu durumun olaēanlařtıēı ve babaların çalışma hayatına katılımı ile benzer bir nitelik gsterdiēi düşünülebilir. Diēer taraftan özellikle COVID-19 pandemisiyle birlikte ofis dışında çalışma, uzaktan çalışma evden çalışma gibi esnek çalışma modellerinin (Hasanhanoēlu, 2020) ortaya ıktıēı bu baēlamda anne çalışma durumunun farklı bakış açılarıyla da deēerlendirilmesi gerekebileceēi düşünülmektedir.

Bu araştırmada, algılanan ekonomik durum olumlu anne-ocuk ilişkisini yordamamaktadır. Diēer taraftan orta olarak algılanan ekonomik durum olumsuz anne-ocuk ilişkisini pozitif ve anlamlı şekilde yordamaktadır. Ed ve Wray (2015), sosyo-ekonomik statünün anne-ocuk ilişkilerinde baēlanma stillerine yansıdıēı bulgusuna ulaşmıştır. alışmalar yoksulluk üzerinden ele alınmış olsa da sosyo-ekonomik durumun kültüre, ülkeye ve şartlara göre deēiřeceēi gözden kaçırılmamalıdır (zatalay, 2015). Bu kapsamda sosyo-ekonomik statülerini “orta” olarak ifade eden annelerin ekonomik koşullarla baş etmeye çalışıyor olduēu dolayısıyla çocuklarıyla olan ilişki niteliēini olumsuz yönden etkileyebileceēi düşünülmektedir. Ayrıca, araştırma verilerinin toplandıēı süreçte Türkiye’de

ekonomik krizin olduğu ve annelerin ev geçindirme abasinda olduğu, bu durumun da onların çocuklarıyla ilişkilerinin kalitesini olumsuz etkilemiş olabileceği unutulmamalıdır. Bununla birlikte, algılanan sosyo-ekonomik durumu alt olarak ifade eden annelerin alışmıyor olmalarının daha mümkün olduğu ve bu annelerin çocuklarıyla daha fazla ve nitelikli zaman geçirebilecekleri düşünülmektedir. Roubinov ve Boyce (2017), sosyo ekonomik statü (SES) ve ebeveynlik arasındaki ilişkiyi kapsamlı bir biçimde incelemiştir. Araştırmacılar, ebeveynlikle ilgili daha geniş bir perspektifle ele almak gerektiğini, “iyi” ve “kötü” ebeveynlik tanımlarından ziyade farklı iklimlerde ebeveynlik değerlerini, anlamını ve işlevselliğinin çalışması gerektiğini vurgulamıştır.

Bu çalışmada, annenin ebeveyn kaybının olması olumlu anne-ocuk ilişkisini ve olumsuz anne-ocuk ilişkisini yordamamaktadır. Araştırma sonucundan farklı bir şekilde, Rashid, Bauer, Bowes, Creswell ve Halligan (2024), 11 yaşından önce yas yaşayan annenin 18 yaşındaki çocuğunun depresyon ve anksiyete bozukluklarına dair bir araştırma yapmış ve annenin ebeveyn kaybının olumsuz ebeveynlik uygulamalarına yol açtığını bulmuştur. Cummings ve Davies (1996), ebeveynin kendi stres faktörlerini yönetememesi durumunda, çocuklarına karşı daha az duyarlı olabileceğini ve olumsuz ebeveynlik uygulamalarında bulunabileceğini belirtmiştir. Ancak alışmamızda bu araştırmadan farklı olarak annenin ebeveyn kaybı, çocuklukta ve yetişkinlikte olabilir. Bu bağlamda, annenin çocukluk yaşantısında değil erişkin olduktan sonra yaşadığı kayıp ve baş etme becerilerini de içerecek şekilde farklı faktörlerle değerlendirilerek anne-ocuk ilişkisinin niteliğinin yordanmasına etki sağlayacağı düşünülmektedir.

Psikolojik travma çalışmaları travmatik yaşantıya uğrayanın yaşantılarını dinlemeyi ve tanık olmayı gerektirir, tarihsel süreç içinde bu deneyimi yaşayan bireyleri dinleyen ruh sağlığı çalışanlarına da “kurban” gözü ile bakıldığı ve ötekileştirildiği bir tarihsel geçmiş vardır (Herman, 2011). Tüm bu tarihsel geçmiş de göz önünde bulundurulduğunda; ruh sağlığı profesyonelleri de dahil olmak üzere toplumun geneli, bireylerin yaşadığı travmatik yaşantılar sanrı, korkaklık gibi ifadeler

üzerinden de değerlendirmiştir. Çoğu zaman bu anlatılar dinlenmemiştir (Follette ve Vechiu, 2017).

Ebeveynlik becerilerinin geliştirilebilmesi için müdahale programları hazırlanırken ve uygulanırken annelerin çocukluk deneyimleri ve çocukluk çağı travmatik yaşantıları dikkate alınmalıdır (Cunnigman ve Renk, 2017). Bu sebeple araştırmada annenin çocukluk çağı travmatik yaşantılarının anne-çocuk ilişkisindeki rolü incelenmiştir. Araştırmanın bulguları annenin çocukluk çağı fiziksel istismarı ile olumlu anne-çocuk ilişkisinde negatif anlamlı bir ilişki varken fiziksel istismarın olumlu anne-çocuk ilişkisini yordamadığına işaret etmektedir. Olumsuz anne-çocuk ilişkisi ile fiziksel istismar arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ve olumsuz anne-çocuk ilişkisini yordamamaktadır. Green, Haisley, Wallace ve Ford (2022), yaptıkları meta-analiz çalışmasında 97 çalışmayı incelemişler ve çocukluk döneminde fiziksel istismara uğradığını belirten yetişkinlerin ebeveynlik uygulamalarını etkilediğini ve daha istismarcı veya ihmalkar ebeveynlik bildirdiğini ifade etmiştir. Bir başka çalışmada ise annenin çocuklukta istismar geçmişi 5-12 yaş arasındaki çocuklarının fiziksel istismarı üzerinde doğrudan bir etkiye sahiptir (Choi vd., 2018). Esteves vd. (2017) ise anne çocukluk çağı fiziksel istismar geçmişi annenin fiziksel ceza, fiziksel saldırganlık olarak adlandırılan sert disiplin davranışlarıyla ilişkilendirmediğini bulmuştur. UNICEF (2021) tarafından yayımlanan bir bültende ise COVID-19 pandemisi sonrasında, daha önce yaşanan olaylar da göz önünde bulundurularak ev içi şiddet ve çocuğa yönelik ihmal ve istismarın artacağı ifade edilmiştir. Yakın zamanda küresel çapta yaşanan pandemi yalnızca günümüzü değil tarihsel süreçte de bireyleri etkileyen bir sorun olarak nitelendirilebilir.

Olumlu anne-çocuk ilişkisi ile fiziksel ihmal arasında negatif ve anlamlı bir ilişki varken fiziksel ihmal olumlu anne-çocuk ilişkisini yordamamaktadır. Olumsuz anne-çocuk ilişkisi ile fiziksel ihmal arasında bir ilişki yoktur ve olumsuz anne-çocuk ilişkisi boyutunu yordamamaktadır. St. Laurent- Dubois-Comtois, Milot ve Cantinotti (2019), 4-6 yaş çocuğu olan anneleri, hem çocuğun hem annenin istismara uğrayan, sadece çocuğu istismara uğrayan, sadece annenin istismar edildiği ve her ikisinin de herhangi bir istismara maruz kalmadığı olarak dört gruba ayırarak bir çalışma

yapmıştır. Bu çalışmada, annenin daha şiddetli fiziksel ihmal yaşantılarının çocukta anne-çocuk ilişkilerinde olumsuz etkiye daha çok yol açtığını bulmuştur.

Olumlu anne-çocuk ilişkisi ile duygusal istismar arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki vardır ve duygusal istismar olumlu anne-çocuk ilişkisini yordamaktadır. Olumsuz anne-çocuk ilişkisi ile duygusal istismar arasında anlamlı bir ilişki yoktur ve olumsuz anne-çocuk ilişkisini yordamamaktadır. Bu araştırmanın bulgularından farklı bir şekilde, Hughes ve Cossar (2015) duygusal istismara uğradığını bildiren annelerin ebeveynlik zorlukları yaşadığını tespit etmiştir. Enlow, Englund ve Egeland (2018) tarafından yapılan başka bir çalışmada, çocukluk çağı travmatik yaşantılarının annenin çocuklarına kötü muamele riskini artırdığı ancak bakım verme kalitesinin düşük olmadığını söylemektedir. Duygusal istismara maruz kalan annelerin çocuklarıyla olumlu anne-çocuk ilişkisine sahip olmaları, bu annelerin kendi yaşadıklarının farkında olduğu ve çocuklarının benzer zorluklar yaşamasının önüne geçmek istedikleri şeklinde değerlendirilebilir.

Olumlu anne-çocuk ilişkisi ile annenin çocukluğunda cinsel istismara uğraması ile negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunurken bu durum olumlu anne-çocuk ilişkisini yordamamaktadır. Olumsuz anne-çocuk ilişkisinde ise annenin cinsel istismar yaşantısının bulunup bulunmamasıyla bir ilişki bulunamamış ve olumsuz anne-çocuk ilişkisini yordamadığı görülmüştür. Üç kuşak arasında nesillerarası etkileri araştırarak bağlanma teorisi temelli bir araştırma, çocukluk çağı cinsel istismarı olan ve olmayan büyükanne, anne ve torunlar ile yürütülmüştür. Araştırma bulgularına göre, cinsel istismara maruz kalan anneler ile çocukların ilişkilerinin büyükanne ve torunlara göre daha çatışmalı olduğu ve hayatlarında destekleyici kişilerin daha az olduğu belirtilmiştir (Leifer, Kilbane, Jacobsen ve Grossman, 2004). Travmatik deneyimler yaşayan bireylerde, beynin rasyonel düşünme ve kendini değerlendirme bölümü olan prefrontal korteks bölgesinin aktivitesinde azalma görülür. Bu durum kişinin kendisi hakkında mantılı ve dengeli değerlendirmeler yapmasını zorlaştırır (Van Der Kolk, 2024). Bu bağlamda, çocukluk çağı travmatik yaşantıları olan annelerin çocuklarıyla olan ilişkilerini nitelendirirken de kendini değerlendirmede yanlışlık olabileceği düşünülebilir. Alanyazında ifade edildiği şekilde, çağlar boyunca bir halk

sağlığı sorunu olarak toplumların ve bireylerin karşısına çıkan çocuk ihmal ve istismarın önlenabilir temellerinin atılması adına yasaların güçlendirilmesi, psiko-eğitimlerin artırılması gerekmektedir (Wang, 2022).

Olumlu anne-çocuk ilişkisi ile annenin çocukluğunda aşırı koruma kollanması ile aralarında bir ilişki olmadığı ancak 3.modelde aşırı koruma-kollama alt boyutunun olumlu anne-çocuk ilişkisini yordadığı görülmektedir. Olumsuz anne-çocuk ilişkisi ile annenin çocukluğunda aşırı koruma kollanması ile pozitif ve anlamlı bir ilişki vardır ancak annenin geçmişte aşırı koruma kollama yaşantılarının varlığı olumsuz anne-çocuk ilişkisini yordamamaktadır. Aşırı koruma-kollama çocuğa verilebilecek sorumlulukları bakım verenin gerçekleştirmesidir (Şar ve İkikardeş, 2012). Olumsuz anne-çocuk ilişkisi ile annenin aşırı koruma kollama yaşantısının ilişkisine benzer olarak, Vergara-Lopez vd. (2016), yaptıkları boylamsal araştırmada, anne bakımın koruyucu bir etkiye sahip olduğunu ve daha sağlıklı stres tepkilerine yol açtığını ancak aşırı koruma-kollama davranışına maruz kalan bireylerin streslerini yönetmekte güçlük çektiklerini bulmuştur. Ancak annenin çocukluğunda aşırı koruma kollama yaşantısının olumlu anne-çocuk ilişkisini yordaması da önemli bir bulgudur. Hermann (2011), travmanın büyümede bir etken olduğunu söylemektedir. Bu bağlamda, annelerin geçmiş yaşantılarındaki deneyimleri bu ilişkiyi şekillendirmelerinde etken olabilir.

Araştırma kapsamında incelenen bir başka kavram ise ebeveynin duygularının düzenlenmesidir. Olumlu anne-çocuk ilişkisi ile annenin çocuğun duygularından kaçınması arasında ilişki bulunmamaktadır ve bu olumlu anne-çocuk ilişkisini yordamamaktadır. Annenin çocuğun duygularından kaçınması ile olumsuz anne-çocuk ilişkisi arasında bir ilişki bulunmaktadır ancak olumsuz anne-çocuk ilişkisini yordamamaktadır. Araştırma sonuçlarında olumsuz anne-çocuk ilişkisi üzerine bir yordayıcılık bulunmasa da bir ilişkinin bulunduğu görülmektedir. Bu, aslında çocukla anne arasındaki ilişkinin niteliğinde bir olumsuzluk niteliğini vurgulayabilir. Cao, Zhou, Esther ve Qu (2018), duygularını düzenlemede zorluk yaşayan ebeveynler, duygusal açıdan önemli olaylardan kaçınabileceklerini bulmuştur. Diğer taraftan, olumlu anne-çocuk ilişkisi ile bir yordayıcılığın bulunmaması kültürel normlar

özelinde değerlendirilebilir. Kültürel normlar, duygusal kaçınmanın ebeveynlik davranışları üzerindeki etkisini şekillendirebilir; örneğin, bazı kültürlerde duygusal ifadelerin baskılanması kabul gören bir norm olabilir ve bu durum ilişkileri farklı şekillerde etkileyebilir (Hofstede, 2001).

Morelen vd. (2016) duygularını düzenlemede güçlük çeken anneler çocuklarına karşı destekleyici değildir. Olumlu anne çocuk ilişkisi ile anne-babanın çocuğun duygularına yönelmesi arasında bir ilişki bulunmaktadır ve bu boyut olumlu anne-çocuk ilişkisini yordamaktadır. Olumsuz anne-çocuk ilişkisi ile de negatif yönde bir ilişki bulunmaktadır ve olumsuz anne-çocuk ilişkisini negatif yönde yordamaktadır. Bu çalışmada annenin çocuğun duygularına yönelmesi, olumsuz anne-çocuk ilişkisinde anlamlı ve negatif şekilde yordarken olumlu anne-çocuk ilişkisini de pozitif yönde yordamaktadır. Bu bağlamda, çocuğun duygularına yönelen annelerin olumsuz anne-çocuk ilişkilerinin daha az olduğu düşünülebilir. Çalışmanın bu bulgusunun araştırma sonuçlarıyla paralellik gösterdiği görülmektedir. Bir araştırma annelerin duygusal tepkilerini nasıl etkilediğini tartışarak, güvensiz bağlanmanın ebeveynlik sırasında duygu düzenlemesindeki zorlukları da şiddetlendirebileceğini belirtmektedir (Kerr, Buttitta, Smiley, Rasmussen ve Borelli, 2019).

Bu çalışmada, olumlu anne çocuk ilişkisi ile annenin çocuğun duygularını ve kendi duygularını kabulü arasında bir ilişki bulunmaktadır ancak bu boyut anne-çocuk ilişkisini yordamamaktadır. Olumsuz anne çocuk ilişkisi ile annenin çocuğun ve kendi duygularını kabulü arasında ilişki bulunmamaktadır ve annenin çocuğun duygularını ve kendi duygularını kabulü olumsuz anne-çocuk ilişkisini yordamamaktadır. Olumlu anne çocuk ilişkisinde annenin çocuğun duygularını ve kendi duygularını kabulü arasındaki ilişki alanyazına benzer şekilde duyguların farkındalık ve kabulünün önemini destekleyen çalışmalarla uyumludur (Gottman, Katz ve Hooven, 1997). Ancak, araştırma bulguları annenin çocuğun ve kendi duygularını kabul etmesinin, olumlu anne-çocuk ilişkisini yordamamasına dikkat çekmektedir. Bu sonuç, duyguların farkındalığı ve kabulünün tek başına olumlu bir ilişkiyi güçlendirmek için yeterli olmayabileceğini, ek faktörlerin devreye girebileceğini düşündürmektedir.

Sonuç olarak, araştırmada olumlu anne-çocuk ilişkisini annenin bekar olma durumu negatif yönlü etkilerken, anne çocukluk çağı duygusal istismarı, anne çocukluk çağı aşırı koruma-kollama ve annenin çocuğun duygularına yönelmesi pozitif yönde yordamaktadır. Olumsuz anne-çocuk ilişkisinde ise; yaş, ekonomik durumun orta olması bu ilişkiyi yordamaktadır. Annenin çocuğun duygularına yönelmesi ise olumsuz anne-çocuk ilişkisinde negatif yönde yordayıcıdır.

5.2 Sonuçlar

Anne-çocuk ilişkisi, sosyo-demografik değişkenler, çocukluk çağı travmatik yaşantıları, ebeveyn duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkinin incelendiği bu araştırmadan elde edilen sonuçlar aşağıda sıralanmıştır.

- Olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi alt boyutu ile yaş arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.
- Olumsuz ebeveyn-çocuk ilişkisi alt boyutu ile yaş arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki vardır.
- Olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisi ile çocukluk çağı travmatik yaşantıları toplam puanı arasında zayıf bir pozitif ilişki bulunmaktadır. Olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisi ile fiziksel istismar arasında negatif ve anlamlı bir ilişki vardır. Fiziksel ihmal ise ile negatif ve anlamlı bir ilişki vardır. Duygusal istismar ile ise pozitif ve anlamlı bir ilişki vardır. Cinsel istismar ile negatif ve anlamlı bir ilişki vardır. Olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisi ile aşırı-koruma kollama arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.
- Olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisi ile anne-baba duygu düzenleme toplam puanı arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunurken, anne-babanın çocuğun duygularından kaçınması alt boyutu ile anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Anne babanın çocuğun duygularına yönelmesi alt boyutunda ise pozitif ve anlamlı bir ilişki ve anne-babanın çocuğun duygularını kabulü alt boyutu için de pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

- Olumsuz ebeveyn-çocuk ilişkisi alt boyutu ile çocukluk çağı travmatik yaşantıları toplam puanı ile zayıf bir pozitif ilişki vardır. Fiziksel istismar ile olumsuz ebeveyn-çocuk ilişkisi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Fiziksel ihmal ile olumsuz ebeveyn-çocuk ilişkisi arasında da anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Olumsuz ebeveyn-çocuk ilişkisi ile duygusal istismar arasında zayıf bir ilişki vardır ancak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Duygusal ihmal ile olumsuz ebeveyn-çocuk ilişkisi alt boyutunda zayıf bir ilişki vardır ancak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Cinsel istismar alt boyutu ile ise olumsuz ebeveyn-çocuk ilişkisinde anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.
- Olumsuz ebeveyn-çocuk ilişkisi alt boyutu ile aşırı-koruma kollamada ise pozitif ve anlamlı bir ilişki vardır.
- Olumsuz ebeveyn-çocuk ilişkisi ile anne-baba duygu düzenlemesi toplam puanında negatif yönlü bir ilişki vardır ancak bu ilişki istatistiksel olarak anlamlı değildir. Olumsuz ebeveyn-çocuk ilişkisi anne-babanın çocuğun duygularından kaçınması alt boyutunda anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.
- Olumsuz ebeveyn-çocuk ilişkisi anne babanın çocuğun duygularına yönelmesi alt boyutunda negatif ve anlamlı bir ilişki bulunurken anne-babanın kendi duygularını ve çocuğun duygularını kabulü alt boyutunda anlamlı bir ilişki yoktur.
- Bekar olma durumu, olumlu anne-çocuk ilişkisini negatif yönde anlamlı bir şekilde yordamaktadır.
- Duygusal istismar, olumlu anne-çocuk ilişkisini pozitif yönde anlamlı bir şekilde yordamaktadır.
- Aşırı koruma-kollama, olumlu anne-çocuk ilişkisini pozitif yönde anlamlı bir şekilde yordamaktadır.
- Annenin ve babanın çocuğun duygularına yönelmesi, olumlu anne-çocuk ilişkisini pozitif yönde anlamlı bir şekilde yordamaktadır.
- Yaş, olumsuz ebeveyn-çocuk ilişkisini pozitif ve anlamlı bir şekilde yordamaktadır.

- Algılanan ekonomik durumun orta olması, olumsuz anne-çocuk ilişkisini pozitif ve anlamlı bir şekilde yordamaktadır.
- Annenin çocuğun duygularına yönelmesi, olumsuz anne-çocuk ilişkisini negatif ve anlamlı bir şekilde yordamaktadır.

5.3 Öneriler

Bu bölümde araştırmanın bulguları ve alanyazın ışığında anne-çocuk ilişkisi alanında çalışma gerçekleştiren, gerçekleştirecek olan araştırmacılara ve uygulayıcılara yönelik öneriler sunulmuştur.

5.3.1 Araştırmacılara öneriler. Bu araştırma kapsamında sosyodemografik değişkenler ile çocukluk çağı travmatik yaşantıları ve ebeveyn duygu düzenleme becerilerinin anne-çocuk ilişkisini yordayıcılıkları incelenmiştir. İleride yapılacak çalışmalarda aynı değişkenler farklı yaşta çocuğu olan annelerle ve babalarla gerçekleştirilebilir. Ayrıca, anne çocuk ilişkisini etkileyen diğer yordayıcılar (örn: psikolojik sağlık, bilişsel esneklik, iyimserlik, affetme vb.) incelenebilir. Ek olarak, çocuğun yaşı ve gelişim dönemi, çocuğun doğum sırası, çocuğa düzenli bakım sağlayan kişi ve/veya kişiler, çocuğun ruh sağlığına dair bilgilerin de alınması anne-çocuk ilişkisi arasındaki ilişkinin yordanması adına katkı sağlayacaktır. Bu çalışma kesitsel bir çalışmadır. İleride yapılacak çalışmalarda anne-çocuk ilişkisi boylamsal olarak incelenebilir.

Anne-çocuk ilişkisinin nicel yöntemlerle ele alındığı bu çalışmadan farklı olarak nitel çalışmalar gerçekleştirilebilir. Derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak yapılacak nitel bir araştırma annenin çocukluk çağı travmatik yaşantıları gibi kişisel yaşantıların ifade edilmesi adına anlamlı olacaktır. Ayrıca, annelerin çocuklarıyla ilişkileri gözlem yoluyla incelenebilir böylece annenin çocukla olan ilişkisinin niteliği objektif olarak değerlendirilebilir.

Son olarak, annenin çocukla kurduğu ilişkinin kalitesini arttıracak psiko-eğitim programları hazırlanması, annenin ve dolayısıyla çocukların sağlıklı gelişimi adına

önem arz etmektedir. Bu bağlamda, anne çocuk ilişkisini geliştirmeye katkı sağlayacak psiko-eğitim programları hazırlanarak bu programların etkililiğinin test edildiği deneysel çalışmalar gerçekleştirilebilir.

5.3.2 Uygulayıcılara öneriler. Bu bölümde ruh sağlığı uygulayıcılarına ve politika yapıcılarına yönelik öneriler sunulmuştur.

Kamu kurum ve kuruluşlarının ve Belediyelerin bünyesinde annelere yönelik olarak çocukların bakımları konusunda destek alabilecekleri, psikolojik destek hizmetleri sunan merkezlerin açılması bireysel ve toplumsal bir katkı sağlayacaktır. Bu merkezlerde annelere yönelik çocuklarıyla ilişkilerini geliştirmeyi hedefleyen bireysel ve grup çalışmaları yapılabilir. Böylece, çocukluk çağı travmatik geçmiş yaşantılarının sağaltımının sağlanması dayanışma ve sosyal gruplarla mümkün olabileceği gibi annenin kamusal alanda var olması çocuğu ile kurduğu ilişkiyi de güçlendirecek fırsatlara erişebilmesi mümkün kılabilir. Annelerin ruhsal sağlıkları gözetilerek travma geçmişi olan ya da depresyon gibi zorluklarla baş eden annelere erişilebilir terapi ve destek grupları sağlanabilir.

Annelerle çalışan uzmanların anne-çocuk ilişkisinden annelerin kendi travma geçmişlerinin bakmayı gözardı etmemesi gerekir.

Bakım vermenin yalnızca annenin sorumluluğu olmadığı, erkeklerin de ve diğer aile üyelerinin de bakım süreçlerine aktif katılımını teşvik eden politikalar geliştirilebilir ve benzer çalışmalar babalarla yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Ahçı, Z. G., Akdeniz, S., Harmancı, H., Akaroğlu, E. G., ve Seçer, İ. (2020). The validity and reliability study of the Turkish version of Parent Emotion Regulation Scale. *European Journal of Education Studies*, 6(11), 221- 229. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3633421>
- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. (1978). Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation. Lawrence Erlbaum.
- Amato, P. R. (2000). The consequences of divorce for adults and children. *Journal of Marriage and Family*, 62(4), 1269-1287.
- American Psychiatric Association. (2013). Diagnostic and statistical manual of mental disorders (5th ed.)
- Amos, J., Furber, G., ve Segal, L. (2011). Understanding Maltreating Mothers: A Synthesis of Relational Trauma, Attachment Disorganization, Structural Dissociation of the Personality, and Experiential Avoidance. *Journal of Trauma and Dissociation*, 12(5), 495–509. <https://doi.org/10.1080/15299732.2011.593259>
- Arslan, Z., Öztürk, E., ve Demir, A. (2023). Aşırı koruyucu ebeveynlik ve gençlerde davranışsal özerklik üzerine etkisi. *Journal of Adolescent Research*, 38(4), 512– 529.
- Atkinson J (2013). Trauma -informed services and trauma -specific care for Indigenous Australian children. Resource sheet no. 21. Produced for the Closing the Gap Clearinghouse.
- Aviles, A. I., Reisz, S., Jacobvitz, D., ve Hazen, N. (2022). Maternal experiences of childhood psychological maltreatment: Relations with toddler emotional regulation. *Journal of Social and Personal Relationships*, 39(7), 2022-2044. <https://doi.org/10.1177/02654075221074382>
- Baer, J. (1999). The effects of family structure and SES on family processes in early adolescence. *Journal of Adolescence*, 22(3), 341–354. <https://doi.org/10.1006/jado.1999.0226>

- Bailey, K., Baker, A., McElduff, P., ve Kavanagh, D. (2016). The Influence of Parental Emotional Neglect on Assault Victims Seeking Treatment for Depressed Mood and Alcohol Misuse: A Pilot Study. *Journal of Clinical Medicine*, 5(10), 88. <https://doi.org/10.3390/jcm5100088>
- Bakır E., ve Kapucu S., (2017). Çocuk İhmali ve İstismarının Türkiye’de Yapılan Araştırmalara Yansıması: Bir Literatür İncelemesi. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi, vol.4, no.2, 13-24.
- Barajas-Gonzalez, R. G., & Brooks-Gunn, J. (2014). Income, neighborhood stressors, and harsh parenting: test of moderation by ethnicity, age, and gender. *Journal of family psychology : JFP : journal of the Division of Family Psychology of the American Psychological Association (Division 43)*, 28(6), 855–866.
- Bariola, E., Hughes, E. K., ve Gullone, E. (2012). Relationships Between Parent and Child Emotion Regulation Strategy Use: A Brief Report. *Journal of Child and Family Studies*, 21(3), 443–448. Doi:10.1007/s10826-011-9497-5
- Barnes, J., Gardiner, J., Sutcliffe, A., & Melhuish, E. (2013). The parenting of preschool children by older mothers in the United Kingdom. *European Journal of Developmental Psychology*, 11(4), 397–419. <https://doi.org/10.1080/17405629.2013.863728>
- Baskak İ. (2023). Çocuğa Yönelik Duygusal İstismar. *Uluslararası Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 61–72. Doi:10.57114/jswrpub.1233975
- Baumrind, D. (1966). Effects of Authoritative Parental Control on Child Behavior. *Child Development*, 37(4), 887–907. <https://doi.org/10.2307/1126611>
- Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child Development*, 55 (1), 83-96. <https://doi.org/1129836>
- Berardelli, I., Sarubbi, S., Sarli, G., Rogante, E., Del Casale, A., Erbuto, D., - Innamorati, M., Lester, D., ve Pompili, M. (2022). Are Affective Temperaments, Emotional abuse and Neglect Involved in Mentalization Abilities in Patients With Psychiatric Disorders? *Journal of Nervous ve Mental Disease*, 210(4), 276–281. Doi:10.1097/NMD.0000000000001440

- Berger, S. S. (2014). Whose trauma is it anyway? Furthering our understanding of its intergenerational transmission. *Journal of Infant, Child, and Adolescent Psychotherapy*, 13(3), 169-181.
- Berger, S. S., Elliott, C., Ranzenhofer, L. M., Shomaker, L. B., Hannallah, L., Field, S. E., Young, F.J, Sbrocco, T., Sbrocco, T., Wilfley D.,E., Yanovski J.,A., and Tanofsky-Kraff, M. (2014). Interpersonal problem areas and alexithymia in adolescent girls with loss of control eating. *Comprehensive psychiatry*, 55(1), 170-178. Doi:10.1016/j.comppsy.2013.08.005
- Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu, *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama El Kitabı*, 2007 UNICEF Avrupa Bölge Ofisi, Palais des Nations, 211 Geneva 10, Switzerland. (3. Baskı)
- Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu, *Çocuğa Yönelik Şiddetin Uluslararası Sınıflaması*, UNICEF, New York, 2023. <https://www.unicef.org/turkiye/media/18496/file/%C3%87ocu%C4%9Fa%20Y%C3%B6nelik%20%C5%9Eiddetin%20Uluslararası%C4%B1%20S%C4%B1n%C4%B1flamas%C4%B1.pdf> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Bornstein L, Bornstein MH. (2007). Parenting styles and child social development. In RE Tremblay, M. Boivin, RDeV. Peters (Eds). *Encyclopedia on Early Childhood Development* [online]. Montreal, Quebec: Centre of Excellence for Early Childhood Development and Strategic Knowledge Cluster on Early Child Development, 1-4. <http://www.childencyclopedia.com/documents/BornsteinANGxp>.
- Bornstein, M. H. (2019). Parenting infants. In M. H. Bornstein (Ed.), *Handbook of parenting: Children and parenting* (pp. 3–55). Routledge/Taylor & Francis Group.
- Bosquet Enlow, M., Englund, M. M., ve Egeland, B. (2018). Maternal Childhood Maltreatment History and Child Mental Health: Mechanisms in Intergenerational Effects. *Journal of clinical child and adolescent psychology: the official journal for the Society of Clinical Child and Adolescent Psychology*, American Psychological Association, Division 53, 47(sup1), S47–S62. Doi:10.1080/15374416.2016.1144189

- Bowlby, J. (1988). *A secure base: Parent-child attachment and healthy human development*. Basic Books.
- Boyes, M. E., Mah, M. A., ve Hasking, P. (2023). Associations between Family Functioning, Emotion Regulation, Social Support, and Self-injury among Emerging Adult University Students *Journal of Child and Family Studies*,32(3),846857.Doi:10.1007/s10826-022-02516-6
- Briere, J. (1992). *Child Abuse Trauma: Theory and Treatment of the Lasting Effects* Sage Publications.
- Briere, J. N., ve Scott, C. (2016). Travma terapisinin ilkeleri belirtiler, değerlendirme ve tedavi için bir kılavuz DSM-5 için güncellenmiş. (B.D. Genç, Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Harvard University Press.
- Buckholdt, K. E., Parra, G. R., ve Jobe-Shields, L. (2014). Intergenerational Transmission of Emotion Dysregulation Through Parental Invalidation of Emotions: Implications for Adolescent Internalizing and Externalizing Behaviors. *Journal of Child and Family Studies*, 23(2), 324–332
- Bullinger, L. R., Feely, M., Raissian, K. M., ve Schneider, W. (2020). Heed Neglect, Disrupt Child Maltreatment: a Call to Action for Researchers. International *Journal on Child Maltreatment: Research, Policy and Practice*, 3(1), 93–104. Doi:10.1007/s42448-019-00026-5
- Buss, K. A., Zhou, A. M., ve Trainer, A. (2021). Bidirectional effects of toddler temperament and maternal overprotection on maternal and child anxiety symptoms across preschool. *Depression and anxiety*, 38(12), 1201-1210
- Campbell, A. M., ve Hibbard, R. (2014). More than words: the emotional maltreatment of children. *Pediatric clinics of North America*, 61(5), 959–970. Doi:10.1016/j.pcl.2014.06.004
- Cao, H., Zhou, N., Leerkes, E. M., ve Qu, J. (2018). Multiple domains of new mothers' adaptation: Interrelations and roots in childhood maternal nonsupportive emotion socialization. *Journal of family psychology : JFP : journal of the Division of Family Psychology of the American Psychological Association* (Division 43), 32(5), 575–587.

- Carr, A., Duff, H., ve Craddock, F. (2013). A systematic review of the outcome of child neglect treatment studies. *Trauma, Violence, ve Abuse*, 14(3), 216–231. Doi:10.1177/1524838013487803
- Celiloğlu, U. B., (2023). Çocuk istismari ve ihmali farkındalık ölçeklerinin geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Sciences* , no.65, 443-471. Doi:10.29228/sobider.71440
- Cesur, E., & Yurdakul, Y. (2024). Davranış Sorunlarını Yordamada Ebeveyn Çocuk İlişkisi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 44(2), 1515-1544. <https://doi.org/10.17152/gefad.1355049>
- Chen, Y., Zhang, J., ve Sun, Y. (2019). The relationship between childhood abuse and depression in a sample of Chinese people who use methamphetamine. *International Journal of Clinical and Health Psychology*, 19(3), 181–188. Doi:10.1016/j.ijchp.2019.06.003
- Choi, K. W., Houts, R., Arseneault, L., Pariante, C., Sikkema, K. J., & Moffitt, T. E. (2018). Maternal depression in the intergenerational transmission of childhood maltreatment and its sequelae: Testing postpartum effects in a longitudinal birth cohort. *Development and Psychopathology*, 31(1), 143–156. <https://doi.org/10.1017/s0954579418000032>
- Chronis- Tusciano, A., Rubin, K. H., ve Hastings, P. D. (2021). The effects of intrusive parenting on child development. *Child Development Perspectives*, 15(2), 94–99.
- Cılga, İ. (1996). Çocuk sağlığı ve refahı açısından uluslararası çocuk hakları sözleşmesi. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 5(4), 123-124.
- Coldwell, J., Pike, A., ve Dunn, J. (2006). Household chaos – links with parenting and child behaviour. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 47(11), 1116–1122. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2006.01655.x>
- Crittenden, P. (2008). *Raising Parents: Attachment, Parenting and Child Safety* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203069776>
- Cummings, EM ve Davies, P. (1996). Duygusal güvenlik, normal gelişimde ve psikopatolojinin gelişiminde düzenleyici bir süreç olarak. *Gelişim ve psikopatoloji* , 8 (1), 123-139.

- Cunningham, A., ve Renk, K. (2017). Parenting in the Context of Childhood Trauma: Self- Efficacy as a Mediator between Attributions and Parenting Competence. *Journal of Child and Family Studies*, 27(3), 895–906.
- Cutajar, M. C., Mullen, P. E., Ogloff, J. R. P., Thomas, S. D., Wells, D. L., ve Spataro, J. (2010). Psychopathology in a large cohort of sexually abused children followed up to 43 years. *Child Abuse ve Neglect*, 34(11), 813–822. Doi: 10.1016/j.chiabu.2010.04.004
- Çakan, E. (2023). Emotional Abuse And Body Image. *The Journal of Social Sciences*, 62(62), 440–449. Doi: 29228/SOBIDER.67336
- Çelik, H., ve Aydoğdu, B. N. (2018). Duygu odaklı terapi: Psikoterapide yeni bir yaklaşım. *e-Kafkas Journal of Educational Research*, 5(2), 50-68.
- Çolak, B. , Kokurcan, A. ve Özsan Hüseyin, H. (2010). DSM’ler boyunca travma kavramının seyri . *Kriz Dergisi* , 18 (3) , 19-26
- De Bellis, M. D. (2003). Neurobiology of Posttraumatic Stress Disorder Across the Life Cycle. In *Handbook of medical psychiatry* (pp. 472-489). CRC Press.
- De Bellis, M. D. (2005). The psychobiology of neglect. *Child Maltreatment*, 10(2), 150– 172. Doi: /10.1177/1077559505275116
- DeOliveira, C. A., Bailey, H. N., Moran, G., and Pederson, D. R. (2004). Emotion Socialization as a Framework for Understanding the Development of Disorganized Attachment. *Social Development*, 13(3), 437–467. Doi:10.1111/j.1467-9507.2004.00276.x
- Dinleyici, M., ve Dağlı, F. Ş. (2016). Duygusal ihmal, istismar ve çocuk hekiminin rolü/ emotional abuse, neglect and the role of pediatrician. *Osmangazi journal of medicine*, 38(0). Doi: 10.20515/otd.20235
Doi: 10.1080/03004430.2020.1806830
- Dube, S. R., Anda, R. F., Whitfield, C. L., Brown, D. W., Felitti, V. J., Dong, M., ve Giles, W. H. (2005). Long-term consequences of childhood sexual abuse by gender of victim. *American journal of preventive medicine*, 28(5), 430–438. Doi:10.1016/j.amepre.2005.01.015
- Dubowitz, H., ve Bennett, S. (2007). Physical abuse and neglect of children. *The Lancet*, 369(9576), 1891-1899.

- Durmuşoğlu, M., İlhan İyi, T., & Yıldız Taşdemir, C. (2024). The Relationship Between Parental Attitudes and Parent-Child Relationship. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*(61), 2214-2231. <https://doi.org/10.53444/deubefd.1450045>
- Ed, M. ve Wray, W. (2015). Parenting in poverty: Inequity through the lens of attachment and resilience. *American International Journal of Social Science*, 4(2), 223-232.
- Edward, K. (2005). Resilience: A Protector From Depression. *Journal of the American Psychiatric Nurses Association*, 11(4), 241–243. Doi: 10.1177/1078390305281177
- Ekman, P. (1992). An argument for basic emotions. *Cognition and Emotion*, 6(3-4), 169–200. <https://doi.org/10.1080/02699939208411068>
- Elahi, I. R. N., ve Jadidi, A. S. (2022). Prevalence and determinants of childhood maltreatment among adults attending primary healthcare centers, Jeddah, Kingdom Of Saudi Arabia, 2022. *International Journal of Health Sciences*, 10942–10959. Doi:10.53730/ijhs.v6nS5.11162
- Ellis, B. H., Alisic, E., Reiss, A., Dishion, T., ve Fisher, P. A. (2014). Emotion Regulation Among Preschoolers on a Continuum of Risk: The Role of Maternal Emotion Coaching. *Journal of Child and Family Studies*, 23(6),965–974. Doi:10.1007/s10826-013-9752-z
- Ercan, E., & İlerisoy, M. (2024). Ebeveyn Çocuk İlişkisinin Ebeveyn Medeni Durumu, Bağlanma Stilleri Ve Bağlanma Yaralanma Düzeyine Göre İncelenmesi. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(4), 1121-1136. <https://doi.org/10.47525/ulasbid.1588550>
- Ernst, M., Tibubos, A. N., Werner, A., Beutel, M. E., Plener, P. L., Fegert, J. M., ve Braehler, E. (2019). Sex-dependent associations of childhood neglect and bodyweight across the life span. *Scientific Reports*, 9(1), 5080.
- Esteves, K., Gray, S.A.O., Theall, K.P. et al. Impact of Physical Abuse on Internalizing Behavior Across Generations. *J Child Fam Study* 26, 2753–2761 (2017). <https://doi.org/10.1007/s10826-017-0780-y>

- Evans, C. B. R., ve Burton, D. L. (2013). Five Types of Child Maltreatment and Subsequent Delinquency: Physical Neglect as the Most Significant Predictor. *Journal of Child and Adolescent Trauma*, 6(4), 231–245.
- Fassler, I. R., Amodeo, M., Griffin, M. L., Clay, C. M., ve Ellis, M. A. (2005). Predicting long- term outcomes for women sexually abused in childhood: Contribution of abuse severity versus family environment. *Child Abuse ve Neglect*, 29(3), 269- 284.
- Fearey, E., Evans, J., ve Schwartz-Mette, R. A. (2021). Emotion regulation deficits and depression-related maladaptive interpersonal behaviours. *Cognition and Emotion*, 35(8), 1559–1572.
- Felitti, V. J., Anda, R. F., Nordenberg, D., Williamson, D. F., Spitz, A. M., Edwards, V., and Marks, J. S. (1998). Relationship of childhood abuse and household dysfunction to many of the leading causes of death in adults: The Adverse Childhood Experiences (ACE) Study. *American journal of preventive medicine*, 14(4), 245-258.
- Fergusson, D. M., Boden, J. M., ve Horwood, L. J. (2008). Developmental antecedents of interpartner violence in a New Zealand birth cohort. *Journal of Family Violence*, 23, 737-753.
- Fergusson, D., ve Mullen, P. (1999). Childhood Sexual Abuse: An Evidence Based Perspective. *SAGE Publications*, Inc. Doi: 10.4135/9781452205540
- Fergusson, David, and Paul E. Mullen. 1999. Childhood Sexual Abuse : An Evidence Based Perspective. Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications.
- Font, S. A., ve Maguire-Jack, K. (2020). The scope, nature, and causes of child abuse and neglect. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 692(1), 26-49.
- Fraiberg, S., Edelson, E., Shapiro, V.(2002). Ghosts in the nursery: a psychoanalytic approach to the problems of impaired infant–mother relationships. J. Raaphael-Leff (sf.31).
- Gaffney D, (2003). PTSD, RTS and child abuse accommodation syndrome: the rapeutic tools or fact-finding aids. *Pace Law Review* 24, 271-291. 19.

- Gedik, E. (2018). Single Mothers Doing Family: Re-Forming Traditional Family In Turkey. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 21(1), 71-101. <https://doi.org/10.18490/sosars.418989>
- Golombok, S., Zadeh, S., Imrie, S., Smith, V., ve Freeman, T. (2016). Single mothers by choice: Mother-child relationships and children's psychological adjustment. *Journal of family psychology : JFP : journal of the Division of Family Psychology of the American Psychological Association* (Division 43), 30(4), 409–418. Doi: 10.1037/fam0000188
- Gottman, J.M., Katz, L.F., & Hooven, C. (1997). Meta-Emotion: How Families Communicate Emotionally (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203763568>
- Gözün Kahraman, Ö., Ve Gökşen, E. (2021). Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Duygu Düzenleme Becerileri İle Mizaç Özellikleri ve Ebeveyn Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Gelişim ve Psikoloji Dergisi*, 2(3), 13–23. <https://doi.org/10.51503/gpd.850931>
- Greenberg, L. S. (2004a). Emotion-focused therapy. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 11, 3–16. Doi: 10.1002/cpp.388
- Greenberg, L. S. (2004b). Introduction emotional special issues. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 11, 1- 2. <https://doi.org/10.1002/cpp.387>
- Greene, C. A., Haisley, L., Wallace, C., & Ford, J. D. (2020). Intergenerational effects of childhood maltreatment: A systematic review of the parenting practices of adult survivors of childhood abuse, neglect, and violence. *Clinical psychology review*, 80, 101891. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2020.101891>
- Gross-Manos, D., Marey-Sarwan, I., Barnea, O., and Cohen, A. (2023). “Care About us First”: Israeli Youths’ Perspectives on Child Neglect. *Journal of Interpersonal Violence*, 38(21–22), 11356–11382.
- Gross, J. J. (2001). Emotion Regulation in Adulthood: Timing Is Everything. *Current Directions in Psychological Science*, 10(6), 214–219. Doi: .1111/1467-8721.00152
- Grummitt, L. R., Kelly, E. V., Barrett, E. L., Lawler, S., Prior, K., Stapinski, L. A., and Newton, N. C. (2022). Associations of childhood emotional and

- physical neglect with mental health and substance use in young adults. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 56(4), 365–375. <https://doi.org/10.1177/00048674211025691>
- Halligan, S. L., Cooper, P. J., Fearon, P., Wheeler, S. L., Crosby, M., and Murray, L. (2013). The longitudinal development of emotion regulation capacities in children at risk for externalizing disorders. *Development and Psychopathology*, 25(2), 391–406.
- Hasanhanoglu, C. (2020). Covid-19'un İş Sağlığı ve Güvenliği Kapsamında İşletmeler Üzerine Etkileri, *Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Bilimleri Akademik Araştırmalar Dergisi*, 4 (10): 11-27.
- Haslam, D., Poniman, C., Filus, A., Sumargi, A., and Boediman, L. (2020). Parenting Style, Child Emotion Regulation and Behavioral Problems: The Moderating Role of Cultural Values in Australia and Indonesia. *Marriage and Family Review*, 56(4), 320–342. <https://doi.org/10.1080/01494929.2020.1712573>
- Herrenkohl, T. I., Fedina, L., Hong, S. H., Lee, J. O., and Saba, S. (2021). Associations between prospective and retrospective measures of child abuse and self-reported adult health at midlife. *Child abuse and neglect*, 120, 105203.
- Hetherington, E. M., Clingempeel, W. G., Anderson, E. R., Deal, J. E., Hagan, M. S. Hollier, E. A., Lindner, M. S., MacCoby, E. E., Brown, J. C., O'Connor, T. G., Eisenberg, M., Rice, A. M., and Bennion, L. D. (1992). Coping with Marital Transitions: A Family Systems Perspective. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 57(2/3), 238. <https://doi.org/10.2307/1166050>
- Hope, N. H., and Chapman, A. L. (2019). Difficulties regulating emotions mediates the associations of parental psychological control and emotion invalidation with borderline personality features. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*, 10(3), 267–274. <https://doi.org/10.1037/per0000316>
- Hornor, G. (2012). Emotional maltreatment. *Journal of Pediatric Health Care*, 26(6), 436-442.

- Horwitz, A.V. (2021). *DSM: A History of Psychiatry's Bible*. Baltimore: Johns Hopkins University Press. <https://dx.doi.org/10.1353/book.83871>.
- Hughes, M., and Cossar, J. (2015). The relationship between maternal childhood emotional abuse/neglect and parenting outcomes: A systematic review. *Child Abuse Review*, 25(1), 31-45. Doi: 10.1002/car.2393
- Izard, C. E. (2010). More meanings and more questions for the term “emotion”. *Emotion review*, 2(4), 383-385.
- Jackson, A. M., Kissoon, N., and Greene, C. (2015). Aspects of Abuse: Recognizing and Responding to Child Maltreatment. *Current Problems in Pediatric and Adolescent Health Care*, 45(3), 58–70. <https://doi.org/10.1016/j.cppeds.2015.02.001>
- Jones, E., and Wessely, S. (2007). A paradigm shift in the conceptualization of psychological trauma in the 20th century. *Journal of Anxiety Disorders*, 21(2), 164– 175. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2006.09.009>
- Kagitcibasi, C. (2017). *Family, Self, and Human Development Across Cultures: Theory and Applications* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315205281>
- Kahn, R. E., Deater-Deckard, K., King-Casas, B., and Kim-Spoon, J. (2016). Intergenerational similarity in callous-unemotional traits: Contributions of hostile parenting and household chaos during adolescence. *Psychiatry Research*, 246, 815– 820. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2016.10.023>.
- Kang, N. R., Kwack, Y. S., Song, J.-K., Kim, M.-D., Park, J. H., Kim, B.-N., and Moon, D.-S. (2021). The Impact of Maternal Adverse Childhood Experiences on Offspring’s Internalizing and Externalizing Problems. *Psychiatry Investigation*, 18(11), 1050–1057. <https://doi.org/10.30773/pi.2021.0343>
- Kappas, A. (2013). Social regulation of emotion: messy layers. *Frontiers in Psychology*, 4. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2013.00051>

- Karaçay, R., & Güloğlu, B. (2022). Çocukluk Çağı Travmaları ve Sağlıklı Aile-Ebeveynlik Risk Faktörlerinin İncelenmesi. *Eğitim Ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 327- 351.
- Karakaya, H. (2018). Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Boşanma/ Boşanma Süreci ve Kadın: Elazığ Örneği. *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 261-291. <https://doi.org/10.21798/kadem.2019249088>
- Keltner, D., and Haidt, J. (1999). Social functions of emotions at four levels of analysis. *Cognition and Emotion*, 13(5), 505–521. <https://doi.org/10.1080/026999399379168>
- Kerr, M. L., Buttitta, K. V., Smiley, P. A., Rasmussen, H. F., & Borelli, J. L. (2019). Mothers' real-time emotion as a function of attachment and proximity to their children. *Journal of Family Psychology*, 33(5), 575–585. <https://doi.org/10.1037/fam0000515>
- Kırman, A., ve Doğan, Ö. (2017). Anne-Baba Çocuk İlişkileri: Bir Meta-Sentez Çalışması. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 4(1), 28-49
- Kiel, E. J., Viana, A. G., Tull, M. T., and Gratz, K. L. (2017). Emotion Socialization Strategies of Mothers With Borderline Personality Disorder Symptoms: The Role of Maternal Emotion Regulation and Interactions With Infant Temperament. *Journal of Personality Disorders*, 31(3), 399–416. Doi:10.1521/pedi_2016_30_256
- Kisely, S., Abajobir, A. A., Mills, R., Strathearn, L., Clavarino, A., and Najman, J. M. (2018). Child maltreatment and mental health problems in adulthood: birth cohort study. *The British journal of psychiatry : the journal of mental science*, 213(6), 698–703. <https://doi.org/10.1192/bjp.2018.207en>
- Klevens, J., and Whitaker, D. J. (2007). Primary Prevention of Child Physical Abuse and Neglect: Gaps and Promising Directions. *Child Maltreatment*, 12(4), 364–377. <https://doi.org/10.1177/1077559507305995>
- Klevens, J., Ports, K. A., Austin, C., Ludlow, I. J., and Hurd, J. (2018). A cross-national exploration of societal-level factors associated with child

- physical abuse and neglect. *Global Public Health*, 13(10), 1495–1506.
<https://doi.org/10.1080/17441692.2017.1404622>
- Koçtürk, N. (2019). Tekrarlanan Cinsel İstismar Mağduriyeti ve Okul Ortamında Yapılması Gerekenler. *İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 965-990. <https://doi.org/10.15869/itobiad.530754>
- Kok, R. (2017). Emotion Regulation. In *Encyclopedia of Personality and Individual Differences* (pp. 1–10). Springer International Publishing.
https://doi.org/10.1007/978-3-319-28099-8_811-1
- Koole, S. L. (2009). The psychology of emotion regulation: An integrative review. *Cognition and emotion*, 23(1), 4-41.
- Kurth, F., Cherbuin, N., Luders, E., and Gaser, C. (2016). Brain structure and resilience: Effects of early-life adversity. *Biological Psychiatry*, 79(3), 237–246. <https://doi.org/10.1016/j.biopsych.2015.02.001>
- Langevin, R., Marshall, C., and Kingsland, E. (2021). Intergenerational Cycles of Maltreatment: A Scoping Review of Psychosocial Risk and Protective Factors. *Trauma, Violence, and Abuse*, 22(4), 672–688.
<https://doi.org/10.1177/1524838019870917>
- Lansford, J. E., Godwin, J., McMahon, R. J., Crowley, M., Pettit, G. S., Bates, J. E., Coie, J. D., and Dodge, K. A. (2021). Early Physical Abuse and Adult Outcomes. *Pediatrics*, 147(1), e20200873.
<https://doi.org/10.1542/peds.2020-0873>
- Leifer, M., Kilbane, T., Jacobsen, T., & Grossman, G. (2004). A Three-Generational Study of Transmission of Risk for Sexual Abuse. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 33(4), 662–672. doi:10.1207/s15374424jccp330
- Lin, C., Ren, X., Dai, M., Wu, Y., Pan, L., Song, Y., Cen, Y., Fan, Q., Xie, C., Shao, J., Chen, Y., Wang, Y., and Luo, J. (2024). Prevalence and associated factors of adolescent psychological abuse, neglect in Western China a multi- center cross- sectional study. *European Journal of Psychotraumatology*, 15(1).
<https://doi.org/10.1080/20008066.2024.2382651>
- Lin, S. C., Kehoe, C., Pozzi, E., Lontos, D., and Whittle, S. (2024). Research Review: Child emotion regulation mediates the association between family factors and

- internalizing symptoms in children and adolescents – a meta- analysis. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 65(3), 260–274. <https://doi.org/10.1111/jcpp.13894>
- Lin, S. C., Kehoe, C., Pozzi, E., Lontos, D., and Whittle, S. (2024). Research Review: Child emotion regulation mediates the association between family factors and internalizing symptoms in children and adolescents – a meta- analysis. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 65(3), 260–274. <https://doi.org/10.1111/jcpp.13894>
- Linehan, M. M. ; Bohus, Martin and Lynch, Thomas R. (2007). Dialectical behavior therapy for pervasive emotion dysregulation. In James J. Gross (ed.), *Handbook of Emotion Regulation*. Guilford Press. pp. 581--605.
- Linehan, M. M. (1993). Dialectical behavior therapy for treatment of borderline personality disorder: implications for the treatment of substance abuse. NIDA research monograph, 137, 201-201.
- Linehan, M. M., and Wilks, C. R. (2015). The course and evolution of dialectical behavior therapy. *American journal of psychotherapy*, 69(2), 97-110.
- Livings, M., Smith-Greenaway, E., Margolis, R., & Verdery, A. M. (2022). Bereavement & mental health: The generational consequences of a grandparent's death. *SSM-Mental Health*, 2, 100100.
- London, K., Bruck, M., Ceci, S. J., and Shuman, D. W. (2007). Disclosure of child sexual abuse: A review of the contemporary empirical literature. In M.-E. Pipe, M. E. Lamb, Y. Orbach, and A.-C. Cederborg (Eds.), *Child sexual abuse: Disclosure, delay, and denial* (pp. 11–39). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Lotto, C. R., Altafim, E. R. P., and Linhares, M. B. M. (2023). Maternal history of childhood adversities and later negative parenting: A systematic review. *Trauma, Violence, and Abuse*, 24(2), 662–683. <https://doi.org/10.1177/15248380211036076>.
- Maccoby, E. E., & Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. In P. H. Mussen (Ed.), *Handbook of child psychology: Vol. 4. Socialization, personality, and social development* (pp. 1-101). New York: Wiley.

- Madigan, S., Cyr, C., Eirich, R., Fearon, R. M. P., Ly, A., Rash, C., Poole, J. C., and Alink, L. R. A. (2019). Testing the cycle of maltreatment hypothesis: Meta-analytic evidence of the intergenerational transmission of child maltreatment. *Development and Psychopathology*, 31(1), 23–51. <https://doi.org/10.1017/S0954579418001700>.
- Madigan, S., Wade, M., Tarabulsky, G., Jenkins, J. M., and Shouldice, M. (2014). Association between abuse history and adolescent pregnancy: A meta-analysis. *Journal of Adolescent Health*, 55(2), 151–159. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2014.05.002>.
- Martin, C. G., Roos, L. E., Zalewski, M., and Cummins, N. (2017). A dialectical behavior therapy skills group case study on mothers with severe emotion dysregulation. *Cognitive and Behavioral Practice*, 24(4), 405–415.
- Marusak, H. A., Martin, K. R., Etkin, A., and Thomason, M. E. (2015). Childhood Trauma Exposure Disrupts the Automatic Regulation of Emotional Processing. *Neuropsychopharmacology*, 40(5), 1250–1258. <https://doi.org/10.1038/npp.2014.311>
- Maughan, A., Cicchetti, D., Toth, S. L., and Rogosch, F. A. (2007). Early-occurring Maternal Depression and Maternal Negativity in Predicting Young Children's Emotion Regulation and Socioemotional Difficulties. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 35(5), 685–703. <https://doi.org/10.1007/s10802-007-9129-0>
- McDevitt, S. (1996). The impact of news media on child abuse reporting. *Child abuse and neglect*, 20(4), 261–274. [https://doi.org/10.1016/0145-2134\(96\)00008-7](https://doi.org/10.1016/0145-2134(96)00008-7)
- McKay, M. T., Cannon, M., Chambers, D., Conroy, R. M., Coughlan, H., Dodd, P., Healy, C., O'Donnell, L., and Clarke, M. C. (2021). Childhood trauma and adult mental disorder: A systematic review and meta-analysis of longitudinal cohort studies. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 143(3), 189–205. <https://doi.org/10.1111/acps.13268>

- Meeus, W., Branje, S., and Overbeek, G. (2011). Parental control and adolescent psychological functioning. *Journal of Youth and Adolescence*, 40(10), 1306–1317.
- Mills, R., Scott, J., Alati, R., O’Callaghan, M., Najman, J. M., and Strathearn, L. (2013). Child maltreatment and adolescent mental health problems in a large birth cohort. *Child Abuse and Neglect*, 37(5), 292–302. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2012.11.008>
- Milojevich, H. M., Machlin, L., and Sheridan, M. A. (2020). Early adversity and children’s emotion regulation: Differential roles of parent emotion regulation and adversity exposure. *Development and Psychopathology*, 32(5), 1788–1798. <https://doi.org/10.1017/S0954579420001273>
- Miragoli, S., Milani, L., Di Blasio, P., and Camisasca, E. (2020). Difficulties in emotion regulation in child abuse potential: Gender differences in parents. *Child Abuse and Neglect*, 106, 104529.
- Moors, A., Ellsworth, P. C., Scherer, K. R., and Frijda, N. H. (2013). Appraisal theories of emotion: State of the art and future development. *Emotion Review*, 5(2), 119–124. <https://doi.org/10.1177/1754073912468165>
- Morelen, D., Shaffer, A., and Suveg, C. (2016). Maternal Emotion Regulation: Links to Emotion Parenting and Child Emotion Regulation. *Journal of Family Issues*, 37(13), 1891–1916.
- Morris, E., Le Huray, C., Skagerberg, E., Gomes, R., and Ninteman, A. (2014). Families changing families: The protective function of multi-family therapy for children in education. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 19(4), 617–632. <https://doi.org/10.1177/1359104513493429>
- Möller, E., Hennighausen, C., and Keller, H. (2016). Overprotection and adolescent autonomy: Cultural perspectives. *Journal of Family Psychology*, 30(3), 409–420.
- Nanni V and Uher R, Danese A. Childhood maltreatment predicts unfavorable course of the illness and treatment outcome and depression: a meta-analysis. *Am J Psychiatry* 2012;163(2):141–51.
- Nar, S. D., ve Çakmak Tolan, Ö. (2022). Üniversite Öğrencilerinde Algılanan Duygusal İstismar İle Psikolojik Sağlamlık Ve Bilinçli Farkındalık

- Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi, 6(1), 356–377.Doi: 0.47525/Ulasbid.1054511
- Nasıroğlu, S. (2014). Çocuk istismarında rehabilitasyon ve tedavi merkezleri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 6(1), 67-78.
- National Child Abuse and Neglect Data System. <https://www.acf.hhs.gov/cb/data-research/ncands> adresinden erişim sağlanmıştır. Erişim tarihi: 10.10.2024
- Neiderhiser, J. M., Reiss, D., Lichtenstein, P., Spotts, E. L., and Ganiban, J. (2007). Father-adolescent relationships and the role of genotype-environment correlation. *Journal of Family Psychology*, 21(4), 560–571. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.21.4.560>
- Norman, R. E., Byambaa, M., De, R., Butchart, A., Scott, J., and Vos, T. (2012). The Long- Term Health Consequences of Child Physical Abuse, Emotional Abuse, and Neglect: A Systematic Review and Meta-Analysis. *In PLoS Medicine* Vol. 9, Issue 11. <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1001349>
- Oddo, L. E., Miller, N. V., Felton, J. W., Cassidy, J., Lejuez, C. W., and Chronis-Tuscano, A. (2022). Maternal emotion dysregulation predicts emotion socialization practices and adolescent emotion lability: Conditional effects of youth ADHD symptoms. *Research on Child and Adolescent Psychopathology*, 50(2), 211–224.
- Orgilés, M., Belzunegui Pastor, À., Morales, A., and Espada, J. P. (2023). Parental stress as a mediator between parents' emotion regulation and youth's psychological symptoms during the COVID-19 lockdown: a cross-sectional study. *Psychology, Society and Education*, 15(1), 40–47. <https://doi.org/10.21071/pse.v15i1.15383>
- Oshri, A., Carlson, M. W., Kwon, J. A., Zeichner, A., and Wickrama, K. K. A. S. (2017). Developmental Growth Trajectories of Self-Esteem in Adolescence: Associations with Child Neglect and Drug Use and Abuse in Young Adulthood. *Journal of Youth and Adolescence*, 46(1), 151–164. <https://doi.org/10.1007/s10964-016-0483-5>
- Özatalay, K. C., (2015). Türkiye nin Toplumsal Yapısının Temsili Meselesi Bağlamında Sınıflar ve Sınıflandırma Savaşları. *Modus Operandi* , no.2, 95-130.

- Özgen, H. (2017). Çocukluk çağı ruhsal travmalarının ebeveyn tutumları üzerindeki yordayıcılığı (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Öztaş, D., Er Korucu, A., & Uslu Şahan, F. (2023). Effect of Mothers' Parental Bonding Style on Their Maternal Attachment. *Journal of Basic and Clinical Health Sciences*, 7(1), 354- 362.
<https://doi.org/10.30621/jbachs.1112154>
- Özten E. , Hızlı Sayar G. Eşik Altı Travma Sonrası Stres Bozukluğu. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. 2015; 7(4): 348-355.
- Öztürk, E. (2016). Psikotarih Açısından Çocuk Yetiştirme Tarzları ve Çocuk İstismarı. *Türkiye Klinikleri Journal of Forensic Medicine-Special Topics*, 2(3), 24-34.
- Padilla-Walker, L. M., and Nelson, L. J. (2012). Black Hawk down?: Establishing helicopter parenting as a distinct construct from other forms of parental control during emerging adulthood. *Journal of Adolescence*, 35(5), 1177–1190. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2012.03.007>
- Pala, F. C., Doğan, A., Yılmaz Irmak, T., Şen Hastaoğlu, Z., Eslek, D., Keser Açıkbaz, E., Özsoy, D., Ve Aytekin, S. T. (2023). 2-6 Yaş Döneminde Çocuğu Olan Ebeveynlere Yönelik Etkili Ebeveynlik Müdahale Programının Etkililiğinin Değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 57, 1808–1825.
<https://doi.org/10.53444/deubefd.1289524>
- Palmer, L., Font, S., Eastman, A. L., Guo, L., and Putnam-Hornstein, E. (2024a). What Does Child Protective Services Investigate as Neglect? A Population-Based Study. *Child Maltreatment*, 29(1), 96–105.
<https://doi.org/10.1177/10775595221114144>
- Pasalich, D. S., Cyr, M., Zheng, Y., McMahon, R. J., and Spieker, S. J. (2016). Child abuse history in teen mothers and parent–child risk processes for offspring externalizing problems. *Child Abuse and Neglect*, 56, 89–98.
<https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2016.04.011>.
- Paul, S. E., Boudreaux, M. J., Bondy, E., Tackett, J. L., Oltmanns, T. F., and Bogdan, R. (2019). The intergenerational transmission of childhood maltreatment: Nonspecificity of maltreatment type and associations with borderline

- personality pathology. *Development and Psychopathology*, 31(3), 1157–1171.
<https://doi.org/10.1017/S095457941900066X>
- Pereira, A. I., Barros, L., Roberto, M. S., and Marques, T. (2017). Development of the Parent Emotion Regulation Scale (PERS): Factor structure and psychometric qualities. *Journal of Child and Family Studies*, 26(12), 3327–3338.
- Porter, R. (2002). Baudrillard: history, hysteria and consumption. In Forget Baudrillard (ss. 1-21). Routledge.
- Powers, A., Cross, D., Fani, N., and Bradley, B. (2015). PTSD, emotion dysregulation, and dissociative symptoms in a highly traumatized sample. *Journal of psychiatric research*, 61, 174-179.
- Qu, Y., and Telzer, E. H. (2017). Cultural differences and similarities in beliefs, practices, and neural mechanisms of emotion regulation. *Cultural Diversity ve Ethnic Minority Psychology*, 23(1), 36–44.
<https://doi.org/10.1037/cdp0000112>
- Rashid, L., Bauer, A., Bowes, L., Creswell, C., & Halligan, S. (2024). Maternal experienced bereavement and offspring mental health in early adulthood: the role of modifiable parental factors. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 65(9), 1196–1212.
- Reisenzein, R. (1983). The Schachter theory of emotion: two decades later. *Psychological bulletin*, 94(2), 239.
- Ricker, B. T., Sanchez, C. R., Cooley, J. L., Barnett, J. E., and Gunder, E. M. (2024). Interactive effects of parental support and psychological control on children's emotion regulation. *Journal of Family Psychology*, 38(6), 956–965.
<https://doi.org/10.1037/fam0001235>
- Roubinov, D. S., & Boyce, W. T. (2017). Parenting and SES: relative values or enduring principles?. *Current opinion in psychology*, 15, 162–167.
<https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2017.03.001>
- Russell, J. A. (2003). Core affect and the psychological construction of emotion. *Psychological Review*, 110(1), 145–172.
- Schiffrrin, H. H., Liss, M., Miles-McLean, H., Geary, K. A., Erchull, M. J., and Tashner, T. (2014). Helping or hovering? The effects of helicopter

- parenting on college students' well-being. *Journal of Child and Family Studies*, 23(3), 548–557.
- Schilling, S., & Christian, C. W. (2014). Child physical abuse and neglect. *Child and adolescent psychiatric clinics of North America*, 23(2), 309–ix. <https://doi.org/10.1016/j.chc.2014.01.001>
- Schneider, A. (2020). The Effect of Childhood Maternal Trauma Experienced before the Age of 18 on Young Adolescent Children Ages 8–15 (Order No. 27961796). Available from ProQuest Dissertations and Theses Global. (2418740306).
- Schore, A. N. (2009). Relational trauma and the developing right brain. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1159(1), 189–203.
- Sears, W., & Sears, M. (2001). *The attachment parenting book: A commonsense guide to understanding and nurturing your baby*. Hachette UK.
- Sears, W., SM, Doğal Ebeveynlik (Önsöz: Devecigil, N., Çev. A. Birkan), Doğan Kitap: 2011
- Segrin, C., Wosidlo, A., Givertz, M., and Montgomery, N. (2013). Overparenting and its influence on young adult psychosocial outcomes: The mediating role of psychological control. *Journal of Child and Family Studies*, 22(6), 983–991. Doi:10.1007/s10826-012-9653-3
- Shaffer, A., and Obradović, J. (2017). Unique contributions of emotion regulation and executive functions in predicting the quality of parent–child interaction behaviors. *Journal of Family Psychology*, 31(2), 150–159. <https://doi.org/10.1037/fam0000269>
- Sharma, A., and Sacco, P. (2015). Adverse Childhood Experiences and Gambling: Results From a National Survey. *Journal of Social Work Practice in the Addictions*, 15(1), 25–43. Doi:10.1080/1533256X.2015.996502
- Shipman, K. L., Schneider, R., Fitzgerald, M. M., Sims, C., Swisher, L., and Edwards, A. (2007). Maternal Emotion Socialization in Maltreating and Non-maltreating Families: Implications for Children's Emotion Regulation. *Social Development*, 16(2), 268–285.
- Shorer, M., and Leibovich, L. (2022). Young children's emotional stress reactions during the COVID-19 outbreak and their associations with parental

- emotion regulation and parental playfulness. *Early Child Development and Care*, 192(6), 861–871.
- Simon, E., Raats, M., and Erens, B. (2024). Neglecting the impact of childhood neglect: A scoping review of the relation between child neglect and emotion regulation in adulthood. *Child Abuse and Neglect*, 153. Doi:10.1016/j.chiabu.2024.106802
- Spieker, S. J., Larson, N. C., Lewis, S. M., Keller, T. E., and Gilchrist, L. (1999). Developmental trajectories of disruptive behavior problems in preschool children of adolescent mothers. *Child Development*, 70, 443–458
- St-Laurent, D., Dubois-Comtois, K., Milot, T., & Cantinotti, M. (2019). Intergenerational continuity/discontinuity of child maltreatment among low-income mother–child dyads: The roles of childhood maltreatment characteristics, maternal psychological functioning, and family ecology. *Development and Psychopathology*, 31(1), 189–202. <https://doi.org/10.1017/S095457941800161X>
- Steinberg, L. (2001). We know some things: Parent–adolescent relationships in retrospect and prospect. *Journal of Research on Adolescence*, 11(1), 1–19. <https://doi.org/10.1111/1532-7795.00001>
- Stevens, N., Smith, J., and Cohen, A. (2015). The psychology of overprotection. *Journal of Child Psychology*, 37(5), 841–852.
- Stoltenborgh, M., Bakermans-Kranenburg, M. J., and Van Ijzendoorn, M. H. (2013). The neglect of child neglect: A meta-analytic review of the prevalence of neglect. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 48(3), 345–355. Doi:10.1007/s00127-012-0549-y
- Stoltenborgh, M., van Ijzendoorn, M. H., Euser, E. M., & Bakermans-Kranenburg, M. J. (2011). A global perspective on child sexual abuse: meta-analysis of prevalence around the world. *Child maltreatment*, 16(2), 79–101.
- Storbeck, J., and Clore, G. L. (2008). Affective arousal as information: How affective arousal influences judgments, learning, and memory. *Social and Personality Psychology Compass*, 2(5), 1824–1843. Doi:10.1111/j.1751-9004.2008.00138.x

- Straus, M. A., and Kantor, G. K. (2005). Definition and measurement of neglectful behavior: some principles and guidelines. *Child Abuse and Neglect*, 29(1), 19–29. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2004.08.005>
- Şar, V., Necef, I., Mutluer, T., Fatih, P., ve Türk-Kurtça, T. (2021). A revised and expanded version of the turkish childhood trauma questionnaire (CTQ-33): Overprotection- overcontrol as additional factor. *Journal Of Trauma ve Dissociation: The Official Journal of The International Society for The Study Of Dissociation (ISSD)*, 22(1), 35–51.
- Şar, V., Öztürk, E., ve İkikardeş, E. (2012). Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeğinin Türkçe uyarlamasının geçerlilik ve güvenirliği. *Türkiye Klinikleri*, 32(4), 1054-1063.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2019). *Using Multivariate Statistics* (7th ed.). Pearson.
- Tabachnick, B. ve Fidell, L. S. (2015). Çok değişkenli istatistiklerin kullanımı (M. Baloğlu, Çev. Ed.). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Thomasgaard, M., & Metz, W. P (1993). Parental overprotection revisited. *Child Psychiatry and Human Development*, 2, 67-80.
- Thompson, R. A. (1991). Emotional regulation and emotional development. *Educational Psychology Review*, 3(4), 269–307. <https://doi.org/10.1007/BF01319934>
- Thompson, R. A. (1994). Emotion regulation: A theme in search of definition. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 59(2-3), 25–52, 250–283. <https://doi.org/10.2307/1166137>
- Thompson, R. A. (2008). Emotion regulation and development. In J. J. Gross (Ed.), *Handbook of emotion regulation* (pp. 244-260). Guilford Press.
- Thompson, R. A. (2011). Emotion and Emotion Regulation: Two Sides of the Developing Coin. *Emotion Review*, 3(1), 53–61. <https://doi.org/10.1177/1754073910380969>
- Tronto, J. (1993). *Moral Boundaries: A Political Argument for an Ethic of Care* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003070672>
- Türk Dil Kurumu: TDK (2024). Güncel Türkçe Sözlük. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden 10.10.2024 tarihinde alındı

- Ungar, M. (2009). Overprotective parenting: Helping parents provide children the right amount of risk and responsibility. *American Journal of Family Therapy*, 37(3), 258– 271. <https://doi.org/10.1080/01926180802534247>
- United Nations Children's Fund, International Classification of Violence against Children, UNICEF, New York, (2023). <https://data.unicef.org/resources/international-classification-of-violence-against-children/> adresinden erişim sağlanmıştır.
- United Nations Children's Fund, International Rescue Committee, Cinsel İstismar Mağduru Çocuklara Bakım Kılavuzu, (2015). International Rescue Committee Agency Headquarters <https://www.unicef.org/turkiye/media/3626/file/Cinsel%20%C4%B0stismar%20Ma%C4%9Fduru%20%C3%87ocuklara%20Bak%C4%B1m%20K%C4%B1lavuzu.pdf> adresinden edinilmiştir.
- United Nations Children's Fund, Responding to COVID-19: UNICEF Annual Report 2020. New York: 2020. <https://www.unicef.org/media/100946/file/UNICEF%20Annual%20Report%202020.pdf> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Üstündağ, A. (2020). Duygusal İhmal ve İstismara Uzmanların Bakış Açısı. *Journal of Economy Culture and Society*, 61(1).
- Van Der Kolk, B. A. (2005). Developmental trauma disorder: Towards a rational diagnosis for children with complex trauma histories. *Psychiatric Annals*, 35(5), 401 -420
- Van Der Kolk, B.A. (2024). *Beden kayıtlı tutar* (N.Cihanşümül Maral, Çev.). Ankara: Nobel Yaşam Yayıncılık. (Orijinal çalışma 2011 yılında yayımlanmıştır)
- Van Duin, L., Bevaart, F., Zijlmans, J., Luijckx, M. A., Doreleijers, T. A. H., Wierdsma, A. I., Oldehinkel, A. J., Marhe, R., and Popma, A. (2019). The role of adverse childhood experiences and mental health care use in psychological dysfunction of male multi- problem young adults. *European child and adolescent psychiatry*, 28(8), 1065–1078. <https://doi.org/10.1007/s00787-018-1263-4>
- Vergara-Lopez, C., Chaudoir, S., Bublitz, M., O'Reilly Treter, M., and Stroud, L. (2016). The influence of maternal care and overprotection on youth

- adrenocortical stress response: a multiphase growth curve analysis. *Stress*, 19(6), 567–575. <https://doi.org/10.1080/10253890.2016.1222608>
- Vergara-Lopez, C., Martínez, C., and Contreras, R. (2016). Maternal overprotection and stress responses in adolescents. *Stress and Health*, 32(4), 315–326.
- Walsh, K., Fortier, M. A., and DiLillo, D. (2010). Adult coping with childhood sexual abuse: A theoretical and empirical review. *Aggression and violent behavior*, 15(1), 1-13.
- Walton, G., Co, S. J., Milloy, M.-J., Qi, J., Kerr, T., and Wood, E. (2011). High prevalence of childhood emotional, physical and sexual trauma among a Canadian cohort of HIV- seropositive illicit drug users. *AIDS Care*, 23(6), 714–721. <https://doi.org/10.1080/09540121.2010.525618>
- Wang, J., Jing, Q., and Liu, X. (2017). Overparenting and its impact on adolescent behavioral autonomy. *Developmental Psychology*, 53(6), 1152–1162.
- Wang, X. (2022). Intergenerational effects of childhood maltreatment: The roles of parents' emotion regulation and mentalization. *Child Abuse and Neglect*, 128, 104940. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2022.104940>.
- Wilson, S. L., Hansen, D. J., and Li, L. (2011). The neuropsychological impact of early child maltreatment: A review. *Behavioral Sciences and the Law*, 29(1), 85–98. <https://doi.org/10.1002/bsl.964>
- Wood, J. J., McLeod, B. D., Sigman, M., Hwang, W. C., and Chu, B. C. (2003). Parenting and childhood anxiety: Theory, empirical findings, and future directions. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 44(1), 134–151.
- World Health Organization: Responding to child maltreatment: a clinical handbook for health professionals. Geneva: World Health Organization; 2022. <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/361272/9789240048737-eng.pdf?sequence=1> adresinden erişim sağlanmıştır.
- World Health Organization: WHO (1993). The ICD-10 classification of mental and behavioural disorders: Clinical descriptions and diagnostic guidelines.
- World Health Organization. (1999) **.The World health report :1999 :Making a difference . World Health Organization.**

- Wu, Q., Feng, X., Hooper, E., and Ku, S. (2017). Maternal Emotion Socialization, Depressive Symptoms and Child Emotion Regulation: Child Emotionality as a Moderator. *Infant and Child Development*, 26(1). <https://doi.org/10.1002/icd.1979>
- Xavier, J., Bastos, C. R., Marins, T. M., Camerini, L., Mello, D. B., Antunes, B., Quevedo, L. de Á., Matos, M. B., Pinheiro, R. T., and Ghisleni, G. (2023). COMT Val 158 Met polymorphism protects the impact of a mother's history of childhood trauma on emotional and behavioral problems in preschool children. <https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-2874971/v1>
- Xiao, Z., Murat Baldwin, M., Wong, S. C., Obsuth, I., Meinck, F., and Murray, A. L. (2023). The Impact of Childhood Psychological Maltreatment on Mental Health Outcomes in Adulthood: A Systematic Review and Meta- Analysis. *Trauma, Violence, and Abuse*, 24(5), 3049–3064. <https://doi.org/10.1177/15248380221122816>
- Yan, J., Han, Z. R., and Li, P. (2016). Intergenerational Transmission of Perceived Bonding Styles and Paternal Emotion Socialization: Mediation Through Paternal Emotion Dysregulation. *Journal of Child and Family Studies*, 25(1), 165–175. <https://doi.org/10.1007/s10826-015-0199-2>
- Yıldırım, A. (2023). Ebeveynlerin Çocukluk Yaşantılarının Çocukları ile İlişkisine Etkisi. *KTO Karatay Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(2), 78-97. <https://doi.org/10.59244/ktokusbd.1319555>
- Yılmaz Demirci, Tuba. “Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Dönemi Türkiye Modernleşmesinde Annelik Kurguları (1840-1950)”, *Cogito*. 81 (2015), 66-91.
- Yılmaz Dinç, S., and Sapmaz, F. (2023). The effect of eye movement desensitization and reprocessing-based online group counseling for university students: Psychological need satisfaction, psychological resilience, psychological well-being, and small 't' trauma. *Psychological trauma :theory, research, practice and policy* <https://doi.org/10.1037/tra0001629>
- Zaki, J., and Williams, W. C. (2013). Interpersonal emotion regulation. *Emotion*, 13(5), 803– 810. <https://doi.org/10.1037/a0033839>

- Zeytinoglu, S., Calkins, S. D., Swingle, M. M., and Leerkes, E. M. (2017). Pathways from maternal effortful control to child self-regulation: The role of maternal emotional support. *Journal of Family Psychology*, 31(2), 170–180. <https://doi.org/10.1037/fam0000271>
- Zhang X. (2012). The effects of parental education and family income on mother-child relationships, father-child relationships, and family environments in the People's Republic of China. *Family process*, 51(4), 483–497. <https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.2011.01380.x>
- Zhong, M., Qiu, J., Zhao, H., Xu, F., Iun, A., Bcba, M. A., M. Shen and Zeng, S. (2024). Parental relationships and the social emotional and behavioral problem of children in China: insights for the three-child policy. *Current Psychology*, 43(6), 5104-5116. doi.org/10.1007/s12144-023-04706-x
- Zhou, C. (2022). The application of emotion regulation strategy in classroom teaching. *Highlights in Business, Economics and Management*, 4, 299–310. <https://doi.org/10.54097/hbem.v4i.3507>
- Zhou, M., Dong, X., Wu, W., and Li, Y. (2023). The relationship between child neglect and secondary school students' quality of life: a study of the mediating effect of core self- evaluation.
- Zimmer-Gembeck, M. J., Rudolph, J., Kerin, J., and Bohadana-Brown, G. (2022). Parent emotional regulation: A meta-analytic review of its association with parenting and child adjustment. *International Journal of Behavioral Development*, 46(1), 63–82. <https://doi.org/10.1177/01650254211051086>